

Vallankumouksen äänitorvet

Punaisen lehdistön suhde kansanvaltuuskunnan politiikkaan ja propagandaan
sisällissodan aikana

Timo Mutikainen

pro gradu työ

Jyväskylän yliopisto historian laitos

27.3. 2000

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos historian
Tekijä Mutikainen Timo Hannu Kalevi	
Työn nimi Vallankumouksen äänitorvet - Punaisen lehdistön suhde kansanvaltuuskunnan politiikkaan ja propagandaan sisällissodan aikana	
Oppiaine Suomen historia	Työn laji pro gradu
Aika kevät 2000	Sivumäärä 109+ liite
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Sisällissodan puhkeaminen tammikuun lopulla 1918 loi Etelä-Suomen sosialidemokraattisille sanomalehdille uudenlaisen tiedotustilanteen. Ne saivat aluellaan monopoliaseman. Näin ollen punaisen lehdistön muodostivat yhdeksän sosialidemokraattista sanomalehteä, joista yksi oli ruotsinkielinen.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella näiden lehtien suhdetta punaisen keskushallinnon, kansanvaltuuskunnan, politiikkaan ja propagandaan. Miten hyvin kansanvaltuuskunta sai asiansa läpi lehdissä? Mukana on myös ajallinen vertailu, jossa propagandan mahdollisia muutoksia pyritään seuraamaan sodan kuluessa. Lehtien linjaa tutkittaessa taustamateriaalina käytetään kansanvaltuuskunnan kahta virallista tiedotuslehteä, joista toinen oli suomen- ja toinen ruotsinkielinen</p> <p>Sanomalehtien linja oli sodan aikana varsin horjuva. Erilaiset toimitukselliset ongelmat, kuten pula paperista ja uutisista, toimittajavaihdokset, punakaartien painostus ja sensuurimääräykset vaikeuttivat lehtien ilmestymistä. Kaikissa lehdissä sota pyrittiin siirtämään valkoisten syyksi. Porvarillisen puolen taipumattomuus oli saanut sodan puhkeamaan. Joissakin lehdissä sota nähtiin spontaanisti ja historian välttämättömyytenä syntyneeksi vallankumoukseksi.</p> <p>Kansanvaltuuskunnan tavoitteet ja sisäpolitiikka olivat varsin hajanaisia ja sotaponnistukset vaativat hallinnon suurimman ajan. Lehtien linjat näissä kysymyksissä olivat siten varsin hajanaisia ja vähäisiä. Ulkopoliittikan osalta tärkein huomio kiinnittyi saksalaisuhan torjumisen yritykseen ja valkoisten valtiosopimuksen haukkumiseen.</p> <p>Yleisen propagandan osalta kirjoittelu oli valkoisten julmuuksia ja heidän agitaatiotaan tyrmäämään pyrkivää. Samalla oma vallankumous haluttiin pitää puhtaana ja lehdissä tuomittiin yksimielisesti punakaartien julmuudet. Kurin ylläpito ja voitontahdon ylläpito olivat myös lehtien tehtävänä.</p> <p>Lehdet lähtivät sotaan varsin toiveikkaassa tilanteessa. Uskoa punaisten voittoon haluttiin kaikin puolin ylläpitää. Mitään valtavan suuria eroja tai ristiriitoja kansanvaltuuskuntaa kohtaan ei haluttu tai voitukaan esittää. Lehdistä siis enemmän tai vähemmän vapaaehtoisesti muodostui vallankumouksen äänitorvia</p>	
Asiasanat propaganda, sisällissota, kansanvaltuuskunta, punainen lehdistö	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, historian laitos	
Muuta tietoa	

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1 Aiempi tutkimus	1
1.2 Tutkimustehtävä ja lähteet	2
1.3 Käsitteet	6
2. Kohti vallankumousta	9
2.1. Etelä-Suomen sosialidemokraattiset sanomalehdet	9
2.2. Marraskuun Suurlakko 1918 - vallankumouksen esiäytös	12
2.3. Tilanteen kiristyminen tammikuussa 1918	15
2.3.1. Itsenäisyyden saavuttaminen - sosialismin lahja Suomelle	15
2.3.2. "Luja järjestysvalta" - uhka työvälle	17
2.3.3. Tyynnytteleviä ääniä ja vallankumouksen kiihotusta	19
2.3.4. Vieläkö on mahdollisuus välttää sota - hetki ennen leimahdusta	22
3. Sisällissota puhkeaa	24
3.1. Lehtien asema uudessa tilanteessa	24
3.2. Punaisten tammikuun lopulla lakkauttamat sosialistilehdet	25
3.2.1. Itä-Suomen Työmies	25
3.2.2. Työn Valta	29
3.3. Tapaus Työkansa	33
4. Vallankumouksen syitä punaisessa lehdistössä	39
4.1. Kansanvaltuuskunnan välittömät motiivit vallanotolle	39
4.2. Porvariston salakavala ja suunniteltu hyökkäys	43
4.3. Nälänhätä kansannousun pontimena	45
4.4. Vallankumous - väistämätön historiallinen tapahtuma?	47
4.5. Syynä Svinhufvudin hallitus ja routavuosien perintö	49

5. Sodan tavoitteet punaisessa lehdistössä	53
5.1. Kansanvaltuuskunnan viralliset tavoitteet	53
5.2. Sosialisointi ja vanhan yhteiskunnan lopullinen murtaminen	57
5.3. Kansan valtaa ja byrokratian poistoa - varovaisempia tavoitteita	59
6. Sodanaikaiset sisäpoliittiset näkemykset punaisessa lehdistössä	61
6.1. Kansanvaltuuskunnan sisäpolitiikka	61
6.2. Lait, tuomioistuimet ja valtiosääntö	67
6.3. Koulu-, uskonto- ja työttömyyskysymyksiä	69
7. Ulkopoliittiset kannanotot punaisessa lehdistössä	74
7.1. Kansanvaltuuskunnan ulkopolitiikka	74
7.2. Venäläiset ja punaisten valtiosopimus	80
7.3. Suhde Saksaan ja valkoisten sopimus	82
7.4. Ruotsalaisten petturuus	84
7.5. Muu maailma ja porvarienviihottus ulkomailla	87
8. Vastapropaganda valkoisia vastaan punaisessa lehdistössä	89
8.1. Kansanvaltuuskunnan viralliset linjaukset	89
8.2. Väärällä puolella sotivia - huiputettuja ja asevelvollisuudella pakotettuja	93
8.3. Valkoisten valheita ja kiihotusta	95
8.4. Raakuuksia vastaan	97
8.5. Lopun alkua - toiveita rauhasta ja voitosta sekä kurin ylläpidon yritystä	99
9. Puolustustaistelun vai vallankumouksen lehdet?	103
Lähteet	106
Liite	110

1. Johdanto

1.2. Aiempi tutkimus ja lähteet

Vuoden 1918 tapahtumat jälkiseurauksineen muodostavat erään ratkaisevan käännekohdan Suomen historiassa. Sisällissota onkin tuottanut runsaasti historian-tutkimusta.¹ Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella vuoden 1918 sodan punaisen puolen sanomalehdistöä, Punaista lehdistöä, ja erityisesti sen suhdetta val-lankumouksen hallituksen, kansanvaltuuskunnan politiikkaan ja propagandaan.

Punaista lehdistöä on käytetty lähteenä monissa tutkimuksissa ja sen uutisoin-tia on tutkittu osana monia muita tutkimuksia. Sodan aikaista uutisointia on selvittänyt Turo Manninen. Myöhemmin Manninen on tutkinut valkoisten sotapropagandaa väitöskirjassaan. Hän on tässä yhteydessä sivunnut myös punaisten lehdistökirjoit-telua, mutta vain hajanaisesti muutamia lehtiä käyttäen ja vain omien tutkimustensa tukena.² Lehtiä on käytetty myös ajanjakson kirjallisen ilmapiirin kuvaajana.³ Erikseen on tutkittu myös sodan aikana laajaksi paisunutta kirjoittelua vastapuolen julmuuksista.⁴

Tämän työn kannalta tärkein teos, on Osmo Rinta-Tassin⁵ tutkimus kansanvaltuuskunnan toiminnasta. Se valottaa hyvin monipuolisesti kansanvaltuus-kunnan asemaa ja politiikkaa, johon itse aion lehtiä ryhtyä vertaamaan. Hyvänä apuna on myös Hannu Soikkasen SDP:n historian ensimmäinen osa⁶, jossa valottuu hieman enemmän puolueen osuus. Kielikysymykseen antaa lisävalotusta Pekka Kalevi Hämäläisen tutkimus.⁷ Näiden tieteellistä tutkimusta edustavan kirjallisuuden lisäksi ns. ”luokkasotakirjallisuus” pyrki valottamaan sotaa hävinneen osapuolen kannalta.

¹ Katso esim. sarja Punaisen Suomen historia.

² Manninen Turo: Lehdistön uutishankinta vapaussodan aikana. Jyväskylän yliopiston historian laitos. pro gradu. 1962. Manninen Turo: Vapaustaistelu, kansalaissota ja kapina. Taistelun luonne valkoisten sotapropagandassa vuonna 1918. *Sutdia Historia Jyväskyläläensia* 24. Jyväskylä 1982

³ Kunnas Maria-Liisa: Kansalaissodan kirjalliset rintamat eli kirjallista keskustelua vuonna 1819. SKS:n toimituksia 320. Vaasa 1976.

⁴ Pasuri Kaisa: Vuoden 1918 sotaan liittyvä kauhukirjoittelu sodan aikana ja sen jälkeen. pro-gradu tutkielma. Helsingin yliopiston historian laitos. Helsinki 1996.

⁵ Rinta-Tassi Osmo: Kansanvaltuuskunta punaisen Suomen hallituksena. Punaisen Suomen historia 1918. Helsinki 1986.

⁶ Soikkanen Hannu: Kohti kansan valtaa I, 1899-1937. Vaasa 1975.

⁷ Hämäläinen Pekka Kalevi: Luokka ja kieli vallankumouksen Suomessa. HIST.TUTK. 107. Forssa 1978.

Tähän kirjallisuuteen kuten ajankuvaa ja tunnelmia valottaviin muistelmiin⁸, tulee kuitenkin muistaa suhtautua tietyllä varauksella. Lehdistä ja niitä julkaisseista osuuskunnista on julkaistu jonkin verran historioita, historiikkeja ja toimintakertomuksia.⁹ Niiden anti on kuitenkin valitettavan usein melko vähäistä tutkimuksen kannalta.

1.1. Tutkimustehtävä ja lähteet

Pääkysymyksenä on lehdistön suhtautuminen kansanvaltuuskunnan poliittiseen linjaan. Miten kansanvaltuuskunta sai linjansa läpi eripuolilla Etelä-Suomea ilmestyneissä lehdissä? Olivatko lehdet kaikissa asioissa tiukasti vallankumouksen johtoryhmän linjoilla, ja jos eivät, niin miten linjaristiriidat ovat selitettävissä? Lähtivätkö vanhat, jo vuosia, ilmestyneet työväenlehdet innolla vallankumouksen äänitorviksi?

Tästä pääongelmasta nousee luonnollisesti esiin muitakin kysymyksiä. Mistä johtuvat mahdolliset paikalliset erot? Ovatko ne toimittajien vai paikkakunnan yleisen ilmapiirin aikaansaamaa? Tämä lehtien keskinäinen vertailu muodostaakin yhden hedelmällisen osan tutkimuksesta. Vertailu onnistuu hyvin lehtien rajatun määrän ansioista. Sota kesti noin kolme kuukautta.¹⁰ Ajallinen vertailu muodostaakin toisen mielenkiintoisen osion. Miten lehtien linja muuttuu sodan kuluessa? Tuoko tilanteen muuttuminen maaliskuussa jotain uutta mukanaan? Yhden ruotsinkielisen lehden mukanaolo tuo kielikysymyksen myötä edelleen mukanaan yhden lisävertailukohdan.

Tutkimus sijoittuu näin ollen historian kentässä poliittisen historian sekä lehdistö- ja aatehistorian välimaastoon. Samalla se on myös sodan historiaa, mikä tuo mukanaan oman lisänsä. Propagandan, agitaation ja sensuurin merkitys tulee pitää jatkuvasti mielessä. Punaisten puolella ei annettu yhtenäistä, koko lehdistöä koskevaa sensuurimääräystä. Kansanvaltuuskunta julisti päinvastoin maahan painovapauslain 6.2. ja lakkautti painoasian ylihallituksen. Kansanvaltuuskunta ja paikalliset punakaartien esikunnat kuitenkin tarkkailivat lehtiä ja jakoivat niille julkaistavaa propagandamateriaalia. Maaliskuussa kaikille lehdille lähetettiin kierto-

⁸ Esim.: Suomen vallankumous 1918. Helsinki 1973. Suomen luokkasota, historiaa ja muistelmia. Superior, Wisconsin 1928.

⁹ Esim.: Isomäki 1956, Rantanen 1946, Ekman-Salokangas 1979, Honka-Hallila 1995, Jokela 1998, Wilén 1949, Pohjanmaa 1948, Bondestam 1968.

kirje, jossa varoitettiin julkaisemasta viholliselle hyödyllistä aineistoa. Samalla punakaartin yleisesikunta oli päättänyt alistaa lehdistön sotasensuurin alaiseksi.¹¹ Punakaartin esikunta joutui lähettämään ohjeita jopa kansanvaltuuskunnan omalle tiedotuslehdelle.¹² Toisaalta myös kansanvaltuuskunnan itsensä taholla sotasensuurikysymystä pohdittiin.¹³ Sensuuri tuskin kuitenkaan kokonaan pystyi hautaamaan lehtien omaa linjaa.

Lehtien linjan tutkimiseen tärkein aineisto löytyy pääkirjoituksista. Hemánuksen mukaan pääkirjoitus on juuri se kirjoitus, jossa lehti esittää arvostuksensa ja kannanottonsa. Pääkirjoituksen takana voidaan näin ollen katsoa olevan koko lehti instituutiona, ei vain päätoimittaja tai kirjoittaja.¹⁴ Tuohon aikaan pääkirjoitukset olivat yleensä lehden etusivulla vaihtelevin otsikoin ilmestyneitä yhden tai kahden palstan pituisia kirjoituksia. Lehdistä toki löytyy myös muuta mielenkiintoista aineistoa kuten pakinoita ja lukijoiden mielipiteitä, mutta ne eivät hajanaisuutensa takia voi muodostaa kovinkaan tärkeää vertailukohtaa. Aineiston läpikäymisessä on tosin omat ongelmansa, sillä kaikkia kirjoituksia on mahdotonta identifioida kirjoittajan nimen puutteen vuoksi. Suurimman osan pääkirjoituksista voinee kuitenkin olettaa lähteneen päätoimittajan kynästä. Tämä taasen muodostaa uuden ongelman, sillä sodan sekavissa olosuhteissa ei päätoimittajankaan pysyvyys ole mitenkään helposti tulkittavissa. Eri lähteissä mainitaan eri nimiä lehtien toimittajiksi. Lisäksi monet viimeiset numerot ennen valkoisten tuloa mainitaan jonkun aputoimittajan tai jopa vain latojien toimittamiksi. Kuitenkin lehden linjana voidaan voidaan pitää siinä ilmestyneiden kirjoitusten sisältöä. Toimitus valikoi lopulta kaikki ilmestyneet kirjoitukset. Näin toimittajaongelma ei mielestäni poista lehtien vertailun mahdollisuutta, sillä olen päätenyt käsittelemään lehtiä kokonai-

¹⁰ Sodan alkamispäivästä ei ole tarkkaa yksimielisyyttä. Useimmiten mainitaan 28.1.1918. Katso esim. Lappalainen 1981A.

¹¹ Manninen 1962, 129-132. Mannisen mukaan joissakin lehdissä olevat valkoiset palstat osoittavat sensuurin todella vaikuttaneen lehtien kirjoitteluun. Valkoisia palstoja löytyy tosin vain kaksi. Toinen oli Kansan Lehdessä 21.3. ja toinen Työmieheissä 10.3. Näiden perusteella ei voi vetää kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Samoin Mannisen käsityksen mukaan punaisten lehdistön toiminta oli varsin sidottua. Piilosen mukaan jo pitkälti puolueessa kouliutuneiden toimittajien itsesensuuri oli erittäin vahvaa. Lisäksi punakaartin jälkivalvonta oli ankara uhka lehdille ja saattoi jopa johtaa painosten takavarikointiin: Piilonen 1993, 502.

¹² KA VapSA 847, 13.3.1918 punakaartin yleisesikunnan päällikön August Wesley'n kirje Arbetarnas Notibladetille. Kirjeessä Wesley ilmoittaa lehdessä olleiden Turku – Toijala ja Turku – Kaarina rataosuuksien katkeamisesta kertovien tietojen olevan perättömiä ja kehottaa kaikkia kääntymään ongelmatapauksissa suoraan Punakaartin puoleen.

¹³ KA SKV/SO, 5.2.1918 kirjelmä posti- ja tiedotusasian osastolta. Kirjeessä pyydetään ohjeita sotasensuurin järjestämisestä.

¹⁴ Hemánus 1975, 35-36.

suuksina, instituutioina. Varsinaisen uutisoinnin olen suurimmalta osin rajannut käsittelyn ulkopuolelle.

Metodologisesti tutkimus on jaoteltu aiheiden mukaisesti. Nämä aiheet muodostavat tutkimuksen käsittelyosan rungon (sisällyksessä kappaleet 3-7). Jokainen aihe pyritään jakamaan vielä osiinsa lehdistä löytyvän kirjoittelun mukaisesti. Kyseessä on siis lehtien käyttämän retoriikan analyysi. Näin pyritään löytämään ne kirjoitustavat, joilla kansanvaltuuskunnan politiikkaa tuettiin/vastustettiin. Ongelmana on tietenkin miten oikean kuvan tämänlaatuisen analyysi antaa lehdistä. Oma ongelmansa on ajallisen vertailun mukaan mahduttaminen analyysiin. Mutta tämänlaatuisen tavan voidaan katsoa olevan pelkkää kronologista etenemistapaa antoisampi.

Kansanvaltuuskunnan politiikan lyhyehkö hahmottelu muodostaa sen taustan, jota vasten lehtiä pyritään hahmottamaan. Selvyyden vuoksi jokaisen käsittelyluvun alkuun on erikseen esitelty kansanvaltuuskunnan virallista politiikkaa. Sitä ei ole siis kirjoitettu lehtien vertailun sisälle, mikä ehkä olisi ollut otsikkon mukainen järjestys. Nyt vaarana on tietenkin kansanvaltuuskunnan linjan liiallinen korostuminen varsinaisen tutkimustehtävän kustannuksella. Käsittely kuitenkin puoltaa paikkaansa juuri selvyyden vuoksi. Tällaiseen vertailuun liittyy luonnollisesti omat ongelmansa. Kuinka järkevää on yrittää hahmottaa lehdistön suhdetta hallitsevaan linjaan sodan aikana? Eikö lehtien ollut ylipäättään ilmestymisensä varmistukseksi pakko myötäillä virallista linjaa? Voidaan kuitenkin olettaa, että ainakin rivien välissä voi olla luettavissa ainakin jotain mahdollisista linjaristiriidoista. Ainakin lehdistön keskinäinen suhde toisiinsa ilmenee varmaan selvemmin. Sodan aikana entiset kunnallis-hallinnolliset rakenteet säilyivät varsin samanlaisina verrattuna sotaa edeltäneeseen aikaan. Vanhat siviilikäytännöt jatkuivat, eikä paikallinen kontrolli lopulta muodostunut kovinkaan tarkaksi.

Tutkimusaineiston työssä siis muodostavat yhdeksän sosialidemokraattista lehteä, jotka ilmestyivät jo ennen sodan syttymistä. Sodan aikana monella paikkakunnalla työväenjärjestöt perustivat kansanvaltuuskunnan esimerkkiä noudattaen tilapäisluonteisia tiedonantolehtiä. (esim. Loviisan Tiedonantoja, Porvoon Työväen Tiedottaja).¹⁵ Nämä julkaisut olen rajannut tarkastelun ulkopuolelle ja käytän ainoastaan jo ennen sotaa ilmestyneitä työväenlehtiä. Näillä lehdillä voi katsoa olevan olleen jo jonkinlaista ”julkaisuperinnettä” ja niillä on varmasti ollut aikaa muodostaa on

¹⁵ Manninen 1962, 160.

linjansa. Erillistapauksen muodostavat kaksi punaisten itse vallankumouksen vastaisina lakkauttamaa sosialistilehteä. Näistäkin poikkeava on vielä Tampereella ilmestynyt Työkansa, joka oli kristillinen työväenlehti. Se oli vuonna 1918 ainoa lehti, joka onnistui ilmestymään kummankin hallinon alaisena.

Verrattaessa lehtiä viralliseen vallankumouksen politiikkaan käytetään apuna muiden lähteiden lisäksi myös kansanvaltuuskunnan virallista tiedotuslehteä.¹⁶ Suomen Kansanvaltuuskunnan Tiedonantaja (SKT) sisälsi kaikki kansanvaltuuskunnan julistukset ja lait sekä tavanomaista uutisointia. Sitä jaettiin kaikille rintamajoukoille ja työväenjärjestöille. SKT ilmestyi Helsingissä ja sen ilmestyminen jatkui seitsemästi viikossa aina 10. huhtikuuta saakka, jolloin kansanvaltuuskunnan pako Viipuriin saksalaisten edestä katkaisi ilmestymisen. Tämän jälkeen lehti ilmestyi samannimisenä Viipurissa 11.-24.4.¹⁷ Tiedonantajan levikki oli Rinta-Tassin arvion mukaan useita kymmeniä tuhansia kappaleita. Lehteä pyrittiinkin ainakin aluksi jakamaan mahdollisimman laajalle.¹⁸ SKT päätoimittaja oli aluksi Eetu Salin, mutta hän erosi helmikuun lopulla valheiden levittämistä koskevien erimielisyyksien vuoksi. Hän olikin edustanut ennen sodan alkua parlamentaarista linjaa korostavaa osaa sosialidemokraattisessa puolueessa. Salin itse kertoi myöhemmin oikeudessa, että hänet oli määrätty lehden päätoimittajaksi ja että hän oli vain lähinnä korjailut kirjotusasua.¹⁹ Salinin tilalle päätoimittajaksi siirtyi maaliskuun puolivälissä Onni Tuomi.²⁰

SKT:n rinnalla ilmestyi ruotsinkielinen rinnakkaisjulkaisu, Arbetarnas Notisblad – Finlands Folkkommisariats Notisblad (AN – FFN), jonka päätoimittajan toimi August Forsman. Ruotsinkielisen lehden levikki oli varsin suuri, enimmillään lähes 7 000 kappaletta.²¹ Notisblad oli suomenkielisen sisarjulkaisunsa kaltainen ja ilmestyi jo tammikuun viimeisestä päivästä alkaen kuudesta viikossa aina huhtikuun 8. päivään asti.²² Lisäksi kolme numeroa ilmestyi vielä huhtikuun 16., 18. ja 20. päivänä Viipurissa. Ruotsinkielisen julkaisun artikkelimateriaali vastasi suurelta osalta

¹⁶ Suomen Kansanvaltuuskunnan Tiedonantaja/Tiedonantaja. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi 1.2. ja 26.2. sen nimeksi muutettiin Tiedonantaja.

¹⁷ Manninen 1962, 158-160. Lehti ei tosin ilmestynyt enää varsinkaan maaliskuusta lähtien kovinkaan säännöllisesti. Lehdessä kuitenkin ilmoitettiin lähes aina totuudenmukaisesti milloin seuraava numero ilmestyy.

¹⁸ Rinta-Tassi 1986, 296. Lehden palstoilla kehoitettiin useaan otteeseen jakamaan Tiedonantajaa mahdollisimman laajalle; myös rintaman taakse, ”*jossa eletään pimeydessä*”.

¹⁹ Soikkanen 1967, 54, 57-58.

²⁰ Rinta-Tassi 1986, 223,307.

²¹ Rinta-Tassi 1986, 296.

²² Manninen 1962, 160. Nimi vaihtuu lehdessä 4.3.1918.

Tiedonantajan sisältöä. Osa jutuista ilmestyi ensin suomenkielisessä lehdessä, osa ensinnä ruotsinkielisessä. *Arbertarnas Notisblad – Finlands Folkkommissariats Notisblad* ilmestyi kuitenkin säännöllisemmin ja useammin kuin suomenkielinen lehti joten osa artikkeleista oli vain yksinomaan ruotsinkielisiä.

Arkistolähteiden kohdalta tilanne on varsin hankala. Sodan jäljiltä monen lehden paperit ovat tuhoutuneet ja nekin jotka ovat säilyneet ovat varsin sirpaleisia jäänteitä. Toisaalta lehtien toimitustyöstä ei muutenkaan ole jäänyt paljoakaan lähteitä, sillä tuohon aikaan toimituksilla oli jo käytettävissään puhelimet, joilla asioita luonnollisesti hoidettiin.

Tärkeimpänä työtä tukevana lähteenä ovat kansallisarkiston (KA) kokoelmat. Valtionarkistossa vapaussodan arkistossa (VapSA) säilytetään valkoisten tyhjentämien punaisten lehtien papereita. Lisäksi siellä säilytettävät kansanvaltuus-kunnan arkiston (SKV) eri osastojen paperit ja kansanvaltuuskunnan pöytäkirjat ovat tutkimuksessa apuna. Kaikissa näissä asiakirjat ovat siis melkoisen hajanaisia ja lisäksi ne usein ovat sellaista materiaalia joka ei palvele mitenkään tätä tutkimusta (kuten tilikirjoja ja kokouspöytäkirjoja).

1.3. Käsitteet

Agitaatio, propaganda ja sensuuri muodostavat yhtyeenkietoutuneena analyysiin sopivan käsittekolmikön. Agitaation avulla pyrittiin vaikuttamaan omien taistelumuotivaatioon ja valamaan uskoa voittoon. Propaganda taas perustui erilaisten tietojen vääristelyyn ja jopa tahallisten valheiden levittämiseen.²³ Tietenkin propaganda käyttää myös oikeita tietoja apunaan. Lehtiä lukiessa näitä seikkoja on syytä pitää silmällä. Samaten on aina sodan erikoisissa tiedotusolosuhteissa muistettava sensuurin läsnäolo. Tämä sensuuri voi olla joko jokin ylemmän tahon antama virallinen tai epävirallinen linjaus tai se voi olla itsesensuuria. Agitaation, propagandan ja sensuurin käsitteet vakiintuivat suomen kieleen vasta vuonna 1918, joten niiden merkitys ei nouse vain nykypäivästä.²⁴

²³ Rinta-Tassi 1986, 305-308. Rinta-Tassin mukaan propagandan ja agitaation välille ei voi vetää selvää ja yksiselitteistä eroa. Nämä käsitteet ovat kuitenkin hyödylliset lehtien analyysin kannalta.

²⁴ "Agiteerata: panna liikkeelle, taivuttaa jonkin mielipiteen puolelle, yllyttää, kiihottaa. Käytetään varsinkin valtiollisesta herätys- ja kiihotustyöstä. Agitaattori: liikkeelle panija, jne. Agitatsioni: liikkeelle pano, jne." Tietosanakirja I A – Confort, Helsinki 1907.

"Propaganda: ajatusten, mielipiteen ja oppien (eritoten teologisten ja valtiollisten) levittäminen." Tietosankirja VII Oulun tuomiokunta – Ribes, Helsinki 1915.

Propaganda-termi on tullut käyttöön yleisesti vasta melko myöhään uudella ajalla. Se liittyy alunperin katolisen kirkon vastauskonpuhdistukseen. Tuolloin propagandaan ei liitetty negatiivisia määrytyksiä. Ihmisten katsottiin pikemminkin vapaaehtoisesti hyväksyvän heille tarjottua tietoa.²⁵ Sanan alkuperäinen merkityskin viittaa tähän. Sana on peräisin latinan sanasta `propagare`, joka tarkoittaa suunnilleen samaa kuin nykyinen termi juurruttaminen.²⁶ Ideana oli siis tavallaan terveiden ajatusten juurruttaminen ihmisiin, jossa ne saivat kasvaa.

Laajempaan käyttöön termi levisi ensimmäisen maailmansodan myötä. Samalla propaganda muuttui manipulaatioksi, se oli nyt puolueellisten ideoiden ja mielipiteiden levittämistä usein valheiden ja tietoisien petoksen avulla.²⁷ Propagandan voimana on sen tuntemattomuus ihmisille. Sen tavoitteena on saada ihminen vapaaehtoisesti hyväksymään lähettäjän esittämä kanta.²⁸ Toisaalta propagandan voimana voidaan nähdä sen kyky vedota ihmisten tunteisiin. Erityisesti sota-aikana tunteiden nostatus nousee tärkeäksi. Propaganda toimii paitsi jonkun asian puolesta, myös aina jotain vastaan. Brown pitää tämän vuoksi sensuuria propagandan elimellisenä osana. Se voi toimia julkaistavan materiaalin muokkauksena (kerrotaan vain tietystä näkökulmasta) tai sen kontrollia (ei kerrota kaikkea).²⁹

Propagandan voidaan sanoa yrittävän toimia ohi ihmisen rationaalisen harkinnan. Se pyrkii luomaan toisenlaisen todellisuuden. Tämän "uuden" todellisuuden oikeudellisuuden se pyrkii vastaanottajalle todistamaan.³⁰ Pertti Hemánus määrittelee propagandan olevan vaikuttamista tai yrittämistä, kun vastaanottaja itse tiedostaa olevansa vaikutuksen kohteena. Propagandan lähettäjän tarkoitusperät eivät tämän näkemyksen mukaan ole tärkeitä. Vain vastaanottajan tiedostavuus on tärkeää.³¹ Vaikka tämä näkemys ei kenties sovellukaan muuhun kuin ehkä mainontaan, on tärkeää nähdä propagandan merkittävyys juuri vaikuttavuuden kannalta. Propaganda on aina suora hyökkäys ihmisen persoonaa vastaan ja tärkeää on

“Sensuuri: tarkastus,...sillä tarkoitetaan valtiovallan harjoittamaa julakistavaksi aioittujen painotuotteiden... ennakkotarkastusta (ennakkosensuuri). Sota-aikoina on katsottu tarpeelliseksi asettaa puolustuslaitosta ja sotatapauksia koskevat tiedonannot erityisen sota-s:n alaiseksi.” Tietosanakirja VIII Ribot – Stambul, Helsinki 1916.

²⁵ Pratkins & Aronson 1992, 9. Brown 1963, 11. Jackall 1995, 1.

²⁶ Brown 1963, 10.

²⁷ Pratkins & Aronson 1992, 9. Brown 1963, 11-12.

²⁸ Pratkins & Aronson 1992, 9-13.

²⁹ Brown 1963, 12-16.

³⁰ Puolimatka 1997, 17-19.

³¹ Hemánus 1975, 10-21.

juuri se minkä vastaanoton propagandan viestit saavat vastaanottajassa.³² Propagandan tarkoitus on luoda tietty tila vastaanottajissa. Se yrittää saada vastinetta propagandan lähettäjän tarkoitukseen. Propagandan motiivit ovat itsekkäitä, se haluaa hyötyä vastaanottajasta, eikä sen tarkoituksena ole huolehtia vastaanottajan hyvinvoinnista. Propaganda pyrkii usein teeskentelemään olevansa tiedottavaa kommunikationa.³³

Tässä esitetyt näkemykset nousevat nykypäivän tutkimuksesta. Ne kuvaavat nykypäivän modernia, jatkuvan informaatiotulvan maailmaa. Vuonna 1918 propaganda ei varmasti ollut lehtien toimittajien mielissä yhtä selvänä käsitteenä. Kuin tiedostettua ja järjestelmällistä propaganda vuonna 1918 oli, on oma, osin selvittämätönkin, kysymys. Kuitenkin tässä määriteltyjä propagandan ominaisuuksia voidaan käyttää työssä apuna. Ne muodostavat apukeinon, jolla lehtien linjaa voidaan paremmin analysoida, kunhan vain pidetään mielessä niihin liittyvä ongelma historiallisina ja muuttuvina käsitteinä.

Propaganda siis pyrkii lehden tapauksessa lukijan maailmankuvan muokkaamiseen lehden toimituksen ja sen taustavoimien päämäärien mukaiseksi. Propaganda pyrkii vetomaan vastaanottajan tunteisiin. Erityisesti sota-aikana vastapuolen toimien mustaaminen on tärkeää. Propaganda onkin tehokkaimmillaan silloin kun joidenkin näkemysten välillä vallitsee suuria eroja. Tällöin siihen liittyy helposti myös sensuuri-ilmio. Sensuuri tukee propagandaa valikoimalla julkiseksi vain sen mikä kuuluu propagandan luomaan maailmankuvaan. Agitaatio taas toimii myös samoilla aineksilla. Se on propagandistisen aineksen levittämistä mahdollisimman kiivaassa muodossa.

³² Ellul 1965, x-xvi.

³³ Garth & O'donnell 1992, 1-32.

2. Kohti vallankumousta

2.1. Etelä-Suomen sosialidemokraattiset sanomalehdet

Etelä-Suomessa ilmestyi ennen sotaa ja sodan aikana seuraavat yhdeksän sosialidemokraattista päivälehteä:³⁴

Lehden nimi	Ilmestymispaikka	Päätoimittaja vuonna 1918	Ilm. k. vko	Per. v.	Levikki
Arbetet	Turku	Axel Ahlström	3	1908	4687 (1916)
Eteenpäin	Kotka	Vainö Ahlman	3	1905	6500 (1917)
Hämeen Voima	Hämeenlinna	Heikki Laakso	3	1906	5500 (1916)
Kansan Lehti	Tampere	Anton Huotari	6	1898	17500 (1917)
Kansan Ääni	Lappeenranta	Emil Lehen	3	1907	3100 (1916)
Sosialidemokraatti	Pori	Hannes Uksila	6	1906	17000 (1917)
Sosialisti	Turku	Kaarlo Tähtelä	6	1906	22300 (1918)
Työ	Viipuri	Paavo Leppänen	6	1904	21325 (1917)
Työmies	Helsinki	Edvard Valpas	7	1895	79900 (1917)

Työväenlehtien levikkialueet olivat varsin vakiintuneet ennen sodan alkua. Kansan Ääni oli ainoa, joka ei ollut onnistunut luomaan omaa kanta-alueetta. Lehtien vahvin alue oli sen ilmestymiskaupunkin mihin ympäröivä maaseutu antoi oman taustatukensa. Samalla lehtien ilmestymisalueet myötälivät sosialidemokraattisen puolueen piirien rajoja. Poikkeuksena oli Työmiehen levikki. Työväen päälehden

³⁴ Taulukon lähde: Manninen 1962, 181. Painosmäärätiedot ovat Suomen lehdistön historian osista 5,6 ja 7. Levikitiedot ovat eri vuosilta, eikä niiden vertailtavuus ole aivan yksiselitteistä. Esimerkiksi Sosialistin suurin painos sodan aikana oli kyllä yli 20 000 kappaletta, mutta keskilevikki oli vain noin 6000 kappaletta; Ekman-Salokangas 1979, 250. Sodan aiheuttama tiedotuksellinen erikoistilanne siis osaltaan vaikuttaa painosmääriin. Ne kuitenkin antavat tässä ainakin jonkilaisen kuvan lehden koosta ja vaikutusvallasta.

levikkialue oli lähes maanlaajuinen. Etelä-Suomen työväenlehtien levikkialue noudatteli yllättävänkin selvästi tulevan sodan rintamalinjaa.³⁵

Arbetet perustettiin vuonna 1908 (näytenumerot 6.11. ja 22.12.) Turun ruotsinkielisen työväenyhdistyksen lehdeksi. Varsinaisesti lehti alkoi ilmestyä vuoden 1909 puolella. Seuraava vuonna siitä tuli ruotsinkielisen sosialidemokraattisen keskusjärjestön lehti. Lehden pitkäaikaisena päätoimittajana toimi K. H. Wiik, joka kuitenkin väistyi sodan alettua. Päätoimittajan asemaan asetui Axel Åhlström, jota ei koskaan valittu virallisesti. Lehden viimeinen numero ilmestyi 11.4., jolloin myös toimitus poistui pakolaisjunalla Turusta. Lehteä ei alettu sodan jälkeen enää uudelleen julkaista.³⁶

Eteenpäin-lehti perustettiin Kotkassa 1905 (näytenumero 25.7.). Säännöllisesti lehti alkoi ilmestyä suurlakon jälkeen 11.11. Lehden päätoimittajana toimi Väinö Ahman, joka kuitenkin poistui sodan puhjettua kaupungista jolloin päätoimittajan tehtävät jäivät August Wesan hoidettavaksi. Lehti oli ollut vakavarainen ennen sodan puhkeamista. Sen linja oli kuitenkin ollut vielä varsin horjuvaa ennen tilanteen lopullista räjähdystä. Huhtikuun lopulla Eteenpäin oli ainoa jäljellä oleva työväenlehti, sillä sen viimeinen numero ilmestyi 3.5.. Sodan jälkeen lehti jatkoi Työn oikeus-nimisenä 3.6.1919.³⁷

Hämeen Voima perustettiin 1906 (näytenumerot 17.2. ja 24.3.) ja alkoi ilmestyä säännöllisesti 5.5. alkaen. Hämeen Voiman ilmestymisalueella oli voimakas torpparilaitos ja tämä seikka aiheutti osaltaan lehdelle linjanveto-ongelmia. Lehden päätoimittajana sodan aikana toimi Heikki Laakso. Hämeen Voiman viimeinen numero ilmestyi 25.4. saksalaisten vallattua Hämeenlinnan.³⁸

Kansan Lehti oli maamme toiseksi vanhin työväenlehti ja se olikin perustettu 1898 (näytenumero 15.12. ja 18.2.1899). Säännöllisesti se alkoi ilmestyä 2.3.1899 alkaen. Päätoimittajana toimi Anton Huotari. Sodan aikana hänkin joutui kuitenkin liikkumaan Suomessa ja päätoimittajan tehtäviä hoiti välillä Jussi Raitio. Kansan Lehden viimeinen numero ilmestyi Tampereen valtauksen alla 4.4. Sodan jälkeen se alkoi ilmestyä 20.1. 1919 alkaen nimellä Kansan Sana.³⁹

³⁵ Nygård 1986, 33-34.

³⁶ SLH 5: 36. Bondestam 1968: 304-305, 331.

³⁷ SLH 5: 56-58. Honka-Hallila 1995: 29-30.

³⁸ SLH 5: 153-154. Isomäki 1956, 20, 56-57. Isomäen mukaan säännöllinen julkaiseminen alkoi jo 1.5.1906. Samoin Isomäen mukaan lehti oli maltillisella linjalla ennen sotaa ja jopa "joutui" julkaisemaan vallankumouksellisen lisälehden 5.2.1918.

³⁹ SLH 5:264-266. Wilén 1949: 44-47, 145-146.

Pienin kooltaan oli 1907 perustettu (näytenumerot 29.11., 10.12. ja 20.12.) Kansan Ääni. Säännöllisesti se alkoi ilmestyä vuoden 1908 aikana. Lehti painettiin aluksi Viipurissa Työn kirjapainossa. Lappeenrantaan saatiin myöhemmin oma painotalo, mutta lehti ei pystynyt muodostamaan itselleen vahvaa levikkialuetta ja se levisi vain joihinkin pieniin ympäristön kuntiin. Sodan aikana tilausmäärät kasvoivat, mutta lehteä ei rintamalinjan läheisyyden takia voitu lähettää kaikkialle. Sodan aikana päätoimittajana toimi Emil Lehén, mutta hän toimi paljon muissa tehtävissä ja lehden toimittaminen jäi paljolti taloudenhoitajan tehtäväksi. Tätä ei työtä ei suinkaan helpottanut se, että paikallisen punakaartin esikunta asetti lehden kirjoituksille ennakotarkastuksen. Kaikki kirjoitusten korehtuurit oli kirjelmän mukaan tuotava punakaartin esikuntaan. Lehden viimeinen numero ilmestyi 20.4. vain kaksinumeroisena ja latojien toimittamana, eikä lehti enää jatkanut sodan jälkeen.⁴⁰

Porilainen Sosialidemokraatti oli perustettu 1906 (näytenumerot 17.2. ja 17.3.) ja se alkoi säännöllisen ilmestymisensä 5.4. Kuusipäiväiseksi lehti muuttui syyskuussa 1917, jolloin painos Rantasen mukaan juuri tuo taulukossa oleva 17000. Hänen mukaansa painos nousi tästä edelleen kohti sotaa. Päätoimittajana toimi Hannes Uksila, joka ei kuitenkaan paljonkaan ehtinyt osallistua toimitustyöhön, sillä hän toimi samalla satakunnan rintamaosan päällikkönä. Lehti ei ollut linjaltaan kaikkein jyrkin, vaan kannatti vielä ennen sotaa parlamentaarista linjaa. Viimeinen numero ilmestyi 12.4. Lehti jatkoi vuonna 1919 nimellä Uusi Aika.⁴¹

Turun suomenkielinen työväenlehti oli vuonna 1898 (näyt numero 19.12.) perustettu ja 14.1.1899 alkaen ilmestynyt Länsi-Suomen Työmies. Vuonna 1906 nimeksi vaihdettiin Sosialisti. Lehden korkein painosmäärä oli vuosikertomuksen mukaan sodan aikana 22000, vaikka lehteä vaivasikin ajoittain paperipula, mistä syystä sitä välillä painettiin muualla kuin sen omassa kirjapainossa. Ennen sotaa lehti oli varsin maltillisella linjalla, sillä se tuomitsi marraskuun 1917 aikana Turussa ilmenneen radikalismiin. Päätoimittajana sodan aikana toimi Kaarlo Tähtelä. Viimeinen numero ilmestyi 10.4. punaisten Länsi-Suomen evakuoinnin yhteydessä, jolloin suurin osa pienestä toimituksesta oli jo poistunut paikkakunnalta ja tuon viimeisen lehden toimittikin Sosialidemokraatin toimittaja Uksila. Sodan jälkeen lehti jatkoi nimellä Demokraatti 1919.⁴²

⁴⁰ SLH 5: 279. Osuuskunta Saimaa...1928, 24-25.

⁴¹ SLH 7: 186-188. Rantanen 1948, 11, 28-31.

⁴² SLH 7, 137-140. Ekman-Salokangas 1979, 233. Jokela 1998, 103. Sosialistin...1919, 30-33.

Viipurilainen Työ oli perustettu 1904 (näytenumero 17.12.) ja alkoi säännöllisen ilmestymisensä 14.1.1905. Lehden linja oli ehkä Venäjän läheisyyden vuoksi melkoisen radikaali. Sodan aikana päätoimittajana toimi helmikuun alusta alkaen Paavo Leppänen. Viimeinen numero ilmestyi Viipurin valtauksen aattona 24.4. Sodan lopulla kaksi toimittajaa joutui ammutuksi. Sodan jälkeen lehti jatkoi 1919 nimellä Kansan Työ.⁴³

Työväen suurin ja samalla vanhin lehti oli Helsingissä 2.3.1895 ilmestymisensä (näytenumero 14.2.) aloittanut Työmies. Lehden pitkäaikainen päätoimittaja aina sotaan asti oli kärkeä porvareiden vastustaja Edvard Valpas-Hänninen. Hänen passiivinen suhtautumisensa aseelliseen kumoukseen aiheutti kuitenkin Valppaan jättäytymisen sivuun myös toimitustyöstä. Työmiehen kirjoitukset toimitettiin etukäteistarkastukseen kansanvaltuuskunnalle. Ankarasta propagandasta huolimatta jo maaliskuussa lehdessä alkaa olla sovinnonhakuista aineistoa. Viimeinen numero ilmestyi saksalaisten valtauksen edellä 12.4. Sosialidemokraattisen päälehden tilalla jatkoi sodan jälkeen Suomen Sosialidemokraatti.⁴⁴

2.2. Marraskuun Suurlakko 1917 - vallankumouksen esinäytös

Ratkaiseva sysäys suurlakkoon ryhtymiseen oli sosialidemokraattisen puolueen puolueneuvoston 28.-30.10. pidetty kokous, jossa hyväksyttiin Me vaadimme - julistus. Julistuksen tavoitteista ei puolueen johdon sisällä ollut selvää näkemystä. Se oli tarkoitettu joko vallankumouksen kiihdyttämiseksi tai sitten toisen näkemyksen mukaisesti tilanteen laukaisemiseksi. Lopulta päädyttiin pitämään suurlakkoa sopivana painostuskeinona ja se aloitettiin 14.11. Koko lakon ajan puolueen johto ja Venäjän esimerkin mukaan perustettu Työväen vallankumouksellinen keskusneuvosto olivat tukalassa asemassa. Eduskuntaryhmän taholta pidettiin ajatusta vallan haltuunotosta liian epävarmana. Toisaalta punakaartien keskuudessa tunnelmat olivat todellisen vallankumouksellisia. Kannat vaihtelivat päivittäin ja useiden asiasta käytyjen äänestysten jälkeen lakko päätettiin lopettaa 20.11. sen kestänyä viikon verran.⁴⁵

⁴³ SLH 6, 329-331. Viipurin työväen...1930, 109-110.

⁴⁴ SLH 7, 156-158. Raitio 1947, 22, 138. Pohjanmaa 1948, 90-91, 109-111. Piilonen 1993, 503.

⁴⁵ Soikkanen 1975, 241-246.

Jo ennen lakon puhkeamista muutamat lehdet kirjoittivat tilanteen olevan varsin vakavan. Arbetet-lehdessä sanottiin kohtalokkaan ajan olevan nyt käsillä. Suurporvaristo vain pyrki omalla politiikallaan jarruttamaan eduskuntatyötä ja varusti omia kaartejaan. Porvarit puhuivat samalla lehden mukaan uhkasta joka oli turhaa sillä: *"För det första tror de [porvaristo], att arbetarklassen här i landet längtar efter att nu få göra revolution"*. Asia oli kuitenkin päinvastoin: *"Vi är nogsammt medvetna om stundens allvar och vill inga lunda i en tid som denna störta landet i inbördeskrig, om det kan undvikas"*. Tilanteen vakavuuden vuoksi luokkataistelu saattaisi kuitenkin kiihtyä ja siksi työväestönkin tuli valmistautua pahimpaan: *"Bildens edra ordningsgarden, inöven dem - de kan komma att behövas endera dag"*.⁴⁶ Sosialistissakin tilanne nähtiin vakavana. Elintarviketilanne ja keinottelu oli saattanut työväestön *"kamalaan"* tilaan. *"Työväenluokka hautoo mieleessään radikaalisempia keinoja kuin se tähän asti on ennen ajanut päästäkseen ulos siitä kurjuuden umpikujasta, johon porvariston järjetön politiikka on sen ajanut"*.⁴⁷ Työ-lehden mukaan syyt lakkoon ryhtymiseen olivat selvät; porvaristo ei ollut kuunnellut vaatimuksia, vaan oli vain jatkanut jarruttamistaan eduskunnassa. *"Nyt alkanut taistelu on työväen puolelta sen olemassaolon taistelu"*.⁴⁸ Sosialidemokraatin mukaan alkava lakko oli oleva rauhallinen, mutta samalla se oli välttämätön. *"Työväestön ainoa taistelukeino oli lakko. Suurlakko!"*. *"Me kehotamme työväkeä kaikkialla kylmäverisyyteen ja rauhallisuuteen"*.⁴⁹

Lakon jälkeen lehtien jälleen alkaessa ilmestymisensä niissä kaikissa käsiteltiin lakkoa varsin paljon. Arbetetin mukaan massat olivat lähteneet liikkeelle luonnonlain voimalla, mikään ei siis voinut estää lakkoa. Porvareiden toiveena oli työväestön tuhoaminen ja siksi organisoituminen oli tarpeen verenvuodatuksen estämiseksi. *"Man kunde säga att denna storsträjk i och för sig är blott en nervös, osäker krampryckning, en mobilisering av krafterna för en långvarig revolutionär omgestaltning av samhällsförhållandena"*.⁵⁰ Sosialistin mukaan lakon loppuminen ei kuitenkaan merkinnyt vallankumouksen loppumista. Ennen kaikkea oli muistettava kuri ja järjestys ja jatkuva varuillaanolo: *"Meidän tulee joka hetki olla valmiit astumaan uudelleen taisteluriveihin kun proletarisen yhteiskuntavallankumouksen*

⁴⁶ Arbetet 14.11. 1917, Läget.

⁴⁷ Sosialisti 14.11. 1917, Umpikujassa. nimimerkki -o-o.

⁴⁸ Työ 14.11. 1917, Taistelu on alkanut.

⁴⁹ Sosialidemokraatti 14.11. 1917, Toiveet pettivät.

⁵⁰ Arbetet 22.11. 1917, Det första försöket. nimimerkki G.M. (arvattavasti toimittaja Gunnar Mörn).

tuomion pasuuna yli maailman alkaa soida".⁵¹ Sosialistin mukaan lakko oli sujunut Turussa varsin rauhallisesti. Muutamat tuomittavat tapaukset olivat vallattomuutta, jota ei voinut estää suurissa joukkoliikkeissä.⁵² Sosialidemokraatin mukaan lakko ei ollut suinkaan tarpeeton, vaan sillä saavutettiin paljon. Uudelta senaatilta voitiin nyt odottaa paljon. Samalla joukkojärjestön voima tuli osoitetuksi.⁵³ Suurlakon saavutukset olivat jopa vuoden 1905 lakkoa suuremmat. Kansan nouseminen ei ollut turhaa ja se oli ollut spontaania: *"Kansanjoukkojen nousu tapahtui valtavana joukkovyöryinä"*.⁵⁴ Kansan lehdessäkin lakko nähtiin tarpeellisena voimien esittelynä. Lakon avulla pelastettiin lakeja ja näytettiin herroille, miten yhteiskunnallinen edesvastuu pakottaa työväen ottamaan ohjat käsiinsä. *"On myöskin oltu tietoisia siitä, ettei liian pitkälle jatkuva suurlakko lopullisen päämäärän saavuttamiseksi ole sovelias ja sentähden pääsikin porvarillinen yhteiskunta tälläkertaa verrattain helpolla"*.⁵⁵

Työmiehen kirjoitusten mukaan lakkoon syynä oli päällimmäisenä kurja elintarviketilanne, jonka ratkaisemiseksi lakolla pyrittiin vaikuttamaan eduskunnan työhön. Työväki selvisi lakosta voittajana, vaikka sekin kärsi *"kirveleviä"* tappioita.⁵⁶ Eteenpäin-lehdenkin mukaan: *"Suurlakko tuli välttämättömyyden pakosta"*. Osittain saavutettiin halutut tulokset. Elintarvekysymys jäi kuitenkin lehden mukaan vielä auki ja siksi vallankumouksen tuli vielä jatkua. Verenvuodatus ei ollut työväestön syytä: *"Että lakko ei kaikissa paikoin sujunut rauhallisesti, vaan että vertakin vuoti, siihen vei 'lahtarikaartien' esiintyminen"*.⁵⁷ Lehti tuomitsi muutenkin kaiken väkivallan: *"Me emme luota pistimiin. Ja meidän velvollisuutemme on sanoa suoraan: päättyneen suurlakon aikana tehtiin noilla pistimillä ja muilla aseilla monta sellaista tekoa, jotka ovat tuomittavia"*.⁵⁸ Työ oli muiden lehtien kanssa aivan samalla linjalla. Lakko ei ollut turhaa, vaan ainakin osaksi vaaditut asiat saavutettiin. Syynä lakkoon oli jarruttava porvaristo. Voima oli nyt näytetty, mutta välinpitämättömäksi ei saanut jättäytyä, vaan järjestystä oli vahvistettava ja varuillaanoloa lisättävä.⁵⁹

⁵¹ Sosialisti 21.11. 1917, Vallankumoukseen!

⁵² Sosialisti 21.11. 1917, Suurlakko Turussa.

⁵³ Sosialidemokraatti 21.11. 1917, Suurlakon jälkeen. nimimerkki J. H-n.

⁵⁴ Sosialidemokraatti 23.11. 1917, Työväen suurlakko ja sen saavutukset.

⁵⁵ Kansan Lehti 20.11. 1917, Mitä suurlakolla saavutettiin.

⁵⁶ Työmies 20.11. 1917, Työväen taistelu leivän ja oikeuden puolesta.

⁵⁷ Eteenpäin 24.11. 1917, Päättynyt suurlakko.

⁵⁸ Eteenpäin 27.11. 1917, Kamalaa kieltä. Uusien onnettomuuksien haamu kummittelee.

⁵⁹ Työ 20.11. 1917, Suurlakon päättyttyä.

Kaikissa Etelä-Suomen sosialidemokraattisissa lehdissä linja suurlakkoa kohtaan oli siis melkoisen samanlainen. Lakko oli ollut kannattava ja oikeutettukin, koska se viime kädessä johtui porvariston huonosta politiikasta. Myös lakon spontaanisuutta haluttiin muutamissa lehdissä korostaa. Se oli syntynyt lehtien mukaan luonnonlain tavoin, siis väistämättä yhteiskunnallisen tilanteen johdosta. Lakon todettiin myös useimmiten sujuneen rauhallisesti ja kurinalaisesti. Toki samalla levottomuudet myös myönnettiin ja tuomittiinkin (tosin varsin erilaisella ankaruudella eri lehdissä). Mielenkiintoisinta on kuitenkin miten lehdet katsovat lakon olleen jo vallankumouksellinen tilanne, josta ei sopinut enää perääntyä, vaan tuli olla valmiina tulevaa varten. Toimituksissa ei tietenkään vielä voitu varmasti tietää sodan puhkeavan kahden kuukauden kuluttua, mutta kirjoittelullaan ne kuitenkin tulivat tehneeksi suurlakosta tulevan sodan kenraaliharjoituksen.

2.3. Tilanteen kiristyminen tammikuussa 1918

2.3.1. Itsenäisyyden saavuttaminen - sosialismin lahja Suomelle

Vuoden vaihtuessa Suomen tilanne oli varsin herkkä. Venäjällä bolševikkien valta ei ollut vielä mitenkään vakiintunut ja maa oli ajautumassa kiihtyvään sisällissotaan. Maailmansodan tilanne oli samoin avoinna. Itsenäisyydelle piti ryhtyä hakemaan tunnustusta ulkomailta. Vastakkaisten leirien aseistautuminen jatkui ja yhteentörmäys tuntui olevan yhä lähempänä. Radikaaleimmat ainekset odottivat sopivaa hetkeä vallankumouksen alkamiseksi.

Itsenäisyyden tunnustuksen saaminen tammikuun alussa herätti lehdissä vastakaikua. Uutta itsenäisyyttä tervehdittiin ylevin kirjoituksin. Samalla sen katsottiin olevan yksin sosialidemokraattisen puolueen ansio ja samalla haukuttiin porvarien ulkopolitiikan olevan vain epäonnistunutta seikkailua. Itsenäisyys oli Arbetetin mukaan vain sosialidemokraattien ponnistelujen tulosta. He eivät voineet katsoa sivusta, kuinka porvarilliset antavat itsenäisyyden lipua pois turvautumalla vain Saksan apuun. Vapauden saavuttaminen onnistui nimenomaan Venäjän sosialidemokraattisen hallituksen takia, porvarillinen Venäjä ei olisi koskaan itsenäisyyttä antanut.⁶⁰ Porvarit siis uskalsivat riskeerata koko maan tulevaisuuden kurjalla

⁶⁰ Arbetet 3.1.1918, Finlands utrikespolitik.

politiikallaan. *"Och så fordrar man ännu, att sådan regering skall behålla större maktbefogenheter än regenten i en konstitutionell stat"*.⁶¹ Venäjän sosialidemokraatit [!]⁶² olivat siis pitäneet lupauksensa toisin kuin tsaarit aiemmin. Kansojen itsemääräämisoikeus nousi lehden mukaan jo pelkästään proletaarin elämänohjeista, jotka olivat oikeudenmukaisuus ja veljeys. *"Rysslands och Finlands proletar är obeskiljaktigt förenade genom intressesolidaritetens och broderskapets band"*.⁶³ Eteenpäin-lehdessä korostettiin samoin Venäjän työväen saavuttaneen syvän kunnioituksen teollaan. *"Venäjän kolmas vallankumous, köyhälistön nousu valtaan, on toteuttanut sen mikä on ollut kansamme hartain toive"*.⁶⁴ Eräässä kirjoituksessa esitettiin jo toiveita miten uutta itsenäisyyttä olisi ryhdyttävä toteuttamaan. Eduskunta oli hajotettava ja valittava tilalle perustava kansalliskokous. *"Mielemme nyt juuri on työväen jyrkästi asetettava sille kannalle, että kansa itse ottaa oman kohtalonsa käsiinsä"*.⁶⁵ Hämeen Voimankin mukaan itsenäisyys oli tulosta työväenluokan voimainponnistuksista. Mutta itsenäisyyden turvaamiseksi oli työläisjoukkojen tietoisuutta ja edesvastuuta kehitettävä, muuten anarkia ja sekasorto olisivat uhkana.⁶⁶ Kansan Lehden mukaan sosialidemokraattien osuus itsenäisyyden saamisessa oli hyvin suuri. Juuri sosialismi oli saanut aikaan riippumattomuuden. Riippumattomuus ei kuitenkaan ollut nationalismia, vaan lehden mukaan Venäjä säilyi Suomen ystävänä. Riippumattomuus oli pikemminkin tae kansanvallasta.⁶⁷ Kansan Lehti arvosteli tiukasti porvareiden toimintaa näiden yrittäessä ottaa itselleen kunniaa itsenäistymisessä. Porvarit tahtoivat vain varastaa työväen saavutukset ja jatkaa valhepolitiikkaansa.⁶⁸

Sosialidemokraatinkin mukaan Suomi oli vapautunut sosialismin ansiosta. Porvarit vain tahtoivat varastaa kunnian itselleen sosialidemokraattien työn tuloksista. Venäläiset olivat tehneet suuren teon ja porvariensa oli turha moittia heitä.⁶⁹ Sosialistin linja oli täsmälleen sama. *"Me vain toteamme sen seikan, että on sosialistien ansio,*

⁶¹ Arbetet 5.1. 1918, Regeringens utrikespolitiska fiasko. nimimerkki H.

⁶² Lehtien kirjoittelussa ei oikein tunnuttu tietävän millä nimellä Venäjän vallankumouksellisia olisi kutsuttava. Käytettiin ainakin nimiä sosialidemokraatit, bolševikit ja vallankumoukselliset.

⁶³ Arbetet 8.1. 1918, Finland är självständig.

⁶⁴ Eteenpäin 8.1. 1918, Vapaa, itsenäinen Suomi.

⁶⁵ Eteenpäin 10.1. 1918, Valtiollinen riippumattomuutemme. Viipymättä toimiin sen johdosta. nimimerkki E.H.

⁶⁶ Hämeen Voima 19.1. 1918, Vapaudelle juhliessa.

⁶⁷ Kansan Lehti 3.1. 1918, Itsenäinen Suomi. Sosialidemokratian osuus sen luomisessa.

⁶⁸ Kansan Lehti 7.1. 1918, Poliittisia varkaita.

⁶⁹ Sosialidemokraatti 6.1. 1918, Itsenäinen Suomi. Sosialidemokraatti 10.1. 1918, Suomen tasavallan itsenäisyys. nimimerkki -m.

että Suomi tulee itsenäiseksi". Sosialistit olivat kansainvälisiä, eivät kansalliskiihkoilijoita, mutta itsenäisyys oli silti tulevaisuuden kannalta tärkeä saavutus. *"Mutta me olemme sitä mieltä, että Suomen kansa, sen enemmistö, siis työväenluokka, voi parhaiten käydä taisteluaan kotimaista kapitalismia vastaan Suomen ollessa itsenäisenä, jolloin porvaristo ei voi turvautua välittömästi Venäjän taantumuksellisten voimien apuun, niinkuin sen on viime vuosina säännöllisesti tehnyt".*⁷⁰ Työmieskin esitti samat perustelut itsenäisyyden saavuttamiselle: *"Tämän [itsenäisyyden, vallankumousvuoden suurimman saavutuksen] on tehnyt mahdolliseksi Venäjän vallankumous ja koko Euroopassa nykyään vallitseva yleinen valtiollinen tila".*⁷¹ Lehti vaati totuutta kansalle: itsenäisyys oli vain ja ainoastaan sosialidemokraattien pelastustyön tulosta. Porvarien ulkopoliittikka oli ollut vain onnetonta vehkeilyä länsivaltojen kanssa.⁷²

Itsenäistyminen nähtiin siis kaikissa lehdissä pelkästään työväestön tuloksena saavutetuksi. Se oli toteutunut toisaalta sosialidemokraattisen puolueen pelastustyön ansiosta, toisaalta Venäjän sosialistien jalomielisyyden ansiosta. Porvarien toiminta oli siten vain ulkopoliittista peliä ja Venäjän vallankumouksen väheksymistä. Ilman työväenliikkeen toimintaa koko itsenäisyys olisi kirjoittelun mukaan voinut raueta tyhjiin. Samalla itsenäistymisen annettiin ymmärtää merkitsevän muutoksia myös Suomen sisäisissä asioissa. Uusi itsenäisyys velvoitti työväkeä ajamaan venäläisten esimerkin mukaisesti asioitaan kiivaammin eteenpäin. Jopa eduskunnan hajotusta ja hallituksen vaihtamista esitettiin.

2.3.2. "Luja järjestysvalta" - uhka työväelle

Eduskunnan päätös lujan järjestysvallan luomisesta herätti seuraavan laajan vastalausevyöryn lehdistössä. Päätös koettiin uhkaksi työväkeä vastaan. Eteenpäinlehden mukaan asevoimien muodostaminen ei ollut tilanteen rauhoittamista, vaan se oli suunnattu työväenluokan politiikkaa vastaan. Porvaristo itse pyrki lietsomaan mellakoita ja anarkiaa saadakseen tukea kalliille hankkeelleen. *"Varmaa on ainakin se, että järjestäytynyt työväestö tulee tekemään kaikkensa, ettei tuo asekaarti*

⁷⁰ Sosialisti 7.1. 1918, Itsenäinen Suomi.

⁷¹ Työmies 3.1. 1918, Vallankumousvuoden 1917 päätyttyä. nimimerkki R-e.

⁷² Työmies 4.1. 1918, Eduskunta ja senaatti sekä niiden välisistä suhteista johtuva hallituksen politiikka. nimimerkki Demokraatti. Julkaistu myös Sosialidemokratti 9.1. 1918.

muodostu työväenluokalle vaaralliseksi".⁷³ Porvaristo oli kerännyt aseita lehden mukaan itselleen jo kauan. Aseita ja räjähteitä oli valtion varoilla hankittu *"suunnattomat määrät"*. Aseet loivat vakavan sodan uhan: *"Jos asiat ovat sille asteelleen ehtineet, että on taisteltava, taistellaan vain. Työväestö on tietoinen siitä, ettei se ei ole kansalaissotaan millään tavalla syyppää"*.⁷⁴ Kansan Lehden mukaan luja järjestysvalta oli vain keino torjua työväen joukkoja. *"Porvaristo näyttää aikovan sen vallankumouksellisen liikkeen, joka tällä hetkellä tekee voittokulkuaan ympäri maailmaa upottaa meidän maassamme vereen"*. Työväestölle oli aseiden sijaan taattava tyydyttävät elämänmahdollisuudet. Pimeitä ja edesvastuuttomia mellastajia vastaan aseelliset toimet olivat oikeutettuja. Kuitenkin senaatin toimet eivät olleet valitettavasti tätä varten suunnattuja. *"Se [diktatorivaltuuksien antaminen senaatille] oli toimenpide joka mahdollisesti upottaa maamme nuoren vapauden kansallissodan verisiin pyörteisiin"*.⁷⁵ Sosialidemokraatin mukaan syyt maassa oleviin levottomuuksiin olisi voitu poistaa hankkimalla työtä työttömille. Porvarien toiminnan tavoitteena olikin vain koota *"hyökkäysarmeija työväestöä vastaan"*. *"Meidät pakotetaan itsepuolustusasemaan aseistettuja joukkoja vastaan, joiden takana on koko porvaristo. Pohja kansalaissodalle on siten luotu"*.⁷⁶ Sosialistin kirjoituksessa katsottiin porvariston vain jatkavan aseitautumista, vaikka kansa samaan aikaan oli nälkäkuoleman partaalla. Mielialoja ei voinut kuitenkaan tukahduttaa aseilla. *"---sillä jos se [senaatti] provoseeraa kansalaissodan aikaan tässä maassa, niin epäilystäkään ei saata olla siitä, kuka tässä sodassa jää voitolle"*.⁷⁷ Työlehden mukaan eduskunnan olisi pitänyt saada itse päättää tulevan järjestysvallan luonteesta, suuruudesta ja kustannuksista. Porvarit eivät kuitenkaan halunneet käsitellä sosialistien ehdotuksia.⁷⁸ Järjestysvalta oli tarpeellinen Työmiehen mielestä. Järjestys oli kuitenkin annettava kansanvaltaisiin käsiin: *"Sen tulee olla julkinen ja kansan määräysvallan alainen"*. Järjestysvalta olisikin parasta saattaa kunnalliseksi.⁷⁹ Porvarien kaartien liikehtiminen oli pelottava ilmiö. *"Lahtarikaartilaiset näyttävät olevan valmiiksi harjoitettuja työväestön teurastukseen"*. Työväestö tahtoi vain leipää

⁷³ Eteenpäin 15.1. 1918, Asekaartien luominen on päätetty. Eduskunta on tehnyt kamalan päätöksen.

⁷⁴ Eteenpäin 22.1. 1918, Porvariston aseitautuminen. Se voi synnyttää kansalaissodan.

⁷⁵ Kansan Lehti 16.1. 1918, Senaatille myönnetty diktaattorivalta. nimimerkki R. Julkaistu myös Hämeen Voima 19.1. 1918.

⁷⁶ Sosialidemokraatti 15.1. 1918, Porvarit pelaamassa uhkapeliä.

⁷⁷ Sosialisti 12.1. 1918, Porvaristo valmisteleo kansalaissotaa.

⁷⁸ Työ 17.1. 1918, Lujan järjestysvallan luominen maahamme.

⁷⁹ Työmies 11.1. 1918, "Luja järjestysvalta". nimimerkki X-e.

ja oikeuksia itselleen, mutta herrat halusivat syöttää sille "lyijymakkaraa".⁸⁰ Väkivallan teot olivat Työmiehen kirjoituksen mukaan vain seurausta onnettomasta lujan järjestysvallan luomisen päätöksestä. Maahan oli järjestyksen saamiseksi luotava laaja kansanvaltaisuus ja runsaasti uudistuksia. Me vaadimme -esitys oli saatava voimaan. Asevoimin ei järjestys maahan palautuisi. *"Porvariston epäviisas taantumuksellinen politiikka, kansan vaatimien uudistusten järjetön vastustaminen on pakottamalla pakottanut sosialidemokratista puoluetta yhä jyrkemmälle kannalle, koska tuo samainen politiikka on herättänyt työväestössä entistään tarmokkaamman vastustuksen porvarienviidon uudistusvihollisuutta vastaan"*.⁸¹

Lujan järjestysvallan saaminen maahan oli myös työväenlehtien toiveena. Niiden toivoma järjestysvalta oli kuitenkin erilainen kuin porvariston eduskunnassa läpi saama esitys. Tämä aseistamispyrkimys nähtiin suorana hyökkäyksenä työväkeä vastaan. Valtio uskalsi ostaa aseita kansaa vastaan, vaikka maassa vallitsi elintarvikepula. Samalla lehdet olivat kuitenkin valmiita asettamaan puolustus-tarkoituksessa kovan kovaa vastaan. Sotaan olisi pakko lähteä koska porvarit sitä halusivat, mutta sodastaan ei vastapuoli voinut voittajana selvitä.

2.3.3. Tyynnytteleviä ääniä ja vallankumouksen kiihotusta

Tammikuun kiihkeissä tunnelmissa yritettiin vielä mielialoja muutamien lehtien palstoilla tyynnyttellä. Hämeen Voima kirjoitettiin vallankumousinnostuksen nousseen maassa jo vuoden 1917 maaliskuusta lähtien. *"Sen jälkeen [marraskuun suurlakon] kyllä lienee jo järki päässyt voitolle ja vallankumousinnostus laimennut"*. Samalla puolusteltiin lehden kannanottoa: *"Me emme tukahduta joukkojen vallankumouksellista mielialaa, vaikka johdammekin sen terveille luokkataistelun tielle"*.⁸² Samassa numerossa vaadittiin tiukempaa kuria puolueen järjestöihin. Epäilyttävien aineiden pääsy järjestöihin olisi lopetettava. Järjestökuri oli saatava nousemaan, vaikka puolueesta erottamisen uhalla.⁸³ Kansan Lehdessä oltiin samaten huolissaan punakaartien omavaltaisuuksista. Ne olivat lehden mukaan syntyneet olosuhteiden pakosta puolueen pyrkimysten tukemiseen. *"---näyttää kuitenkin siltä kuin eräät kaartit aikoisivat kulkea omia itsenäisiä teitään."* *"Kurittomuutta puolueessamme ei*

⁸⁰ Työmies 23.1. 1918, Veljen veri vuotaa! Hallituksen asejoukot jo parveilevat. nimimerkki Sakari.

⁸¹ Työmies 25.1. 1918, Viimepäivien tapahtumien johdosta. nimimerkki vorker.

⁸² Hämeen Voima 15.1. 1918, Vallankumouskäsitteitä.

ole sallittu ennenkään, eikä sitä saata sallia nytkään".⁸⁴ Sosialidemokraatin palstoilla puolustauduttiin paikkakunnan porvarilehden Satakunnan Kansan syytöksiä vastaan. Lehden mukaan se oli itse aina tuominnut kaikenlaisen anarkian. Sosialidemokraatit eivät siis valmistelleet kansalaissotaa, vaan porvaristo itse oli aloittanut aseistautumisen.⁸⁵ Porvarit olivat syyllisiä levottomuuksiin monella tavalla. He olivat aloittaneet maailmansodan, rosvosivat hinnoilla, riistivät työväkeä, häätivät torppareita ja hankkivat aseita. Mikäli porvarit vain laskisivat aseensa tulisi työväestö varmasti tekemään saman.⁸⁶ Sosialistinkin huolena olivat levottomina liikehtivät kansanjoukot. Johdon olisi lopetettava puuhastelu toisarvoisilla seikoilla ja kasvatettava taistelujärjestöissä olevien uusien ihmisten tietoisuutta. Eri järjestöt oli saatava tiukasti yhteen riviin.⁸⁷ Punakaartien omavaltaisuus oli saatava ehdottomasti kuriin. Yksilö- ja ryhmäsiintymiset olivat vain turmiolliset yhteisen asian kannalta.⁸⁸ Joukkojen tuli olla selvillä päämääristä, ennen kaikkea juuri ajankohtaisista päämääristä. *"On selitettävä, että kysymys ei ole sosialistisen yhteiskunnan toteuttamisesta nyt, vaan ainoastaan lähimpään vaatimustemme toteuttamisesta*".⁸⁹ Työ-lehden mukaan tilanne puolueessa oli vakava. Punakaarteissa oli puolueen ohjelmaa tuntemattomia aineksia. Kurinpito oli ollut liian laimeaa ja ilmeni puoluetta sivuuttavia ilmiöitä. Tämän tottelemattomuuden seurauksena oli anarkian uhka. *"Puoluejärjestöjemme on päättäväisesti asetettava sitä terrorismia vastaan, jota punaisen kaartin erinäiset osastot nähtävästi harjoittavat puolueeseen nähden*".⁹⁰ Hallitusmuodon ja sisäisten asioiden järjestäminen nähtiin tärkeimpänä työnä. Porvariston tehtävänä oli luopua osasta luokkaetujaan ja otettava kansan vaatimukset huomioon. Vain siten anarkia olisi poistettavissa.⁹¹

Näiden rauhanäänien lisäksi lehdissä alkoi oli myös toiseen, kiihottavaan suuntaan asettuvia kirjoituksia. Arbetet-lehdessä oli neliosainen kirjoitussarja vallankumouksen mahdollisuuksista. Sosialidemokraatit olivat odottaneet oikeaa hetkeä jo kauan, nyt oli ehkä lopetettava odottaminen ja seurattava venäläisten esimerkkiä. *"Vi vill icke revolutionen. Men vi måste tillgripa den emot bourgeosiens*

⁸³ Hämeen Voima 15.1. 1918, Järjestökuri parannettava. nimimerkki J.R.

⁸⁴ Kansan Lehti 12.1. 1918, Punakaartit ja puolueemme keskusjärjestöt. nimimerkki R.

⁸⁵ Sosialidemokraatti 11.1. 1918, Solvailijat mielityössään. nimimerkki V.A.

⁸⁶ Sosialidemokraatti 16.1. 1918, Kutka kasvattavat anarkiaa. nimimerkki -a-i.

⁸⁷ Sosialisti 8.1. 1918, Puolueemme keskusjohto voimakkaampiin käsiin. nimimerkki H.V.

⁸⁸ Sosialisti 9.1. 1918, Punakaartit saatava luotettaviksi jäejestöiksi.

⁸⁹ Sosialisti 19.1. 1918, Taistelumme yhtenäiseksi.

⁹⁰ Työ 11.1. 1918, Punainen kaartiko vai sosialidemokratinen puolue? E.Huttunen.

⁹¹ Työ 11.1. 1918, Ketä on syytettävä rauhottomuuksista. nimimerkki A-to.

förtryckarsamhälle".⁹² Nyt olivat olemassa suuret mahdollisuudet vallankumouksen puhkeamiseen muuallakin maailmassa. Vallankumous oli organisoitava ennen kuin oli liian myöhäistä, sillä kirjoittajan mukaan massat olivat jo valmiina.⁹³ Vallankumous vaati onnistuakseen organisoituja, harjoitettuja ja kykeneviä voimia. Vallankumouksen ei tarvinnut olla aseellinen, se olisi taistelua oikeudesta ja alkaisi parhaiten Me vaadimme -ohjelman voimaansaattamisella.⁹⁴ Jo ennen vallankumouksen aloittamista oli tiedettävä mitä oli tulossa. Yhtenäisyydestä kiinnipitäminen ja omavaltaisuuden välttäminen olivat takeena ettei vallankumouksessa kävisi kuten Venäjällä, jossa oli sattunut murhia.⁹⁵ Sosialisti ryhtyi kiivaaseen vastustus-kampanjaan Arbetetin linjaa vastaan. Turun kunnallisjärjestö vaati pian Sosialistin linjanmuutosta syyttären lehteä porvarilliseksi. Sosialidemokraatti puolestaan tuki Sosialistin linjaa.⁹⁶ Sosialistin mukaan vallankumousta ei voinut aloittaa Suomessa, joka oli pieni ja taloudellisesti kehittymätön maa. Vallankumouksen yrittämisellä menetettäisiin aivan liikaa. Vasta kun muualla maailmassa vallankumous puhkeaisi voisi Suomen työväki siihen yhtyä.⁹⁷ Aika vallankumoukselle oli kypsä vasta kun sen takana oli kansan enemmistö. Vallankumous oli jatkuvaa yhteistoimintaa eikä yksittäinen paikkakunta sitä voinut aloittaa. Lisäksi lehti piti valtiovallan säilyttämistä väkivalloin liian epävarmana. *"Niinkauan kuin ei ulkovalloissa tapahdu työväenluokan vallankumousta, tulevat ulkovallat kuristamaan sosialistisen Suomen, siitä ei saata olla epäilystäkään"*.⁹⁸ Kaartien toiminta ei saanut Sosialistin kannatusta. Niille oli saatava uusi vahva johto. Lehden kantana oli, että vallankumous oli jatkuvasti käynnissä oleva toimintaa.⁹⁹ Sosialidemokraatissa oli myös vallankumousta kannattava artikkeli. Mutta tämä vallankumous tapahtuisi keskeisten laitosten, eli eduskunnan ja kuntien, enemmistön valtaamisen kautta, ei väkivaltaisena kumouksena. *"Köyhälistön väkivaltainen vallankaappaus olisi mitä tyhmintä porvarien tekojen apinoimista, koska meillä ei olisi diktaatorin vallan harjoittamiseen riittäviä voimiakaan"*. Kuitenkin lehti tahtoi säilyttää myös nopeampaa toimintaa haluavien

⁹² Arbetet 8.1. 1918, Revolutionen. nimimerkki Revolutionär.

⁹³ Arbetet 12.1. 1918, Revolutionen. nimimerkki Revolutionär.

⁹⁴ Arbetet 15.1. 1918, Revolutionen II. nimimerkki Revolutionär.

⁹⁵ Arbetet 24.1. 1918, Revolutionen III, enighet. nimimerkki Revolutionär.

⁹⁶ Sosialisti 12.1. 1918, Turun kunnallisjärjestö vaatii Sosialistin kannan muutosta (lehden linjaa puolusti kunnallisjärjestön kokouksessa päätoimittaja Hannes Uksila). Sosialidemokraatti 17.1. 1918, Sosialistin kanta.

⁹⁷ Sosialisti 9.1. 1918, Vallankumouskäsitteitä.

⁹⁸ Sosialisti 15.1. 1918, Väittelyä nykyisestä tilanteesta.

⁹⁹ Sosialisti 17.1. 1918, Vallankumous.

tuen: *"Lehtemme on kuitenkin avoinna pikaisemmin päämäärään johtavien taistelutapojen esittämiselle"*.¹⁰⁰

Vaikka lehtien linjana tuntui olevan virallisesti anarkian vastustaminen rivien välistä voi lukea niiden tilanteen olleen varsin tukala. Samoin kuin koko puolueen myös sosialidemokraattisen lehdistön linja horjui rauhoittelun ja vallankumouksen aloittamisen välillä. Tähän oli syynä puolueen ulkomiasen auktoriteetin Kautskyn vaikutus. Vallankumous oli välttämätön tapahtuma ja työväen tuli se toteuttaa. Vallankumousta ei kuitenkaan saanut varsinaisesti aloittaa, vaan se olisi syntyvä itsestään yhteiskunnallisten olosuhteiden seurauksena. Vastakkain taistelivat lehtien palstoilla siis aktiivinen vallankumouksellinen toiminta ja Kautskylainen "odota ja katso" -linja. Vaikka punakaarteja vaadittiin kuriin ja yhtenäistä toimintalinjaa korostettiin, väkivaltaisuudet olivat kuitenkin lopulta porvariston aiheuttamia ja vain heidän perääntymisensä voisi laukaista tilanteen.

2.3.4. Vieläkö on mahdollisuus välttää sota - hetki ennen leimahdusta

Viimeisissä ennen sodan puhkeamista edeltäneissä numeroissaan kaikki lehdet jo aavistelivat yhteentörmäyksen olevan väistämätön. Arbetetin mukaan paluuta ei enää ollut, oli valittava joko saavutusten menettäminen tai niiden puolesta rivissä seisominen. Kaikki vastuu tulevasta oli porvarien. *"Antigen skall nu den revolutionära förnyelse, den låtit sin ljusning gry, bli en blomstrande värklighet, eller skall den slå en av motrevolutionens makter, slåsner i blod"*.¹⁰¹ Eteenpäin lehti yritti vielä nähdä rauhan olevan mahdollinen. *"Porvaristosta nyt riippuu saadaanko kansalaissota vältetyksi"*. *"Luullaksemme vaatimaton perääntyminen olisi nyt järkevää porvariston itsensäkin etujen kannalta katsottuna"*. Sotaan oli kuitenkin myös oltava valmiina: *"Mutta silloin kun me näemme nälkäkuoleman kansaa uhatessa porvariston uhkaavan sitä vielä asevoimalla, tulemme tekemään kaikkemme tuon suonenlyönnin ehkäisemiseksi - asevoimallakin"*.¹⁰² Kansan Lehden mukaan porvarisjoukkojen liikehtiminen oli aloittanut sodan, joka oli samalla aseellinen luokkataistelu. Punakaartin toimet hallituksen *"tuhoamisvimmaa"* vastaan olivat nyt

¹⁰⁰ Sosialidemokraatti 19.1. 1918, Tie yhteiskunnalliselle vallankumoukselle avoinna. nimimerkki -i. Julkaistu myös Kansan Ääni 26.1. 1918.

¹⁰¹ Arbetet 26.1. 1918, Inför brittinger. nimimerkki A.Å (päätoimittaja Axel Åhlström).

¹⁰² Eteenpäin 26.1. 1918, Kansalaissodan partaalla. Onko veljesveren vuodatus enää vältettävissä?

täysin oikeutettuja.¹⁰³ Kansan Äänen mukaan kansalaissodan oli aloittanut porvaristo hyökkäämällä Viipuriin monituhattamiehiseen armeijalla.¹⁰⁴ Seuraavassa numerossa lehti oli omien sanojensa mukaan viimeiseen asti toivonut parlamentaarista ratkaisua, mutta nyt oli jouduttu kansalaissotaan. Voittajasta ei vielä ollut tietoa, mutta sota tulisi aiheuttamaan haavoja, joiden umpeutuminen veisi pitkään. Itsepuolustus oli sallittua murhaa vastaan. *"Epäilemättä syyllinen tähän kaameaan näytelmään on porvaristo, joka ensimmäisenä on tässä maassa aseistautunut, ensimmäisenä myöskin käyttänyt niitä aseitaan työväkeä vastaan"*.¹⁰⁵ Sosialidemokraatti näki porvariston voivan vielä estää sodan mukautumalla vaadittuihin uudistuksiin. *"Porvariston vallassa on sen [myrskyn, joka voi hävittää koko itsenäisyyden] estäminen tai sen syyttäminen"*. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän toivottiin vielä käyttävän kaikki parlamentaariset keinot senaatin kukistamiseksi.¹⁰⁶ Sosialistin mukaan porvariston peli oli vaarallista ja se voisi tuhota koko kansan elinehdot vuosikausiksi. *"Sellaiset 'rauhottamiskeinot' eivät meillä Suomessa vetele yhtähyvin kuin tsaari-ajan Venäjällä!"*. Hallituksella oli vielä mahdollisuus estää sota poistamalla elintarvikepula ja turvaamalla uudistukset.¹⁰⁷ Työ-lehden viimeinen numero ennen sodan puhkeamista ilmestyi kaupunkiin julistetun kunnallislakon vuoksi jo 23.1. 1918.¹⁰⁸ Siinä kaupungin väitettiin vallanneen 4000 miehen vahvuinen lahtiarmeija.¹⁰⁹ Työmiehen mukaan porvaristo valmistautui vastavallankumoukseen. Se yritti kaapata työväeltä kaikki sen saavutukset ja aikoi ottaa kaiken vallan itselleen. Vallankumous oli puolustustaistelua, ei hyökkäystä. Syy oli niiden, jotka yrittivät vallankumousta väkivalloin estää.¹¹⁰

Sota oli siis kaikille jo selvästi näkyvissä. Se olisi osan lehtien mukaan vielä ollut porvariston perääntymisellä ollut jotenkin vältettävissä. Tämän porvariston hyökkäyksen uhan alla työväen puolustautuminen oli oikeutettua ja tarpeellista itsemurhan välttämistä. Syy sotatoimien alkamiseen siis oli yksin porvarien.

¹⁰³ Kansan Lehti 26.1. 1918, Lahtari politiikka! Suomen hallitus aikoo upottaa maamme kansalaissodan pyörteisiin. nimimerkki R.

¹⁰⁴ Kansan Ääni 24.1. 1918, Kansalaissota alkanut! Tosiasiassa kaupunkiin oli kokoontunut noin 500 suojeluskuntalaista: Lappalainen 1981A, 39.

¹⁰⁵ Kansan Ääni 26.1. 1918, Kansalaissodan partaalla.

¹⁰⁶ Sosialidemokraatti 25.1. 1918, Porvaristomme onneton politiikka. Tasavaltamme suurin vaara. nimimerkki T.T.

¹⁰⁷ Sosialisti 25.1. 1918, Kansalaissodan kynnykselläkö?

¹⁰⁸ Soikkanen 1970, 288.

¹⁰⁹ Työ 23.1. 1918, Senaatin "laillinen" järjestyksenpito.

¹¹⁰ Työmies 27.1. 1918, Hävitetäänkö työväenliike. nimimerkki Sakari.

3. Sisällissota puhkeaa

3.1. Lehtien asema uudessa tilanteessa

Sodan syttyä tammikuun lopulla punaiset ensitöikseen estivät alueellaan porvarillisten lehtien ilmestymisen. Punakaartit miehittivät näiden lehtien toimitukset sitä mukaa kun punaisten valta Etelä-Suomessa vahvistui. Tämä lakkauttaminen osoittautui kansanvaltuuskunnalle vaikeaksi päätökseksi. Lopulta 2.2. saatiin aikaan määräys vastavallankumouksellisten sanomalehtien lakkauttamisesta.¹¹¹ Näin ollen yhdeksän sosialidemokraattista lehteä saivat alueellaan tiedotuksellisen monopolin.

Tiedotuksellinen monopoli ei kuitenkaan merkinnyt lehdistölle mitään ehdotonta julkaisuvapautta. Punakaartithan valvoivat ja sensuroivatkin lehtien kirjoittelua. Näin ollen ne lehdet joutuivat lakkauttamisensa uhalla toimimaan tietyn linjan mukaan. Se miten vaikeaa itsekunkin toimittajan on ollut mukautua vallankumouksen ei enää ole tutkittavissa. Monet odottavaa linjaa kannattaneet varmaankin kääntyivät sellaiseen ajatteluun, että mukana piti nyt olla kun kerran oli aloitettukin.

Sodan puhkeaminen katkaisi samalla tiedotusyhteydet maan pohjois- ja eteläosien väliltä. Samalla katkesivat myös uutisten välitysmahdollisuudet. Samoin STT:n toiminnan katkeaminen aiheutti aluksi, ennen tietotoimiston valtausta Etelä-Suomen lehdistölle vakavan uutistenhankintaongelman. Tämä ongelma alkoi korjaantua vasta vähitellen uusien kirjeenvaihtajien myötä.¹¹²

Lehtien toimitukset joutuivatkin siis todellisten ongelmien eteen. Uutispulan on täytynyt olla välillä todellinen ongelma sillä lähes kaikissa lehdissä oli toimitusten ilmoituksia, joissa pyydettiin lukijoilta uutisia lehtiin. Lehdet siis vetosivat lukijoihinsa pystyäkseen toteuttamaan tarkoituksensa. Ongelmia aiheutti myös pula paperista, joka ainakin Työmiehen kohdalla kärjistyi todelliseksi. Lehti joutui 15.3. valittelemaan toimituskirjeessään paperipulaa, jonka vuoksi lehden numero oli jäänyt vain neljäksiväiseksi normaalin kahdeksan sijaan. Muutamien lehtien kohdalla lisäksi

¹¹¹ Rinta-Tassi 1986: 221-222. Rinta-Tassin mukaan lakkauttamista vaikeuttivat lähinnä käytännön syyt. Lakkautus näet aiheutti satojen ihmisten työttömyyden. Tätä näkemystä tukee määräyksen itsensä teksti. Yli puolet siitä määräyksen tekstistä nimittäin koskeen lakkautuksen myötä työttömäksi jääneiden henkilöiden työttömyysturvaa. Jos rahaa ei tulisi työnantajalta valtio itse maksaisi korvausta: KA SKV ptk. 2.2. kello 9 ip. Kuitenkaan ei mielestäni sovi unohtaa asian periaatteellistakaan puolta. Painovapaus oli ollut tärkeä asia sosialidemokratien puolueohjelmassa.

¹¹² Manninen 1962, 34-35.

päätoimittajan joutuminen muihin tehtäviin sodan vuoksi lienee myös osaltaan vaikeuttanut toimitustyötä.¹¹³ Yhtäkaikki sanomalehdistön asema tiedonvälittäjänä oli tärkeä tuohon aikaan. Se oli kuulopuheiden ohella ainoa keino pysyä selvillä sodan tapahtumista. Lehdissä pyrittiin tietenkin propagandistisista syistä korostamaan lehtikirjoitusten "oikeellisuutta" ja huhupuheiden vaarallisuutta.

3.2. Punaisten tammikuun lopulla lakkauttamat sosialistilehdet

3.2.1. Itä-Suomen Työmies

Marraskuun suurlakon jälkeen sosialidemokraattinen puolue oli siis epävarmassa tilassa. Ylimääräisessä puoluekokouksessa suurlakon jälkeen suurena kysymyksenä oli esillä menettelytapakiista. Lopputuloksena oli useiden muutosesitysten jälkeen eräänlainen kompromissi. Kysymys hallitusvallan haltuunotosta jätettiin tavallaan avoimeksi ja siitä päättäminen jätettiin eduskuntaryhmän ja puolueuseuvoston käsiin.¹¹⁴ Nämä toimet nähtiin tiukempaa parlamentaarista linjaa ajavien taholta liian lepsuina. Vallankaappauksista vastustava linja alkoi pian vuodenvaihteen jälkeen julkaista omia lehtiään Itä-Suomen Työmiestä ja Työn Valtaa.

Itä-Suomen Työmiehen ensimmäinen numero ilmestyi 2.1. 1918 Viipurissa. Lehden alaotsikkona oli Sosialidemokraattinen iltalehti. Päätoimittajana toimi opettaja Vilho V. Viitanen ja lehti ilmestyi kuusi kertaa viikossa. Sodan jälkeen lehti jatkoi ilmestymistään toukokuussa.¹¹⁵

Heti ensimmäisessä näytenuumerossa lehti pyrki asettumaan porvariston ja sosialidemokraattien välimaastoon. Muiden sosialidemokraattisten lehtien sanottiin olevan väärässä siinä, ettei uhkaava nälkä ole porvariensa tahallaan aiheuttama. Samoin porvarislehdet olivat väärässä syyttäessään tapahtumien kuumenemisesta pelkästään kiihotustoimintaa. Elintarviketilanne oli aiheuttanut ongelman, joka oli kärjistynyt sosialidemokraattisessa puolueessa olevien tuhansien valistumattomien jäsenien vuoksi. Sanomalehtien propaganda nähtiin kyllä ongelmana: ”*Kuitenkaan ei ole kiellettävä etteikö kumpaiseltakin puolelta ole menty sanomalehtikiihotuksessa liiallisuuksiin*”. Tilanne selviäisi lehden mukaan vain elintarpeita hankkimalla: ”*Siis*

¹¹³ Näin oli asia ainakin Eteenpäin-lehden, Kansan Lehden, Kansan Äänen ja Sosialidemokraatin kohdalla.

¹¹⁴ SDP:n ylimääräinen puoluekokous, 29-33.

¹¹⁵ SLH 5, 200-201.

työtä ja leipää kansalle ja täysin tasainen elintarpeiden jako, siinä se resepti, joka parhaiten kykenee auttamaan kansaamme tämän vaikean ajan ohi".¹¹⁶ Vielä siis ei haluttu syyttää joukkoja ja johtajia, vaan levottomuuksien syyksi selitettiin propagandistisesti katsoen hyvä seikka, elintarvikepula.

Tilaa jia houkuttelevassa mainoksessaan lehti samalla tekee selvän pesäeron puolueen linjaan. Lehti ilmoittaa kantansa olevan kyllä sosialidemokraattinen ja luokkataistelun kannalla, mutta olevansa luokkavihaa vastaan. Lehti aikoi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota maatalviljelevän väestön ja maatyöläisluokan asemaan. Menettelytapakysymyksessä lehden linja tuomitsi anarkian ja aseistamisen. Samalla ilmoitettiin myös toimittavan ajatusta ja sanaa kahlitsevaa pakkotoimintaa sekä puolue tyranniaa vastaan.¹¹⁷

Lehti joutui pian niin Viipurilaisen Työn kuin koko puolueenkin hampaisiin. Itä-Suomen Työmies tuomittiin hajotuslehdeksi. Lehden palstalla puolustauduttiin menettelytapakysymyksen osalta sananvapautteen tukeutuen. Samalla todettiin lehden olevan joukkoja kokoava lehti. Väkivalta oli puoluetta hajottava voima.¹¹⁸ Työn sanottiin puolustavan vain anarkiaa ja se oli estänyt lapsia hankkimasta ansiota jakamalla Itä-Suomen Työmiestä.¹¹⁹ Puoluetoimikunnan päätöksiä, jolla Itä-Suomen Työmiehessä työskentelevät pyrittiin erottamaan puolueesta, lehti piti ajatuksen vapauksia kahlitsevina. Samalla lehti jälleen kielsi olevansa hajottaja ja kehotti etsimään hajottavia voimia muualta: *"He ovat löydettävissä puolueemme korkeimmasta johdosta ja heidän holtittomasta menettelystään"*.¹²⁰ Puolueen hajottaminen oli lehteä kohtaan suunnattu vakava syytös, jonka se pyrki väistämään kääntämällä koko asetelman päinvastoin. Oman suuntansa vapautta lehti puolusteli vanhalla sosialistisen liikkeen ajamalla sananvapauden ajatuksella.

Vasta saavutettua itsenäisyyttä lehden palstoilla kiiteltiin suuresti. Sen sanottiin olevan *"Suomen ja muiden vieraiden kansallisuuksien vapauttaminen ja rauhan saavuttaminen tulevat olemaan Venäjän demokraattisen Bolshevikki-hallituksen suurimpia historiallisia valtiotekoja"*. Samalla yllättävänkin suuresti kiiteltiin oman puolueen toimintaa *"Suomen Sosialidemokratisen Puolueen ansioksi on kuitenkin luettava, että se on tässä asiassa meidän puolestamme tarmokkaimmin ja*

¹¹⁶ Itä-Suomen Työmies 2.1.1918, Leipää vaiko aseita? Nimimerkki E.V.

¹¹⁷ Itä-Suomen Työmies 2.1. 1918, Tilattavaksi tarjotaan Itä-Suomen Työmies.

¹¹⁸ Itä-Suomen Työmies 5.1. 1918, Lehtemme tarkoitusta vääristellään.

¹¹⁹ Itä-Suomen Työmies 9.1. 1918, Puoluevainoa. nimimerkki Sosialidemokraatti

¹²⁰ Itä-Suomen Työmies 15.1. 1918, Puolue tyranniutta vastaan! nimimerkki E.H.

johdonmukaisemmin toiminut”. Lehti myös asetti uusia tavoitteita itsenäisyydelle ”*Mutta meitä odottaa nyt toisenlainen taistelu, taistelu ihmisen vapauden puolesta pääoman orjuutta vastaan*”.¹²¹ Puolueiden aseellisia joukkoja vaadittiin poistettavaksi, eikä venäläisiä joukkoja saanut vetää mukaan luokkataisteluun ja maan sisäisiin asioihin. Tärkeintä oli kuitenkin: ”- - pystyä luomaan voimakas ja luja yhteiskunnallinen järjestys, palauttamaan maahamme lainalainen oikeusturva jokaisen kansalaisen henkeen ja omaisuuteen nähden”.¹²²

Punakaarti oli lehden erityisen huolen kohteena. Niiden toiminnan kirjoitettiin olevan suorastaan häpeällistä ja vaarantavan kansallisen riippumattomuuden. Puoluejohdolle asetettiin vielä toiveita: ”*Puolueemme korkeimman johdon täytyy ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin punakaartien mellastelun ehkäisemiseksi*”.¹²³ Punakaarteissa selitettiin myös olevan paljon epämääräistä ainesta, joka ei tuntenut tavoitteita. Samalla arvosteltiin Venäjältä tullutta kiihotusta.¹²⁴ Lehti yritti vielä tässä vaiheessa pitää yllä toivoa, että punakaartit kyllä saataisiin aisoihin, kunhan niissä oleva epämääräinen aines saataisiin puolueen johdon taholta kuriin.

Päivänpoliittisiakin kysymyksiä lehti ehti muutamassa numerossaan käsitellä. Itä-Suomen Työmiehen mielestä senaatin suunnittelemaat toimenpiteet elintarvikkeiden tarkastamiseksi herättivät epäilyjä. Lehden mukaan asia oli otettava uudelleen käsittelyyn, jotta voitaisiin taata puolueeton ratkaisu.¹²⁵ Lehden mukaan uskonto oli ihmisen yksityisasia ja se saavutettaisiin uskonnonvapauden kautta: ”*Suuri voitto saavutetaan uskonnonvapauslain kautta, joka juuri on yksi päivän polttavia kysymyksiä ja kohta saa ratkaisunsa*”. Uskonnonvapaus ei kuitenkaan merkitse uskonnottomuutta. Agitaatiota ei saanut harjoittaa uskontoa, vaan kirkkoa vastaan, joka aina on halunnut kahlita ajatuksen vapautta.¹²⁶ Torpparien vapautus ei lehden mukaan ollut onnistunut porvariston vastahankaisuuden vuoksi. Torpparien veronmaksulakkoilu asemansa puolesta ei kuitenkaan ollut oikea keino. Lakkoilun kautta torpparit voisivat vain joutua lain ulkopuolelle.¹²⁷

¹²¹ Itä-Suomen Työmies 7.1. 1918, Suomen riippumaton tasavalta.

¹²² Itä-Suomen Työmies 8.1. 1918, Riippumaton Suomi. Mihin se meitä velvoittaa?

¹²³ Itä-Suomen Työmies 9.1. 1918, Vandalismi Savonlinnassa, punakaartilaiset houkutelleet sinne venäläistä sotaväkeä.

¹²⁴ Itä-Suomen Työmies 16.1. 1918, Punainen kaartiko vai Sosialidemokratinen Puolue? E. Huttunen.

¹²⁵ Itä-Suomen Työmies 5.1. 1918, Nykyinen elintarveinventtaus maassamme. Eräs hämäräperäinen pykälä.

¹²⁶ Itä-Suomen Työmies 12.1. 1918, Uskonnonvapaus (Paavo V. Viitanen).

¹²⁷ Itä-Suomen Työmies 18.1. 1918, Onko torpparien vapautus toteutettavissa veronmaksulakolla?

Väkivaltaisen vallankumouksen vastustus oli lehden tärkein tavoite. Jo varhain tammikuussa Itä-Suomen Työmies varoitteli sodan olevan lähellä. Puoluejohdolta toivottiin toimia parlamentaarisen linjan tukemiseen ja varoitettiin puolueen olevan hajaannuksen partaalla. Lehti myös varoitteli suurlakon levottomuuksista: *”Tuskin on päästy suurlakon ja vallankumouksen nimellä toimeenpannun rosvousviikon tuoksinasta - -”*.¹²⁸ Punainen hallitus ei saisi lehden mukaan kansan enemmistön tukea, vaan *”Kaikkien rehellisten kansalaisten on tuettava nykyistä hallitusta”*.¹²⁹ Lehti jatkoi varoittelua: *”Punainen senaatti voisi pysyä pystyssä ainoastaan diktaattorihallituksena, nojaten aseellisiin voimiin”*. Porvarit saisivat lehden mukaan helposti apua Länsi-Euroopasta, eikä Suomen riippumattomuutta saanut vaarantaa *”- - lähtemällä leikkimään taloudellista vallankumousta silloin, kun olot eivät ole vielä siihen kehittyneet”*.¹³⁰ Lehti katsoi sodan olevan vielä tammikuun puolella välissä vältettävissä. Punakaartiin liittyneiden huonojen aineiden kiihottumisen välttämiseksi senaatin oli palautettava järjestys siten *”- - että kansalle hankitaan työtä, maksetaan siitä kunnollinen palkka sekä hankitaan riittävästi leipää ja ennen kaikkea, että pannaan toimeen syvälle käypiä uudistuksia yhteiskunnallisen elämän kaikilla aloilla”*.¹³¹ Venäläisten erehdyttä ei saanut ryhtyä matkimaan sillä: *”Siellä [Venäjällä] on ryhdytty toteuttamaan myöskin n.k. taloudellista vallankumousta, vaikka siellä ei ole vielä ole suoritettu edes kunnolleen valtiollistakaan vallankumousta”*. Puoluetoimikunta oli lehden mukaan unohtanut ettei vallankumousta voida itse tehdä.¹³² Puoluejohdon laskelmat venäläisten avun suhteen eivät lehden mukaan voineet jatkua pitkään. Asiat oli selvitettävä itse omin voimin. Kansalaisista olisi suuri onnettomuus sekä Suomen itsenäisyydelle ja työväen luokkataistelulle sillä: *”Ei nimittäin saattane olla ollenkaan epätietoista, miten aseellinen luokkataistelu tulisi lopullisesti päättymään. Ei ole ollenkaan mahdotonta, että se tulisi porvariston taholta tukahdetuksi veriin”*.¹³³ Viimeisessä numerossa ennen sotaa lehti totesi sodan jo puhjenneen *”Aseellinen luokkataistelu on puhjennut”* ja varoitusten kaikuneen turhaan. Edesvastuun saisivat aika ja tulevat tapahtumat

¹²⁸ Itä-Suomen Työmies 10.1. 1918, Alkaako “vallankumous” uudestaan. Puoluehajaannus ovella. nimimerkki V.V.V.

¹²⁹ Itä-Suomen Työmies 12.1. 1918, Kaupunkivaltioko Suomesta? nimimerkki Z.

¹³⁰ Itä-Suomen Työmies 16.1. 1918, Mitä on tekeillä.

¹³¹ Itä-Suomen Työmies 17.1. 1918, Kansalais sodan partaalla.

¹³² Itä-Suomen Työmies 19.1. 1918, Vallankumouksella leikkiminen.

¹³³ Itä-Suomen Työmies 22.1. 1918, Punakaartilaisanarkia Viipurissa.

selvittää.¹³⁴ Sotaiset suunnitelmat ja aseistautuminen leimattiin yksiselitteisesti lehden kirjoituksissa pelkäksi anarkiaksi, jolla ei saavuteta mitään vaan tuhoaan jo aikaansaadut tulokset.

Itä-Suomen Työmies perustettiin siis vastustamaan vallankumouksen linjaa, joka jatkuvasti oli jo edellisen syksyn mittaan voimistunut sosialidemokraattisessa puolueessa. Johdonmukaisesti lehti tuomitsikin kaikenlaisen aseellisen mellakoinnin ja punakaartin toimet pelkkänä anarkiana. Samalla se rikkoi välinsä puolueen johtoon, eikä vakuutteluistaan huolimatta onnistunut välttämään hajotuslehden nimeä. Vielä aivan tammikuun alussa lehden linja yritti vielä olla jotenkin puoluetta ymmärtävä ja sosialistinen. Pian toimitukselle varmaan kuitenkin selvisi ettei aseellinen selkkaus enää ollut vältettävissä, ja että puolueen johtokin oli jo siirtynyt vallan kumoukselliselle linjalle. Oman lakkauttamisensa uhalla lehti kääntyi puolueen johtoa vastaan ja kampanjoi vahvasti laillisen esivallan ja maan istuvan senaatin puolesta. Toimittajilla on ehkä sattumalta ollut hyvät ennustajanlahjat, sillä he ovat osuneet oikeaan ennustaessaan sodassa työväenliikkeelle käyvän huonosti. Samoin hyvin on todettu vasta paljon myöhemmän historiankirjoituksen voivan objektiivisemmin käsitellä tapahtumia. Sodan jälkeen lehti jyrkästi ja selväsanaisesti tuomitsi tapahtuneet ja pyrki rakentamaan uudelleen sosialidemokraattista liikettä. Tosin se ei aivan sodan jälkeen tietenkään voinutkaan esiintyä muuten kuin voittajia ylistävänä. Sodan nimeäminen vapaustaisteluksi kuvastaa tätä hyvin. Se oli varmasti valkoisten voittajien hyväksymä termi lehden otsikoksi. Vapaustaistelu ehkä käsitettiin Itä-Suomen Työmieheissä vapautukseksi anarkismista, väärin toteutetusta vallankumouksesta.

3.2.2. Työn Valta

Työn Vallan ensimmäinen näytenumero ilmestyi joulukuussa 1917 ja säännöllinen julkaisu alkoi tammikuun alussa 1918. Tämä Helsingissä ilmestynyt lehti saapui tilaajille kuusi kertaa viikossa. Lehden päätoimittajana toimi Vihtori Kosonen.¹³⁵

Ensimmäisessä näytenuumerossa esiteltiin laajalti uuden lehden ajamaa ohjelmaa. Marxia ei kirjoituksen mukaan enää voinut orjallisesti seurata, sillä ”- - uskollisina kehitysopille, tuolle nykyaikaisen tieteen johtavalle aatteelle, meidän täytyy sanoa: Marx oli aikansa lapsi”. Sosialismi vaati siis tarkistuksia, revisionia.

¹³⁴ Itä-Suomen Työmies 23.1. 1918, Onko kansalaissota alkanut?

¹³⁵ SLH 7, 160.

Luokkavihaa vastustettiin, mutta ohjelma asettui luokkataistelun kannalle. Samalla kannatettiin sosialisointia ”*Me pyrimme sosialistiseen päämäärään, tuotannon ja vaihdon välineiden siirtämiseen yhteiskunnan haltuun*”. Maatalouskysymyksen osalta tärkeintä oli torpparivapautus ja suurtilojen kansallistaminen. Samalla asetuttiin vastustamaan aseellisia voimia ”*Voimakkaan laillisen järjestysvallan asiaksi on annettava anarkian ja laittomuuksien torjuminen*”.¹³⁶ Toisessa näytenuumerossa puolueen linjaa syytettiin dogmaattiseksi ja kangistuneeksi. Nyt kaivattiin uudistuksia.¹³⁷ Lehti myös vaati maahan lujaa, mutta mahdollisimman puolueetonta järjestysvaltaa. Suurlakon aikana oli vapaus lehden mukaan ymmärretty väärin ja samanlaisen anarkian estämiseksi tarvittiin nyt kansanvaltaista poliisilaitosta.¹³⁸ Sotalaitoksen järjestämistäkin käsiteltiin. Lehti uskoi, että mikäli sosialidemokraattiset kansanedustajat voisivat määrätä, ei aseellisia kaarteja enää pidettäisi yllä. Porvarilliset puolueet olivat pettäneet äänestäjäkunnan, sillä heidän puheensa laista ja järjestyksestä oli Työn Vallan mielestä vain sotalaitoksen toivomista.¹³⁹ Lehden linja oli hyvin samankaltainen kuin Itä-Suomen Työmiehellä. Työn valta oli sosialistinen ja kannatti yhteiskunnallista vallankumousta, mutta ilman aseita.

Kuten Itä-Suomen Työmies myös Työn Valta joutui pian puolueen päälinjan teilaamaksi. Lehti puolustautui kiivaasti helsinkiläisen Työmiehen kirjoittelua vastaan. Työn Vallan mukaan joukot eivät enää määrää puolueessa, vaan joukko pikku polikoitsijoita on ottanut toimintavapauden itselleen. Samalla vaadittiin puoluekokousta koolle. Kirjoituksessa varotettiin myös jo samalla uhkaavasta sodasta, johon suurena rehottava provokatsioni voisi johtaa: ”*Huomatkaa tarkasti, että meidät tahdotaan johtaa veljessotaan*”.¹⁴⁰ Erilaisia näkemyksiä lehti puolusti myös sillä, että ne ovat puolueessa elinvoimaisuuden merkinä. Vaikka mielipiteet erosivat ulospäin voitaisiin esiintyä yhdessä. Samalla lehti katsoi omalla linjallaan olevan laajaa kannatusta: ”*Tuo nykyistä suunta hyväksymättömien sosialidemokraattien joukko on arvaamattoman suuri. Se on nyt saatava mukaan*”.¹⁴¹ Työn Valtakin otti tietenkin selkeästi kantaa puolue toimikunnan toimiin, jolla hajotuslehtien toimittajat pyrittiin erottamaan puolueesta. Lehden vastineessa ratkaisu toiminnasta jommankumman ryhmittymän eduksi sysättiin puolue neuvostolle. Samalla ehdotettiin puoluekokouksen

¹³⁶ Työn Valta 15.12. 1917, Ohjelmamme.

¹³⁷ Työn Valta 3.1. 1918, Taisteluun lähdetäessä.

¹³⁸ Työn Valta 3.1. 1918, Järjestys maahan.

¹³⁹ Työn Valta 3.1. 1918, Kysymys sotalaitoksesta eduskunnassa.

¹⁴⁰ Työn Valta 11.1. 1918, ”Haaksirikoon jouduttua”. Puolueemme kokonaisuus vaarassa.

kutsumista koolle.¹⁴² Lehdessä oli myös toistuvasti lainauksia muista sosialidemokraattisista lehdistä. Erityisesti käsiteltiin Sosialistin tapausta, jossa paikallinen punakaarti oli vaatinut päätoimittajan eroa.

Päivänpoliittisia kannanottoja esiintyi myös Työn Vallan kirjoittelussa. Lehti otti kantaa elintarvikkeiden tarkastustoimintaan. Hallituksen toiminta oli liian leväperäistä jättäen herroille takaportin tarkastusten kiertämiseen.¹⁴³ Torppari-kysymyksessä olivat lehden mukaan tiukasti vastakkain porvarilliset ja sosialistiset oikeuskäsitykset. Porvariston esitykset maan lunastamisesta ajaisivat Työn Vallan mukaan torpparit vain velkavankeuteen. Maan arvonnousu olisi korvattava torppareille. Lehti toivoi ettei Suomessa mentäisi Venäjän esimerkin mukaiselle väkivallan tielle. Ajatus maan sosialisoinnista oli kuitenkin vahvasti mukana: ”- - :torpparien on saatava maa omakseen siksi kunnes ehkä kaukaisemmassa tulevaisuudessa yhteiskunta ottaa kaiken maanomistuksen haltuunsa ja valvoo tuotantoa ja asumisoloja”.¹⁴⁴ Jatkuvaa hinnannousuakin vastaan lehdessä kirjoitettiin. Teollisuus ja maanviljelijät vain keksivät jatkuvia verukkeita hinnankorotuksille, vaikka samaan aikaan maalla suorastaan ”*uitiin rahassa*”. Kirjoituksen mukaan hintoja oli alennettava, sillä alemmilla virkamiehillä ei ollut työläisten lakkoasetta apunaan.¹⁴⁵ Suunniteltua asevelvollisuutta lehti myös vastusti. Aseet aiheuttivat vain pahaa. Asevelvollisuus tarkoitti kirjoittajan mukaan velvollisuutta olla alistumatta aseiden tuomaan pahuuteen.¹⁴⁶ Maatalousköyhälistön aseman parantaminen oli lehden itsensä mukaan sen tärkeimpiä tehtäviä. Torppareita tärkeämpää oli tilaton väestö, jolle valtion olisi osoitettava maata viljeltäväksi. Maatalouskysymys oli muutoinkin lehden mukaan koko yhteiskunnan tärkein kysymys, jonka sosialidemokratia oli jättänyt sivuasemaan: ”*Maatalous-kysymyksiemme ratkaisua eduskunnassa on tähän saakka ehkäissyt oikeiston härkämäinen kiinnipitäminen maanomistajaluokan etuoikeuksista ja vasemmiston typerä vaatimus 'kaikki tai ei mitään'*”.¹⁴⁷

Uusi itsenäisyyskin toi lehden mukaan mukanaan vaatimuksia. Sosialismin voittoon lehti uskoi tammikuun alussa vahvasti: ”*Hallitukset hetkellisiä, me katsomme*

¹⁴¹ Työn Valta 14.1. 1918, Hajotustako. nimimerkki P.V.V.

¹⁴² Työn Valta 15.1. 1918, Ratkaisu lähenee.

¹⁴³ Työn Valta 9.1. 1918, Elintarpeiden tarkastus.

¹⁴⁴ Työn Valta 19.1. 1918, Torpparikysymys. nimimerkki V.H.V.

¹⁴⁵ Työn Valta 23.1. 1918, Palkkausoloista ja hintojen kohtuuttomasta nousemisesta. nimimerkki Virkamies.

¹⁴⁶ Työn Valta 24.1. 1918, Asevelvollisuusko jälleen käyntiin? kirjottaja Akseli Isohiisi.

pidemmälle tulevaisuuteen".¹⁴⁸ Itsenäistyminen sosialidemokraattisesta Venäjstä merkitsi erään kirjoituksen mukaan jo hetimiten sitä, että porvariston täytyi ottaa kansa huomioon ja luopua yksityisomistuksestaan. Samoin itsenäisyyden saavuttaminen aseitta merkitsi sitä, ettei ollut tarvetta luoda maahan armeijaa.¹⁴⁹

Jo ohjelmansakin mukaisesti lehti vastusti vallankumouksen aloittamista ja punakaartin väkivaltaisia toimenpiteitä. Erityisesti Työmiehen lietsontalinjaa ja kirouksia arvosteltiin ja pyrittiin herättämään lukijoissa ymmärrystä porvaristoa kohtaan.¹⁵⁰ Samoin sosialidemokraattisilta kansanedustajilta toivottiin mukautuvaisuutta työssään. Porvareillakin oli korjaamista toimissaan. Heillä ei ollut kaukonäköisyyttä, vaan toiminta oli pelkkää pikku asioiden näpertelyä.¹⁵¹ Pian alettiin kuitenkin huomata sodan olevan tuskin enää vältettävissä. Työn Vallan kannattajien usko rauhallisiin keinoihin ja sosiaalisiin uudistuksiin ei enää saavuttanut puolueen enemmistön suosiota. Enteellisesti tammikuun puolivälissä kirjoitettiin: *"Tällainen välittävä joukko, joka kenties ei tällä hetkellä voi ratkaisevasti vaikuttaa tapausten kulkuun, on kuitenkin erinomaisen tärkeänä siltana, joka tulevaisuudessa – toivottavasti läheisessä tulevaisuudessa – voi jälleen yhdistää jakautuneen kansan eri osat toisiinsa*".¹⁵² Lehti ei uskonut työväen diktatuurin voivan menestyä Suomessa. Se johtaisi vain saavutusten menettämiseen ja porvariston taantumukselliseen diktatuuriin. Eduskunnan hajottamispuheita Työn Valta piti kumoushulluutena.¹⁵³ Eduskunnalta vaadittiin toimia ja aseellisten kaartiin hajottamista sillä: *"- - yhteenotto voi minä hetkenä hyvänsä tapahtua*".¹⁵⁴ Elintarviketilanne oli maassa huolestuttava joten lehti tahtoi ylimääräiset kuluttajat, muukalaiset, maasta pois. Puoluejohto taas uskotteli lehden mukaan näitä muukalaisia tarvittavan, muttei halunnut paljastaa todellista tarvetta. Puoluejohto ei halunnut myöskään helpottaa tilannetta ja lopettaa anarkiaa, vaan toiveena oli vain aseiden hankinta.¹⁵⁵ Yksityiset vehkeilyt niin saksalaisten kuin venäläistenkin kanssa tuli lopettaa samoin kuin kansanvallan

¹⁴⁷ Työn valta 25.1. 1918, Maatalouskysymys vihdoinkin esille. nimimerkki T.K.

¹⁴⁸ Työn Valta 7.1. 1918, Vapaa, itsenäinen Suomi!

¹⁴⁹ Työn Valta 10.1. 1918, Itsenäisyyttä alettaessa. kirjoittaja Pekka Häkli.

¹⁵⁰ Työn Valta 7.1. 1918, Suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä. kirjoittaja Paavo V. Viitanen.

¹⁵¹ Työn Valta 10.1. 1918, Eduskunnan työ. nimimerkki V.H.V.

¹⁵² Työn Valta 14.1. 1918, Läheneekö taistelu? nimimerkki V.H.V.

¹⁵³ Työn Valta 16.1. 1918, Kuka tässä maassa ajaa köyhälistön asiaa? nimimerkki E.S.

¹⁵⁴ Työn Valta 21.1. 1918, Jousi on kireällä. nimimerkki E.S.

¹⁵⁵ Työn Valta 26.1. 1918, Nykyinen tilanne. nimimerkki E.S.

horjuttaminenkin.¹⁵⁶ Samassa viimeiseksi ennen sotaa jääneessä numerossaan lehti julkaisi senaatin julistuksen järjestyksen palauttamisesta maahan.

Yleisiltä linjoiltaan Työn Valta oli siis Itä-Suomen Työmiehen tapaan samanlainen. Kovin suuria eroja ei lehden sisällöissä ollut. Työn Vallassa oli kuitenkin silmiinpistävän runsaasti lainauksia muista lehdistä. Nämä lainaukset olivat tietenkin lehden omaa linjaa tukevia (punakaartien tiukemmasta kurista, lehdistön sensuuripyrkimyksistä) ja niillä pyrittiin luomaan oman linjan laajasta kannatuksesta sosialidemokraattisen puolueen sisällä. Näyttää jotenkin siltä, että Työn Vallassa on jo aiemmin kuin Itä-Suomen Työmiehessä luovuttu toivosta, että tapahtumiin vielä voitaisiin vaikuttaa. Kirjoittelu oli tammikuun lopulla selvästi propagandistiselta kannalta laimeampaa. Toisaalta lehdessä kyllä julkaistiin senaatin vetoisuus kansalle, joten lehdessä tuskin on elätelty toivoa julkaisun voivan jatkua tulevan selkkauksen aikana. Aloittaessaan uudelleen ilmestymisensä Työn Valta selvästi pyrki edelleen välittävään osaan. Se toivoi vielä jatkuvan sodan jälkeen voivansa muodostaa uuden sosialidemokraattisen puolueen alun ympärilleen. Syy vieritettiin yksiselitteisesti puoluejohdon harteille, joka oli hulluudessaan ryhtynyt aseelliseen kapinaan.

3.3. Tapaus Työkansa

Työkansa (myöhemmältä nimeltään Kristillinen Työkansa) oli perustettu vuonna 1906 Tampereella. Kristillinen työväenliike syntyi Suomeen äänioikeuden säätämisen jälkeen. Keskuksina toimivat Turku ja Tampere. Liike jäi kuitenkin varsin pieneksi ja Työkansa samoin ainoaksi sanomalehdeksi. Työkansakin jäi varsin pieneksi lehdeksi ja sen levikki 1916 oli n. 2000 lehteä. Lehti ilmestyi kolmesti viikossa maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina. Päätoimittaja vuonna 1918 toimi Kalle Mäkelä.¹⁵⁷

Suurlakon jälkeen marraskuussa 1917 Työkansa otti kantaa lakon aikaisiin tapahtumiin tuomiten jyrkästi väkivaltaisuuDET. Rauhallinen mielenosoitus oli riistäytynyt johtajien käsistä ja punakaartit olivat aseistautuneet. Ulkomaan tapah-tumilla oli myös osuutensa: *”Venäjän verisen veljessodan myrskyisät laineet löivät tänne asti, vieden osan meidänkin kansaamme lopullisesti tasapainosta”*. Lehden mukaan kristillinen työväki ei koskaan tartu aseisiin ja samalla pyydettiin anteeksi

¹⁵⁶ Työn Valta 26.1. 1918, Varomatonta peliä. nimimerkki V.H.V.

¹⁵⁷ SLH 6, 8-9.

harhaanjohdettujen työläistoverien puolesta.¹⁵⁸ Tammikuun alussa 1918 lehdessä toivottiin alemman luokan elinmahdollisuuksien parantamista. Rakkaus työläisiä kohtaan toteutuisi parempien asunto-olosuhteiden kautta. Yleistä asevelvollisuutta vastustettiin kiivaasti.¹⁵⁹ Uutta itsenäisyyttä lehdessä tervehdittiin ilolla ja tammikuun monissa numeroissa julkaistiin uutisia muiden maiden tunnustuksista Suomen itsenäisyydelle. Itsenäisellä Suomella oli kuitenkin vaaroja edessä: ”*Ja mm. tarkoin on varattava, etteivät ne pääse aikeissaan onnistumaan, jotka pyrkivät Suomen tasavallasta muodostamaan sotilasvallan*”.¹⁶⁰

Kristityn työkansan asema ei ollut helppo eri leirien jonkinlaisessa välimaastossa, missä se yritti selvästi pysytellä. Lehdessä itsekkin todettiin kristillisellä työväenliikkeellä olevan peräti kolmenlaisia vastustajia: porvarit (sosialismin tähden), Jumalanhylkäävät sosialistit ja kristityt.¹⁶¹ Järjestykseen maassa puututtiin tammikuun puolessavälissä. Maassa oli vain melskaavia joukkoja, ei järjestystä. Sosiaalidemokraatitkaan eivät voineet näytellä viattomia ja puolueen asema oli lehden mukaan kiusallinen. Työkansalla oli ehdotuksensa järjestyksen saamiseksi: ”*Mielestämme tultaisiin parhaimpiin tuloksiin, jos työväen järjestöjen taholta ehkäistäisiin punakaartin omavaltaisuudet ja hallituksen taholta ryhdyttäisiin pikaisiin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin epäkohtain poistamiseksi, jotka kieltämättä ovat aiheuttaneet turmiolliset liikehtimiset kansamme keskuudessa*”.¹⁶² Levottomuuksien syitä lehti pyrki hakemaan rikollisista, joilla ei vankeudesta vapauduttuaan ollut yhteiskunnassa osoittaa työpaikkaa: ”- - ei saa jättää avuttomaksi, muutoin se [vankeudesta vapautuva vanki] joutuu auttamattomasti ensin mainitun [viitataan Turun punakaartin aiheuttamiin mellakoihin] joukon johdettavaksi ja ryhtyy epätoivoisiin tekoihin, jotka sille itsellensä ja yhteiskunnalle on arvaamattomat seuraukset”.¹⁶³ Lehti kirjoitti kiihtyneiden mielten aiheuttaneen veritekoja Turussa ja Viipurissa. Nyt oli vain rukoiltava kansan paremman tulevaisuuden puolesta ja pelättävä pahinta: ”*Venäjän tapahtumien laineet saattavat täälläkin esiintyä*”.¹⁶⁴ Viimeisessä ennen sotaa ilmestyneessä numerossaan Työkansa

¹⁵⁸ Työkansa 23.11. 1917, Nykyhetkellä!

¹⁵⁹ Työkansa 2.1. 1918, Enemmän rakkautta. nimimerkki E.J.

¹⁶⁰ Työkansa 9.1. 1918, Suomen itsenäisyys.

¹⁶¹ Työkansa 14.1. 1918, Me ja he. kirjoittaja A.R. Valkeenniemi.

¹⁶² Työkansa 16.1. 1918, Järjestys maassamme.

¹⁶³ Työkansa 21.1. 1918, Rikolliset ja viime aikain levottomuudet.

¹⁶⁴ Työkansa 25.1. 1918, Viikon varrelta.

pani suurta toivoa uusiin tuolloin tulossa olleisiin kunnallisvaaleihin. Uudet vaalit tulisivat osoittamaan kansan mielipiteen ja porvarien valta kunnissa olisi pian ohi.¹⁶⁵

Seuraava numero pääsi ilmestymään vastaa kuukauden kuluttua helmikuun lopulla sodan ollessa jo täydessä käynnissä. Maassa oli ollut turmiollisuutta ja välinpitämättömyyttä ja niinpä: *”Jumalan vitsat käyvät täten meidänkin maamme yli. Vuosikymmenen kylvästä leikataan nyt satoa, joka ei maistu hyvältä”*. Yläluokalla oli vaikea aika edessään, sillä heiltä juuri oli lähtöisin Jumalankieltävyys. Porvarien taholta oli työväen kristillisuus tuomittu: *”Mutta eiköhän herrat nyt jo huomaa, mikä ero on materialistisella ja kristillisellä työläisellä, vaikka taloudellinen ja yhteiskunnallinen päämäärä olisi kummallakin sama”*.¹⁶⁶ Sodan syitä lehti pohtii samassa numerossa. Vallassa olleet olivat liian kauan jännittäneet jouta ja vastustaneet oikeutettuja vaatimuksia ja parannuksia. Työkansa pahoitteli ettei sen varoituksia oltu kuunneltu. Samalla lehti itse sanoutuu irti väkivallasta ja sanoo olevansa kaikkeen aseelliseen toimintaan nähden puolueeton. Edelleen kummallakin sodan osapuolella hylättiin ja halveksittiin kristillistä perustaa. Sota olikin eräänlainen Jumalan tuomio: *”Pohjimmaisena syynä kansamme keskinäiseen sotaan on Jumalan käskyjen hylkääminen”*.¹⁶⁷

Lehti myös valisti lukijoitaan kaikin puolin pysymään mahdollisimman puolueettomana sotaan nähden. Tuomittavia tekoja oli tapahtunut paljon, mutta: *”Varsinkin vastapuolesta tahdotaan puhua huonointa, mitä voidaan. Varoitamme lehtemme lukijoita juoruilemasta ja siten vain kiihdyttämästä ennestään jo pingottuneita mieliä”*.¹⁶⁸ Koulutyön keskeytymistä lehti paheksui suuresti. Lapset vain vetelehtivät kadulla ja kärsivät. *”Nykyinen kansalaissota kansamme enemmistön keskuudessa nähdään työn ja pääoman väliseksi taisteluksi”*. Koulut olivat siis näin ollen menneet pääoman puolelle. Tämä politiikkaan sekaantuminen oli koulutyön kannalta vaarallista ja koulujen olisi lehden mukaan tullut säilyä puolueettomana.¹⁶⁹

Lehdessä pyrittiin jatkuvasti välittämään rauhan sanomaa ja julistamaan omaa puolueettomuutta. Aseisiin ei saanut missään nimessä tarttua ja piti pyrkiä saamaan myös muut luopumaan sotimisesta. *”Taistelevain joukkojenkaan emme luulisi muuta niin kaipaavan kuin sellaista oloa, joka sodan julmuudet lopettaisi ja samalla*

¹⁶⁵ Työkansa 28.1. 1918, Kunnallisten vaalien valmisteluihin!

¹⁶⁶ Työkansa 22.2. 1918, Hedelmien aika. kirjoittaja Antti Kaarne (johtokunnan puh.joht.).

¹⁶⁷ Työkansa 22.2. 1918, Kansalaissota.

¹⁶⁸ Työkansa 25.2. 1918, Kansalaissota.

poistaisi ne syyt, jotka tähän onnettomuutta tuottavaan kansalaissodan melskeeseen ovat johtaneet". Ikävänä ilmiönä lehti valitteli pappien puolueellisuutta. Kansalaissodan Työkansa näki erityisen suurena onnettomuutena, sillä siinä osapuolten välille syntyy suuri juopa, varsinkin jos toinen osapuoli nujerretaan.¹⁷⁰ Kristityltä vaadittiin puolueettomuutta ja työtä. *"Horjua ei saa, ei oikeaan eikä vasempaan"*. Jumalan tahtona oli tasa-arvo kaikille. Niinpä porvarillinen yhteiskunta ei saa tukea Jumalan sanasta ja työväenluokka oli: *"- - nostettava Jumalallisen säädöksen asettamaan tasa-arvoisuuteen"*.¹⁷¹

Varovasti oli kuitenkin tuettava vallassa olevien punaisten ajatusmaailmaa. Yhteiskunta oli lehden mukaan muuttumassa. Porvarillinen maailmanjärjestys horjui ja huojui ja pysyi enää pystyssä pistimien tuella. *"Yleiseurooppalaisesta sodasta johtuva velkataakka ja rasitukset kävivät niin ylivoimaisen suuriksi kansoille, että sitä ei voi köyhälistö nykyisten järjestelmien alaisena kantaa"*. Tärkeää oli saada yhteistyö syntymään sosialistisen ja kristillisen työväen välillä. Lisäksi kirjoituksen mukaan oli valitettavasti vieläkin olemassa järjestymätöntä kristillistä työväkeä, jota oli ajettu harhaan ja joka siten turhaan taisteli kapitalistin kanssa työväen vapautusta vastaan.¹⁷² Käynnissä ollut sota oli murrosaikaa. Vasta sodan tauottua kunnallisella alalla voitaisiin toteuttaa uudistuksia. Raha, liike-elämä, keksinnöt, virka- ja teollisuuslaitokset olivat sellaisia yhteiskunnallisia aloja, joiden tulisi muuttua kristillisiksi. *"Keksintöjen, koneiden, teollisuuden, liike-elämän ja maan tulisi olla suuria välineitä yhteiskunnalliseen palvelukseen, joka koituisi yhteiskunnan kaikkien jäsenten hyväksi"*.¹⁷³

Sodan syitäkin pyrittiin vielä etsimään myös maallisemmalta puolelta. Syynä oli niin työväenluokan kuin yläluokankin keskuudessa tapahtunut kiihotus. Suurin syyllinen oli yläluokka: *"- - kenelle on enemmän annettu, siltä on oikeus enemmän vaatia"*. Papisto ja kirkko olivat liian kauan olleet lyhytnäköisen ja joustamattoman porvariston tukena. Mutta työväestökään ei ollut tehnyt oikeaa ratkaisua: *"Vallankumouksen olisi pitänyt tulla johdetuksi eteenpäin laillista ja rauhallista tietä, tulvan kulku oikeaan uomaansa"*.¹⁷⁴

¹⁶⁹ Työkansa 27.2. 1918, Koulutyö ulkopuolelle taistelujen! nimimerkki –ne. Julkaistu myös Hämeen Voima 2.3. 1918.

¹⁷⁰ Työkansa 4.3. 1918, Nykyhetkellä.

¹⁷¹ Työkansa 4.3. 1918, Mitä kristityltä työväeltä nyt vaaditaan? nimimerkki G.J-nen.

¹⁷² Työkansa 6.3. 1918, Murrosajalla. kirjoittaja Antti Kaarne.

¹⁷³ Työkansa 8.3. 1918, Murrosajalla II. kirjoittaja Antti Kaarne.

¹⁷⁴ Työkansa 8.3. 1918, Nykyinen aika. nimimerkki J.A.R.

Viimeisissä sodanaikaisissa numeroissa maaliskuun lopulla toistuvat samat teemat. Toivotaan rauhan tulevan, kehoitetaan pysymään tyynenä ja rukoilemaan kärsimysten loppumista. Oman ohjelman takana oli pysyttävä huhuista huolimatta horjumattomana ja vältettävä uskomasta huhuihin. Yhteiskunnallinen järjestys ei ollut Raamatun mukainen. Niinpä työväen vaateet olivat oikeudenmukaisia, mutta taistelukeinoista oli jatkuvaa erimielisyyttä. *”Emme kuitenkaan hyväksy, että näitäkään asioita ajetaan vain ihmisvoimin, vaan Jumalan voimalla ja Hänen tahtonsa mukaisesti”*.¹⁷⁵ Viimeisessä sotanumerossa palataan jälleen Jumalan kosto – teemaan. *”Eiköhän ole niin, että Jumalasta luopumisellamme olemme Hänen vihansa ansainneet”*.¹⁷⁶

Tampereen valtauksen jälkeen kesti jälleen lähes kuukauden ennen kuin seuraava numero ilmestyi. Tuomio punaiselle hallinnolle oli jyrkkä. *”Raskaana painona kahlehti koko Etelä-Suomea punakaartin hillitsemätön valta”*. Sosialistinen valta ei ollut tuonut vapautta, veljeyttä tai tasa-arvoa. Uusia vallanpitäjiä kiiteltiin innolla: *”Pohjolan miehet tulivat vapauttamaan meidät väärän sosialismin, hirmuisen anarkismin vallasta”*.¹⁷⁷ Samalla Työkansa pesi kätensä sodan aikaisista lausunnoistaan toimituksen ilmoituksella. Sen mukaan lehti määrättiin helmikuun lopulla ilmestymään. Toimitus oli ryhtynyt työhön vastahakoisesti ja ankaran sensuurin alla: *”Siitä oli seurauksena, että kirjoitukset useinkin saivat muodon ja ajatuksen, joka oli alkujaan niille vieras”*.¹⁷⁸ Sodan syyllisiä vaadittiin ankarasti vastaamaan teoistaan: *”Maan onni ja tulevaisuus vaativat, että anarkistiset ainekset, joille ihmishenki ei merkitse mitään, saadaan tilille edesvastuuttomista teoistaan”*.¹⁷⁹ Työväenliike oli jo kauan edennyt väärään suuntaan ja nyt oli turvauduttu vieraisiin aseisiin ja joukkoihin. *”Laillista, kansanvaltaista eduskuntaa vastaan on tehty vallankaappausyritys”*.¹⁸⁰ Sotauutiset otsikoitiin lehdessä aluksi otsikolla kansalais-sotaa, mutta huhtikuun lopulla nimeksi vaihtuu vapautussota.

Työkansa oli sodan aikana monellakin tapaa poikkeuksellinen lehti. Se oli sosialistinen, mutta samalla kristillinen ja uskonnollisuutta tukeva. Lehti onnistui myös ilmestymään sekä punaisen hallinnon kaudella että tuon hallinnon romahtamisen jälkeen. Punaisen Tampereen kaudella lehti pyrki säilyttämään

¹⁷⁵ Työkansa 15.3. 1918, Miksi krist. työv. liikettä vihataan? nimimerkki R.S.

¹⁷⁶ Työkansa 20.3. 1918, Nykypäivien velvoitus. nimimerkki A.L:e.

¹⁷⁷ Työkansa 17.4. 1918, Sorron jälkeen.

¹⁷⁸ Työkansa 17.4. 1918, Toimituksen tiedonantoja.

¹⁷⁹ Työkansa 17.4. 1918, Jäljet paljastuvat.

puolueettomuuden ja sanoutui ehdottomasti irti kaikesta aseellisesta toiminnasta. Porvarillista yhteiskuntajärjestystä yritettiin varovaisin äänenpainoin arvostella, samalla kun päällimmäisenä toiveena oli rauhan saaminen maahan. Päivänpolitiikkaan tarttuminen tuntui selvästi olevan kiusallinen kysymys lehdelle. Se oli joutunut mahdottomaan asemaan. Sisällissodissa puolueettomuuden säilyttäminen on useimmiten täysin mahdotonta. Työkansankin oli pakko ajatella tulevaisuuttaan punaisen hallinnon alaisena sekä varmasti jo maaliskuun lopulla tulevaa kaupungin valtausta. Sodan jälkeen lehden linja koki ymmärrettävistä syistä täyskäännöksen. Sen oli tyrmättävä menneet kuukaudet täysin, jotta uusi valta olisi sen hyväksynyt. Toimituksen ilmoitus, jossa se käytännössä täysin sanoutuu irti aikaisemmista kirjoituksistaan, ei tuohon aikaan varmasti ollut hätävarjelen liioittelua. Jälkeenpäin tarkasteltuna se tietysti näyttää melkoiselta selittelyltä. Vaikeaa on lopulta selvittää, miten vahvasti lehti oikein ”pakotettiin” ilmestymään sodan aikana. Sensuuri on kuitenkin melko varmasti toiminut sodan aikana Tampereella, mutta samalla on muistettava, että niin se varmasti ainakin itsesensuurin ominaisuudessa toimi varmasti huhtikuussa 1918. Työkansan toimitustyön kannalta sen suoritusta (pystyi ilmestymään niinkin pian tilanteen muutosten jälkeen) voi pitää taktisesti melkoisen ihailtavana.

¹⁸⁰ Työkansa 18.4. 1918, Tahrattu lippu.

4. Vallankumouksen syitä punaisessa lehdistössä

4.1. Kansanvaltuuskunnan välittömät motiivit vallanotolle

Punaisten puolen tutkimuksessa sodan nimen kysymys on oma ongelmansa. Tavallisimmin punaisten puolella oli käytössä joko vallankumous tai kansalaissota. Luokkasota –nimitys vakiintui käyttöön sodan jälkeisessä punaisen puolen muistelmissa, vaikka sitäkin kyllä sodan aikana jo käytettiin.

Vallankumous oli se tosiasiallinen tila, joka keväällä 1918 vallitsi, sillä olihan nyt lähdetty kansan valitsemaa eduskuntaa vastaan. Tämä aiheutti kuitenkin oman ongelmansa punaisille. Sosialidemokraattisen puolueen ideologia nojautui hyvin vahvasti saksalaiseen teoretikkoon Karl Kautskyyn. Puolueen ohjelma vuodelta 1903 nojautui pitkälti Kautskyn Erfurtin ohjelmaan.¹⁸¹ Kautskylaisen käsityksen mukaisesti sosiaalidemokratia oli kyllä vallankumouksellinen puolue, mutta ei vallankumouksia tekevä. Vallankumousta ei saa vastustaa, mutta ei myöskään yllyttää. Tulevan vallankumouksen muodostakaan ei Kautskyn mukaan voida sanoa milloin, miten ja missä oloissa se toteutuu.¹⁸²

Juuri tämän vuoksi alettiinkin punaisten taholta puhua kansalaissodasta. Vallankumoukseen ryhtymiseksi ei oltu edes saatu yhtenäistä päätöstä.¹⁸³ Jotta päätös siis olisi voitu perustella joukoille ja jotta omaa väkeä saatiin mukaan mahdollisimman paljon, täytyi virallisissa julistuksissa ryhtyä puhumaan porvariston hyökkäyksestä. Tämä porvariston taholta tulevan hyökkäyksen torjuminen olikin hyvä joukkojen mielialan nostamiseen. Nyt oli siis virallisesti jouduttu porvarien sytyttämän kansalaissodan vuoksi nousemaan viimeisenä keinona aseelliseen väkivaltaan. Samalla kun kansalaissota –nimitys palveli motivoivana tekijänä siihen itseensäkin liittyi ongelmia. Sosialismihan oli perinteisesti ollut pasifistisella kannalla. Aseellinen toiminta oli siis perusteltava puolustukselliseksi, sillä sotilaallinen toiminta

¹⁸¹ Kautsky 1974 (1899). Saksan sosialidemokraattisen puolueen ohjelma, joka oli Kautskyn käsialaa tunnetaan yleisesti Erfurtin ohjelmana.

¹⁸² Kautsky 1909, 52. Tämänkaltainen “odota ja katso” suhde vallankumoukseen aiheutti suuria ristiriitoja puolueen sisällä. Vielä tammikuussakin osa puolueesta oli tiukasti parlamentaarisen linjan kannalla: Soikkanen 1975, 262-263.

¹⁸³ Soikkanen 1975, 265-266, 270. Marraskuun 1917 puoluekokouksessa oli lopulta päädytty kompromissiin, jonka mukaisesti vallankumoukseen ryhtymisestä päättävät yhdessä puolueenvosto ja eduskuntaryhmä. Tammikuussa 1918 eduskuntaryhmä kuitenkin syrjäytettiin ja lopullisen vallankumoussuunnitelman laati punakaartilaisilla laajennettu puoluehallitus.

oli hyväksyttävää ainoastaan puolustautumistoimintana.¹⁸⁴ Hallituksen julistus suojeluskuntien ottamisesta virallisiksi joukoiksi kuvattiin siksi senaatin kapinaksi kansaa vastaan.¹⁸⁵

Kansanvaltuuskunnan Tiedonantajan palstoilla tätä porvariston hyökkäystä käytettiin myös järjestelmällisesti koko lehden ilmestymisajan aikana. Jo heti helmikuun alussa työläisten kerrottiin nyt olevan pakotetun ase kädessä puolustamaan itseään. *”Porvaristo hyökkää aseistettuine joukkoineen työväenluokkaa ja sen vallankumouksellisia saavutuksia vastaan”*.¹⁸⁶ Hallitseva kapitalistinen joukko oli itse syyttänyt sodan. Sosialidemokraattinen puolue ja lehdistö oli SKT:n mukaan pyrkinyt hillitsemään joukkoja, mutta yhteiskunnallinen käymistila johtui yhteiskunnasta itsestään. Vallankumous oli syttynyt itsestään.¹⁸⁷ Sodan spontaani alkaminen haluttiin osoittaa selvästi: *”Vallankumous syntyi itsestään. Sen voimien mobilisoiminen tapahtui vallankumouksen omien lakien mukaan”*.¹⁸⁸

Samalla porvaristoa syytettiin tuon köyhälistöä vastaan aloitetun hyökkäyksen pitkäaikaisesta suunnittelusta ja valmistelusta. Haluttiin antaa kuva, että vastapuoli oli valmistellut vallankaappausta jo pitkään rauhallisten sosialidemokraattien tietämättä. Jo marraskuun suurlakon aikana porvaristo osoitti omat suunnitelmansa: *”On selvää, että jos porvarilliset puolueet olisivat taipuneet edes osittaisiin myönnytyksiin, olisi yhteiskunnallinen rauha ja turvallisuus tullut taatuksi, ei pisaraakaan verta olisi tullut vuodatetuksi.”*. *”Marraskuun suurlakossa osoitti Suomen työväenluokka, että se tuli puolustamaan, vaikka ase kädessä eduskunnan oikeuksia porvariston vallankaappausyrityksiä vastaan”*.¹⁸⁹ Porvaristo harrasti Suomessa maailmansodan aikana jatkuvaa sotarosvousta. Sotateollisuuden avulla se riisti kansaa ja piti kiinni omista asemistaan. ”Mannerheimilaiset” rukoilivat lännen apua väliaikaisen hallituksen romahdettua. Valkokaartia oli luotu salaa jo vuosi. Johtopäätös näistä oli selvä: *”Noin monella tavalla varustautui Suomen porvarikokoomus hyökkäävään luokkasotaan”*.

¹⁸⁴ Kautsky 1909, 92, 102. Kautskyn mukaan vallankumous tulee olemaan kansalaissotaa, mutta ilman todellista sotaa ja mellakoita. Aseellinen kapina ei ollut luotettava. Sota oli järjettömin keino vallankumoukseen ja se on heikkouden merkki. Kautsky myös enteellisesti kirjoittaa sotatilan aiheuttamista käytännön ongelmista vallankumoushallitukselle sillä *”---se [sota] tuo mukanaan niin kauheita hävityksiä ja luo niin suuria vaatimuksia valtiolle, että se raskauttaa siitä johtuvan vallankumouksen mitä vaikeimmilla tehtävillä, jotka ei ole tälle ominaisia ja jotka aluksi tulisivat sitomaan kaikki tämän keinot ja voimat.”*

¹⁸⁵ Soikkanen 1975, 268. Päätös vallankumoukseen ryhtymisestä oli tehty jo ennen senaatin julistusta 26.1. 1918.

¹⁸⁶ SKT 3.2. 1918, Kuolemanrangaistuksen poistaminen.

¹⁸⁷ SKT 16.2. 1918, Taistelumme juuret.

¹⁸⁸ SKT 18.2. 1918, Pysähdy, kuuntele, mieli! kirjoittaja Yrjö Mäkelin.

Köyhälistön valinnaksi jäi joko alistuminen tai puolustautuminen asein.¹⁹⁰ Porvariston kaartin tarkoituksena oli punaisen luokan tappaminen tai oikeudettomaksi saattaminen. Tähän tarkoitukseen porvarit olivat jo pitkään valmistelleet kansalaissoata.¹⁹¹

Syylisinä sotaan esitettiin myös maata hallitsevat piirit: ”Syypää suurporvaristo, hengellinen ja maallinen ylimystö”. ”Pääsyllisiä ovat aatelisherrat, jotka eivät koskaan ole tahtoneet nähdä kuin tahdottomia maaorjia; suurtilalliset, jotka eivät milloinkaan osanneet kuvitella mielessään muunlaista yhteiskuntatilaa kuin sellaista, missä on putipuhaaksi nylettyjä torppareita, viheliäisiä muonarenkejä ja riistettyä palvelusväkeä”. ”Syllisiä ovat tehtailijat, pankkiherrat, suuret teollisuus- ja rahayhtymät, jotka ovat olleet valmiit myymään köyhän työmiehen terveyden ja elämän - -”. ”Syypäitä ovat papit, jotka - - ovat rukoilleet jumalan siunausta murha-aseille”. ”Syypäitä ovat koulunopettajat, jotka ovat kehoittaneet opiskelevaa nuorisoa tarttumaan aseisiin - -”.¹⁹²

Maan elintarviketilanteen heikkous palveli myös erinomaisena propaganda-aseena. Syy pulaan vieritettiin yksiselitteisesti porvariston niskaan. ”Sortunut hallitus valmistellessaan kansalaissoata on pitänyt huolen, ettei Etelä-Suomen ja varsinkaan kaupunkeihin, jotka tiesivät alunperin joutuvan työväestön haltuun, mitään jäisi”. Elintarviketilanteen heikkous oli siis valkoisten suunnitelmallinen juoni.¹⁹³ Leivän loppuminen sai joukot valmiiksi vallankumoukseen: ”Se [leipäkysymys] on meillä, kuten Ranskassa ja Venäjällä ollut vallankumouksen voimakkain syyttäjä”. ”Varmaa on, että juuri Svinhufvudin senaatin epäonnistunut menettely elintarvikekysymyksessä oli voimakkaimpia syitä siihen, että tilanne meidän maassamme kehittyi vallankumoukselliseksi ja johti kansalaissootaan”.¹⁹⁴ Syy kaikkeen kurjuuteen oli kapitalistinen elintarpeiden riisto ja järjestelemättömyys. Valkoisessa Suomessa väestön väitettiin kuolevan nälkään ja työväen pyhänä asiana olikin kansan pelastaminen nälästä. ”Työväen vallassa ollessa otettiin yhteinen etu jyrkästi kaiken yksityisen edelle, pantiin järkkymättä elintarvikeasiat sellaiseen järjestykseen kuin

¹⁸⁹ SKT 23.2. 1918, Vuoden 1917 eduskunta ja marraskuun suurlakko.

¹⁹⁰ SKT 16.3. 1918, Köyhälistön on taisteltava.

¹⁹¹ SKT 5.4. 1918, Valkokaartin ikä ja tarkoitus.

¹⁹² SKT 27.2. 1918, Älkäämme purko keppejä, purkaamme koira. nimimerkki S.M.

¹⁹³ SKT 8.2. 1918, Elintarvikekysymyksemme.

¹⁹⁴ SKT 13.4. 1918, Elintarvikekysymys vallankumouksen aiheuttajana.

*suinkin oli mahdollista, sen sekasorron, sen kaaoksen jälestä, mihin porvaristo oli ne saattanut ja jättänyt”.*¹⁹⁵

Aitoon marxilaiseen selitystapaan köyhälistön kurjistumisesta riistäjien ikeen alla vedottiin myös usein kirjoituksissa. Köyhälistö eli suomessa orjuutettuna, työttömyyden ja nälkäkurjuuden uhan alla. Maatyöläiset raatoivat isännän eduksi. *”Toinen suuri työläisryhmä, torppariväestö, nääntyi taksvärkkipäivien teossa ja aina isännästään riippuvaisena orjajoukkona kamalan häätöuhan varassa”.* Teollisuudessa työläinen oli vain elävä työkone ilman mitään sosiaalisia oikeuksia. *”Ja kaikesta tuosta orjamaisesta rehkimisestä maksettiin kurja nälkäpalkka ja sitäkin sakotettiin, nipistettiin pois työnantajan itse laatimien mielivaltaisten työ sääntöjen mukaan”.* Ja orjuuttaminen vain jatkui: *”Kauppa- ja liikealalla toimivien palkkaus oli nälkärajan alapuolella, varsinkin naispuolisten työläisten, joiden täytyi nälänkalvamana kuihtua, ja heikoimmat sortuivat harjoittamaan häpeällistä sivuammattia”.* Seuraukset tästä kurjistumisesta olivat selvät: *”Porvaristo esti tuon kulun, [päämääränä uusi yhteiskunta] tukkimalla rauhallisen kehityksen tien. Näinollen ei köyhälistölle jäänyt muuta keinoa kuin rynnistää asekedessä eteenpäin”.*¹⁹⁶

Valkoisten toimeenpanemaa asevelvollisuutta arvosteltiin kovin sanoin. Työläistoverien pakottaminen sotaan omiaan vastaan oli yksi vihollisen epämiellyttävimmistä taistelukeinoista. Tiedonantajan mukaan tuo asevelvollisuus oli vain militarismen julmaa ilmentymää ei mitään itsenäisyyden suojelemista. Sotalaitosta oli vastustettava viimeiseen asti. Asevelvollisuus oli yksi sodan syistä.¹⁹⁷ Valkoisten armeija oli vain tietämättömistä houkuteltu palkkajoukko. Asevelvollisuuden määrääminen oli viimeinen epätoivoinen valkoisten temppu. Samalla lehdessä aavisteltiin jo tilanteen pian muuttuvan: *”Sodassa on aina eri tilanteita ja kehityskausia. Sodan jatkuessa lähenee myöskin ratkaisun hetki”.* Punaiset joutuivat itsekin toteamaan pakollisen ase- ja työvelvollisuuden tarpeellisuuden. *”Köyhälistöarmeijakin kokoo voimiaan mahdollisen suurrynnistyksen varalta. Sitä tarkoittavat lehtemme viime numerossa olleet julistukset”.*¹⁹⁸ Tosin niistä ei enää sodan lopulla ollut käytännön hyötyä.

¹⁹⁵ SKT 5.4. 1918, Nälänhätä maassa ja etenkin pohjoisessa. nimimerkki R.R.

¹⁹⁶ SKT 20.3. 1918, Luokkasodan syitä. Julkaistu myös Sosialidemokraatti 27.3. 1918.

¹⁹⁷ SKT 28.3. 1918, Suomen porvariston sotapolitiikka. nimimerkki -a.

¹⁹⁸ SKT 5.4. 1918, Työväen joukkorynnistus. Ratkaisun lähetessä. Julistuksilla viitattiin kahteen punakaartin esikunnan ilmoitukseen, joissa kaksinkertaistettiin Helsingin vartiopisteiden miehitys ja määrättiin toimeenpantavaksi yleinen työvelvollisuus, *”ensisijassa joutilaan katuyleisön keskudesta”.*

Ruotsinkielisen virallisen julkaisun Arbetarnas Notisbladetin – Finlands folkkommissariats Notisbladetin sisältö ei siis paljoa vaihdellut suomenkielisestä sisärjulkaisustaan. Aivan samoin oli propagandan osalla. Taloudelliset syyt ja omistavien luokkien ahneus olivat syynä taistelun puhkeamiseen. Samoin ne olivat johtaneet työläiset epäinhimillisiin olosuhteisiin.¹⁹⁹ Porvarit olivat kamppailun jossa oli kyseessä vapauden/sosialismin ja sarron/kapitalismin välisestä taistelusta: *"Vill du ha socialismen så anser du set rätt att arbetarna gjorde revolution som svar på borgernas statskuppöförsök - -"*.²⁰⁰ Porvarit olivat antaneet jo 1917 kasakoiden hajottaa sosialistienemmistöiden laillisen eduskunnan. Parlamentarismi ei olisi Suomessa mitenkään toiminut. Nyt valkoiset olivat hyökänneet täysissä aseina työväestön kimppuun: *"Det hette icke mera, att arbetarna hade börjat kampen"*.²⁰¹

4.2. Porvariston salakavala ja suunniteltu hyökkäys

Arbetet-lehden viimeisessä numerossa haluttiin vielä palata sodan syihin. Sota oli ollut vain ja ainoastaan työväen itsepuolustusta: *"Det var nöden och självöförsvaret, som tvang Finlands arbetare, som dock alltid fört fredstankens talan, ut i denna fruktansvärda strid"*. Porvarit vain halusivat yhä jatkaa hyökkäystään työväen rauhantoiveista huolimatta. *"På borgerhället vill man således fortsatt krig, fortsatt blodsutgjutelse, fortsatt pundring på ömse sidor, fortsatt älande och hungernöd, som norr om fronten redan krävt dödsoffer"*.²⁰²

Eteenpäin-lehdessäkin porvariston hyökkäys nähtiin syynä sotaan. Porvariston sorto oli lehden mukaan alkanut jo Ruotsin vallan kaudella ja jatkunut siitä pitäen vaikka mahdollisuuksia politiikan kääntämiseen olisi eduskunnan saamisen jälkeen ollut. *"Porvaristo saattoi työväenluokka uhmatessaan mennä niin pitkälle, että se viime kesän kuluessa ryhtyi voimaperäisesti valmistamaan kansalaissotaa"*. Samalla lehdessä jo pelätettiin sodan seurauksia: *"Ja me voimme olla vakuutettuja siitä, että tämä meidän porvaristomme alkama verileikki, jos porvaristo sitä pitkälle jatkaa,*

¹⁹⁹ AN 10.2. 1918, Något om kampens orsaker.

²⁰⁰ FFN 4.3. 1918, Kamrat, vad vill du? nimimerkki M.G.

²⁰¹ FFN 30.3. 1918, Vara – eller icke vara. nimimerkki –i-s.

²⁰² Arbetet 11.4. 1918, Den framräckta handen. nimimerkki A.Å.

*johtaa viimein hirvittävään koston. Me teemme sen estämiseksi kaikkemme, mutta se tulee tapahtumaan kuin luonnon lain pakolla - ennemmin tai myöhemmin".*²⁰³

Kansan lehden mukaan porvariston hyökkäys alkoi jo Me vaadimme -ohjelman (joka ei ollut vallankumouksellinen) hylkäämisellä. Valtion varoilla oli luotu armeija työväestöä vastaan. Työväki oli yrittänyt estää sodan puhkeamista.²⁰⁴ Valkoisten kaartit olivat jo kauan ennen punaisia perustetut. *"Jo aikaisin kesällä ryhtyivät porvarilliset eri osissa maata salaisesti perustamaan 'suojeluskaarteja' ja hommamaan niille aseita."* *"Sen vuoksi ryhtyi työväestö itsepuolustustarkoituksessa perustamaan punakaarteja sekä myöhemmin niitä myöskin aseistamaan"*.²⁰⁵

Kansan Äänen mukaan samoin syynä oli porvariston aseistautuminen. Lahtarikaartit oli perustettu vain ja ainoastaan työväkeä vastaan. Niinpä porvaristo olikin itse *"kylvänyt sen siemenen"*, jonka *"satoa se nyt niitti"*.²⁰⁶

Sosialidemokraatin mukaan syttynyt sota olisi voitu estää porvarien viisaammalla toiminnalla. *"Lahtarikaartien perustamiseksi ja varustamiseksi on nyttemmin kukistunut senaatti käyttänyt aivan äärettömiä summia kansan rahoja"*.²⁰⁷ Sota oli erikoisesti juuri porvariston kiihottamaa ja suunnittelemaa: *"Luokkataistelu oli meidän maassamme kehittynyt sille asteelle, sitä oli porvariluokan taholta siihen erikoisesti johdettu ja jouduttu, että maan työväestöllä ei ollut muuta edessä kuin: joko - tahi"*.²⁰⁸ Porvariston suunnitelmat olivat peräisin jo edelliseltä syksyltä ja aseistautuminen oli lopulta aivan häikäilemätöntä. *"Salakavalasti vaanien hyökkäsivät porvariston aseistetut joukot miltei aseetonta työkansaa vastaan"*.²⁰⁹

Työ-lehtikin haki syitä työväen itsepuolustuksesta. *"Useat ehkä saattavat otaksua, että tämä 'sota' on tehty, venäläisen bolshevismien mukaan esimerkkiä seuraten, siis ilman mitään pakottavia syitä"*. *"Näin ollen olisi taistelu voitu estää syntymästä molemmin puolin ehdolla; että sovintoa haluava olisi kerta kaikkiaan luopunut oikeuksistaan ja heittäytynyt toisen ryhmän armoille"*. Kumpikaan puoli ei halunnut kuitenkaan uhrautua. *"Näin ollen ei voi sanoa, että taistelu olisi alettu*

²⁰³ Eteenpäin 21.2. 1918, Porvaristomme pelaa liian korkeaa peliä.

²⁰⁴ Kansan Lehti 5.2. 1918, Mikä johti vallankumoukseen?

²⁰⁵ Kansan Lehti 25.2. 1918, Kansalaissodan syyt. nimimerkki O.V.

²⁰⁶ Kansan Ääni 18.4. 1918, Nykyisen verileikin syyt.

²⁰⁷ Sosialidemokraatti 31.1. 1918, Miten nykyistä tilannetta valmisteltiin.

²⁰⁸ Sosialidemokraatti 9.2. 1918, Vallankumous ja sen vastustajat. nimimerkki Y-s.

²⁰⁹ Sosialidemokraatti 6.3. 1918, Kansa ja suurporvaristomme. nimimerkki -m.

meidän taholta muusta kuin puolustustarkoituksesta, joten sitä ei ollut mahdollisuutta välttää".²¹⁰

Työmies haki myöskin syytä vihollisen hyökkäyksestä jo aivan sodan alussa. *"Salakavalasti on porvaristo valmistanut hyökkäystään". "Kun näin kaikki oli saatu valmiiksi julisti hallitus sodan kansansa enemmistöä vastaan, mutta myöskin maamme vapauttajia vastaan"*.²¹¹ Työväestöllä oli ollut vain kaksi vaihtoehtoa, joko alistua tai ottaa vallankumouksen oikeudella valta käsiinsä.²¹² Porvaristo oli pitkään yrittänyt naamioida omat salaiset puuhansa. Työväki sen sijaan hankki omat puolustusaseensa vasta viime hetkellä ja aivan avoimesti.²¹³

Syy sotaan siis vieritettiin täydellisesti porvariston niskaan, jonka hyökkäys oli saanut sodan puhkeamaan. Hyökkäys oli tapahtunut salassa ja mikä pahinta se oli vielä tapahtunut kansan varoilla rahoitetuin asein. Porvariston annettiin myös ymmärtää suunnitelleen tätä hyökkäystä jo kauan aikaa. Työväkeä kohtaan oli siis jo pitkään ollut menossa salaliitto, jonka edessä oli nyt pakko puolustautua. Punaisten olivat aseistautuneet vasta viime hetkellä ja vain itsepuolustustarkoituksessa. Tässä suhteessa lehdet olivat täysin kansanvaltuuskunnan linjalla. Punaisten omista suunnitelmista vallankumouksen käynnistämiseksi vaiettiin täydellisesti. Lehtikirjoittelu halusi luoda kuvaa vallankumouksesta, joka oli syttynyt vastapuolen aloitteesta täysin ennalta arvaamatta.

4.3. Nälänhätä kansannousun pontimena

Elintarviketilanteen heikkous palveli myös erinomaisena sodan syynä. Arbetetissa katsottiin porvariston elintarvikepolitiikan aiheuttaneen vallitsevan kurjan tilanteen. *"Som känd har dessa långa tider i förväg transporterat bort både spannmål och andra födämnen till de delar av landet varest de regerar"*. Porvarit olivat siis uhanneet näännyttää kansan nälkään ja vieneet ruuan mukanaan rintaman pohjoispuolelle.²¹⁴

Hämeen Voiman mukaan nälkäkurjuus oli maailmansodan ja kurjan elintarvikepolitiikan syytä. *"Elintarvikeasian järjestely Suomessa on sodan aikana ollut*

²¹⁰ Työ 12.3. 1918, Olisiko nykyiset tapahtumat voitu välttää?

²¹¹ Työmies 29.1. 1918, "Suomen hallitus" alkanut verisen kansalaissodan. nimimerkki Sakari.

²¹² Työmies 6.2. 1918, Vallankumous ja sen vastustajat.

²¹³ Työmies 25.2. 1918, Salakavala vihollinen. nimimerkki Toomus.

²¹⁴ Arbetet 19.3. 1918, några ord i livsmedelfrågan. nimimerkki G.M.

kehnommalla kannalla kuin muissa Euroopan maissa". Punaiset olivat saaneet perinnöksi kurjan tilanteen, jota oli vaikea hoitaa. Niin valkoiset kuin punakaartitkin kuluttivat vähiä varastoja. Lehti toivoikin sodan pian loppuvan, jotta elintarvikeasioiden hoitoon pian päästäisiin.²¹⁵

Sosialistin mukaan hallitus oli johtanut Suomen nälänhätään. Elintarvikekysymys oli kaikkein vaikein ratkaistavista kysymyksistä. Lehden mukaan viljan olisi kesän jäljiltä pitänyt kyllä riittää kaikille, mutta senaatin takavarikointitoimet olivat olleet täysin riittämättömät ja väärään aikaan toteutetut.²¹⁶

Työmieheissäkin tartuttiin elintarvikekysymykseen ja toivottiin varastojen tasaista jakoa kaikille. Lehden mukaan vanhimmat ja perheelliset punakaartin jäsenet olisi saatettava maataloustyöhön. Artikkelissa myös selvästi todettiin nälän olleen yksi sodan syistä: *"Epäilemättä on se elintarvikekurjuus, mikä on yleinen miltei koko maailmassa, yksi voimakkaimpia tekijöitä tämän taistelupalon syntymiseen".*²¹⁷

Nälkäkysymys jäi kuitenkin sodan syynä vähemmälle huomiolle. Vaikka kansan kurjuuden ja nälän olisi luullut olevan erinomainen propagandistinen syy sodalle ei sitä käytetty. Punaisten puolella kyllä pyrittiin elintarvikepulaa tietenkin helpottamaan ja selitettiin sen olevan vastapuolta paljon paremmalla tolalla. Nälänhätä olisi toisaalta ollut myös melko arveluttava syy. Tuohonkin aikaan oli varmaan yleisenä ajatus siitä, että kansa ryhtyy helposti kapinaan mikäli siltä leipä loppuu. Vaikka punaisten taistelu olikin propagandassa kansan taistelua herroja ja hallitusta vastaan se ei ollut missään nimessä kansannousua tai kapinaa. Nälkä syynä palveli pikemminkin salaliittosyyntä apuna. Nälkäkysymys ei voinutkaan nousta keskeiseksi, sillä puute elintarvikkeista jatkui koko kumouksen ajan. Porvarit olivat aiheuttaneet elintarvikeongelman samalla kun olivat valmistautuneet hyökkäykseensä. Nälänhätä syynä oli siis ongelmallisempi punaisen tiedotuksen käsiteltäväksi. Kaikki lehdet eivät edes kallistuneet tälle linjalle ja ainoastaan Työmiehen yhdessä artikkelissa todettiin selvästi SKT:n tavoin nälänhädän syyttäneen osaltaan sodan.

²¹⁵ Hämeen Voima 16.2. 1918, Leipä kysymys.

²¹⁶ Sosialisti 31.1. 1918, Musta senaatti johti maan nälänhätään. nimimerkki -o-o.

²¹⁷ Työmies 26.2. 1918, Maataloustuotanto ja nykyinen taistelu. nimimerkki O.V-le.

4.4. Vallankumous - väistämätön historiallinen tapahtuma?

Vallankumous-nimitys vaati jo toisenlaista perustelua kuin vapaus- tai kansalaissota. Vallankumous pyrittiin selittämään väistämättömänä olosuhteiden seurauksena saapuneena tilanteena, jota kukaan ei olisi voinut mitenkään estää. Arbetet-lehdessä arvosteltiin puoluejohdon toiminen liian lepsusti, kun se ei ollut valmistautunut vallankumoukseen. *"I stället för att öppna ögonen för det faktum, att revolution stod för dörren, slöt öedarna fast dem på ett rent oförvarligt sätt, uppskjutande alla förberedande åtgärder och bromsande den oroliga, revolutionära massans påtryckning"*. Vallankumous oli siis väistämättä tulossa. Sen olivat tienneet viholliset, jotka olivat varustautuneet aseineen jo kuukausia aikaisemmin. Tilaisuus vallankumoukseen olisi ollut jo aiemmin: *"November-sträjken skulle utvecklas till revolution, om det funnits ett spår av förutseende och klokhet i ledningen"*.²¹⁸ Vallankumous oli puhjennut esiin spontaanisti massojen nousun myötä. *"Arbetarrrevolutionen i Finland har spontant brutit fram ur det arbetande folkets elände och nöd samt som en följd av maktavarnas reaktions- och provokationspolitik, som ej kunde leda till annat än blodigt inbördeskrig"*.²¹⁹

Eteenpäin-lehdessä selitettiin samoin sodan tulleen välttämättömänä. *"Elämän rautainen laki sanoo päättävästi: `Näin on ja näin täytyy tapahtua`"*. Porvarien riisto johtui kapitalistisen järjestelmän laeista. Samalla se esti porvaristoa näkemästä taloudellis-historiallisia välttämättömyyksiä. *"Tämä on luokkasotaa, johon olemme joutuneet kenenkään olematta yksilöllisesti siihen vikaan"*.²²⁰ Historialliset välttämättömyydet saivat porvariston toimimaan riistäjinä kapitalististen lakien alaisena. Lopulta syttyi välttämätön sota: *"Kapitalistisen järjestelmän synnyttämä petomaisuus on kohonnut huippuunsa"*.²²¹

Kansan Lehdessäkin sodan väistämättömyyttä selostettiin useissa artikkeleissa. Taistelua käytiin sosialidemokraattisten ihanteiden puolesta. Vastakkaispuolia ei yhdistänyt mikään ja sodassa tiedettiin minkä vuoksi nyt oltiin liikkeellä. *"Se taistelu, jota nyt tässä maassa käydään on muuten montakertaa luonnollisempi kuin tavalliset sodat"*.²²² Puolue ja lehdistö olivat pyrkineet hillitsemään

²¹⁸ Arbetet 23.2. 1918, I dagens frågor. nimimerkki G.M.

²¹⁹ Arbetet 4.4. 1918, Molnet. nimimerkki A.Å.

²²⁰ Eteenpäin 21.3. 1918, Köyhälistön ja porvariston eräitä käsitteitä luokkasodastamme.

²²¹ Eteenpäin 6.4. 1918, Kapitalistisen järjestelmän synnyttämä petomaisuus.

²²² Kansan Lehti 6.2. 1918, Nykyinen taistelumme.

vallankumousta, mutta turhaan. " *Vallankumouksia ei tehdä, ne syttyvät itsestään*". " *Vallitseva kapitalistinen järjestelmä ja sitä kannattava porvaristo itse on siis puhaltanut liekkiin sen vallankumouksellisen palon, jonka tällä kertaa tekee voittokulkuaan maassamme*".²²³ Porvariston hyökkäyksen alla ei enää auttanut maltillinen parlamentarismi, vaan ase kädessä oli käytävä torjumaan uhkaa. Kuitenkin samassa jutussa myös kirjoitetaan seuraavaa: " *Ymmärrähän, ettei vallankumousta tekemällä tehdä, eikä myöskään keinotekoisesti voida sitä lopettaa, sehän syntyy yhteiskunnallisista epäkohdista ja poistuu päiväjärjestyksestä kun ne esteet ja tokeet ovat pois raivatut, jotka vallankumouksen ovat aiheuttaneet*".²²⁴ Lehdessä myös väitettiin sodan syntyneen historiallisena tosiasiana ja että vain kaksi päivää sotaa kukaan ei olisi voinut uskoa sen puhkeavan!²²⁵

Sosialidemokraatissakin alettiin maaliskuussa pohtia sodan välttämättömyyttä. Vallankumous oli jatkuvaa pyrkimystä parempaan. " *Yhteiskunnallinen vallankumous hakee syynsä taloudellisista ja yhteiskunnallisista vastakohtaisuuksista*". " *Vain siellä missä luonnollinen kehitys kohtaa esteitä, syntyy tulvia, kuohuntaa, melskeitä, kapinoita - vain siellä, missä taitamattomasti estetään kehityksen välttämätön kulku syntyy 'väkivaltaisia' vallankumouksia*".²²⁶ " *Sota olisi ollut siis ollut vältettävissä vain yhdellä ehdolla: että köyhälistö vapaaehtoisesti olisi antanut itsensä murhata*". " *Eli toisin sanoen: mikä tapahtuu, sen pitääkin tapahtua, koska se on ainoa mahdollinen*".²²⁷

Sosialistin palstoilla työläisten kurjistuminen nähtiin syynä kapinallisuuden puhkeamiseen sodaksi. Vallankumouksella ei ollut ei ollut johtajia vaan kansa johti itseään. " *Kehitys johtaa yhteiskunnalliseen vallankumoukseen*".²²⁸ Vallankumous haluttiin, jopa käsitteenä erottaa kansalaissodasta. " *Kysymyksessä on nimittäin vallan siirtäminen koko laajuudessaan porvaristolta köyhälistön käsiin*". " *Kysymyksessä näin ollen on mahdollisimman perinpohjaisen yhteiskuntataloudellisen vallankumouksen toteuttaminen*". Vallankumousta ei saanut kirjoittajan mukaan muuttaa veriseksi, vihollisen hävittäväksi kansalaissodaksi.²²⁹ Vallankumous oli syntynyt olosuhteista, jotka saivat aikaan julmuuksiakin. Julmuuksia ei saanut yleistää

²²³ Kansan Lehti 11.2. 1918, Taistelumme juuret. Julkaistu myös Eteenpäin 18.4. 1918.

²²⁴ Kansan Lehti 20.2. 1918, He itse polttivat kaikki sillat. nimimerkki Maltillinen sosialidemokraatti.

²²⁵ Kansan Lehti 28.3. 1918, Kansalais- eli luokkasota.

²²⁶ Sosialidemokraatti 17.3. 1918, Vallankumouksikäsituksesta. nimimerkki Pollur.

²²⁷ Sosialidemokraatti 10.4. 1918, Onko kansalaissota välttämätön? toimittaja Kaarlo Uskela.

²²⁸ Sosialisti 2.2. 1918, Sosialistisetko "johtajat" saivat aikaan vallankumouksen.

²²⁹ Sosialisti 28.2. 1918, Vallankumous vaiko kansalaissota.

ja ne siis johtuvat vallankumousta ei edeltäneestä tilasta, ei kumouksesta itsestään. *"Yhteiskunnallinen orjuus, nälkä ja vilu äärimmäisessä muodossaan synnyttävät vihdoin katastrofin, vallankumouksen todellisuudessa"*.²³⁰ Sodan oli lopulta aiheuttanut maan johtajien huonous: *"On mahdotonta kärsiä hulluja ihmisiä ohjissa"*. Ei voitu sivusta katsoa ja odottaa, että koko kansa olisi vaipunut kaikkein alimmalle tasolle. *"Vallankumous on historiallinen välttämättömyys ja alkaa aina ensin niissä maissa, jossa yhteiskunnallinen vääryys on suurin"*.²³¹

Porvariston hyökkäyksen lisäksi oli siis tapahtunut joidenkin lehtien näkemyksen mukaan samalla vallankumous, joka oli historiallisten olosuhteiden aikaansaama. Siinä missä porvariston hyökkäyksestä lähes kaikki lehdet jotain sanoivat ei vallankumouksen puolustaminen enää ollut lehdissä yhtä yksiselitteistä. Vallankumouksen puolustelu tuntui olevan selvästi vaikeampaa kuin vihollisen syytteleminen sodan aloittamisesta. Samassa artikkelissa saatettiin puhua yhä vallankumouksen puhkeamisesta ja porvariston hyökkäyksestä. Mielenkiintoisesti Sosialistin palstoilla pyrittiin tekemään eroa käsitteiden kansalaissota ja vallankumous välillä. Tärkeintä tuntui kuitenkin olevan vallankumouksen spontaanin synnyn puolusteleminen. Vallankumous oli siis puhtaasti seurausta yhteiskunnallisen kehityksen tuloksista. Vallankumousta ei ollut kukaan aloittanut (kuten kansalaissodan oli aloittanut porvaristo!), se oli vain syttynyt itsestään.

4.5. Syynä Svinhufvudin hallitus ja routavuosien perintö

Arbetet-lehti tahtoi nähdä Suomessa käynnissä olevan taistelun olevan osa maailmanlaajuisesta vallankumousliikettä. Helmikuun alussa lehdessä luki muutamassa numerossa isolla tekstillä sivujen ylälaidassa *"Världsrevolution"*. Samalla kerrottiin vallankumouksen leviävän kaikkialla maailmassa. Suomi oli yksi *"lenkki maailmanproletariaatin"* taistelussa. *"Den Finländska arbetarrevolutionen är förposten i världsrevolutionen"*.²³² Lehdessä korostui muutenkin koko ajan suuret toiveet käsillä olevasta maailmanvallankumouksesta. Samalla korostettiin punaisen kaartin jäsenten

²³⁰ Sosialisti 5.3. 1918, Piirteitä vallankumouksesta. nimimerkki Y.

²³¹ Sosialisti 20.3. 1918, Historiallinen välttämättömyys. nimimerkki K.U.

²³² Arbetet 14.3. 1918, Förpostens uppgift. nimimerkki A.Å.

sotivan oman vapautensa puolesta. Vihollisen joukoissa olevat eivät nähneet todellisia sosiaalisia kysymyksiä ja siksi taistelivat vihollisensa rinnalla.²³³

Kansan Lehdessä katsottiin sodan syiden ulottuvan hyvin kauas taaksepäin. *"Pääasiallisena syy on se, että Venäjän taantumuksellinen tsaarivalta, joka siellä oli taloudellisen ja henkisen kehityksen esteenä, yhteiskunnallisen uudistustyön jarruna, ulotti tuhoisan vaikutuksensa, taantumuksellisen holhouksen tässä suhteessa Suomeenkin"*. Suomen porvaristo oli ollut tottunut parlamentarismiin ja eduskunnan aika oli ollut liian lyhyt vapauttamaan virkamiehet taantumuksellisista käsityksistään. *"Siitä, että porvaristo otti tehtävän, [itsenäisen Suomen valtionhoito] johon se oli kelvoton aiheutui Suomen kansalle nykyinen onnettomuus, nykyinen tuhoisa ja katkera kansalaissota"*.²³⁴

Sosialistissa sota nähtiin aivan alussa sotana senaattia vastaan, jonka paikan työväestön oma hallitus oli oikeutetusti ottanut. *"Suomen kansanvaltuuskunta on astunut hallitukseen kansan enemmistön vaatimuksista. Se joka ryhtyy taistelemaan asekedessä työväkeä vastaan, taistelee kansaa ja hallitusta vastaan ja hän tekee itsensä syylliseksi valtiorikokseen"*.²³⁵

Työ-lehdessä sota nähtiin myös Svinhufvidin senaatin aikaansaamana. Se synnytti maassa äärimmäistä toivottomuutta ja harrasti suurinta rikollisuutta hankkimalla salaa aseita. Senaatti pyrki myös hallitsemaan rajattomasti ilman eduskuntaa.²³⁶ Svinhufvudin senaatti ei ollut laillinen hallitus, sillä se nautti lehden mukaan vain muodollista eduskunnan luottamusta ja sen ainoana tarkoituksena oli vain sosialistien tuhoaminen.²³⁷ Työssä esitettiin sodan syyksi myös talonpoikien toiminta. Talonpojistolla ei voinut olla itsenäistä sija politiikassa, sillä se oli liian ristiriitaisessa asemassa. Näin talonpojisto oli Suomessakin liittynyt porvaristoon. Tällä oli ollut "ratkaiseva" merkitys kansalaissodan syttymiseen.²³⁸

Myös Työmieheissä haluttiin ainakin osa syistä kaataa entisen senaatin niskaan. Senaatti oli ollut suurkapitalismin hallitus, joka salassa "näpisteli" itselleen valtaa. Senaatti ei ollut toiminut riittävän tehokkaasti: *"Muutokset tulevat isolla rytinällä, ellei ole rauhallisella tavalla tehty niitä vähitellen"*. Senaatti oli

²³³ Arbetet 7.2. 1918, Revolutions offer. nimimerkki A.Å.

²³⁴ Kansan Lehti 8.3. 1918, Nykyinen tilanne maassamme, venäläisen tsaarivallan loppunäytös. nimimerkki J.P.

²³⁵ Sosialisti 31.1. 1918, Sota hallitusta vastaan.

²³⁶ Työ 7.2. 1918, Svinhufvudin hallitus.

²³⁷ Työ 9.2. 1918, "Laillinen hallitus".

²³⁸ Työ 23.4. 1918, Talonpoikaisluokan itsenäinen politiikka.

osasyylinen, mutta toisaalta sekin oli vain yhteiskunnallisen vääryyden yksi ilmentymä. *"Tätä ei ole luettava toki edes suureksi osaksi Svinhufvudin senaatin syyksi, vaan siihen ovat paljon enemmän syyäitä ne monivuotiset ja yhteensä vuosikymmeniä vallinneet valtiolliset, kunnalliset ja taloudelliset harvainvallat, joiden johdonmukaisena jatkona Svinhufvudin senaatti oli".*²³⁹

Kaiken kaikkiaan lehdissä siis esiteltiin monenlaisia syitä sotaan. Enimmäkseen lehdet olivat tukemassa kansanvaltuuskunnankin voimakkaasti ajamaa linjaa, jonka mukaan sota oli työväen puolustustaistelua porvariston hyökkäyksen edessä. Tämä olikin helppo tehtävä, olivathan lehdet jo hieman ennen sodan syttymistä kaataneet yksiselitteisesti vastuun tulevista tapahtumista vihollisen niskaan. Muut syyt olivatkin sitten hieman ongelmallisempia. Nälänhätää ei lehdissä paljoakaan käytetty syynä. Kansanvaltuuskunnan virallisissa lehdissä taas ei puhuttu niin paljon vallankumouksen nousemisesta kuin osassa lehdistä. Punaisen lehdistön sisältä löytyy näin jo heti sodan syynkin kohdalla tiettyjä linjaeroavaisuuksia. Miten paljon ne sitten johtuvat tarkoitushakuisesta valikoinnista on mahdoton asia enää pääteltäväksi. Vaikka osa jutuista onkin lukijoiden kirjoittamia, on niiden julkaisemisessa toki ollut lehden toimituksellakin ainakin jotain valtaa.

Sodan syyn kohdalla on mielenkiintoista panna merkille, millä nimellä itse sotaa lehdessä kutsuttiin. Tätä voi hyvin tarkastella sen otsikoinnin mukaan, jolla lehdissä julkaistiin tietoja rintamantapahtumista. Kansanvaltuuskunnan tiedonantajassa otsikko oli aluksi "Tietoja taisteluista vallankumouksellisten ja vastavallankumouksellisten välillä", mutta vaihtui pian helmikuun puolivälissä otsikoksi "Luokkasota". Notisbladetissa sotauutiset otsikoitiin alusta pitäen "Klasskriget". Lehdissä nimitys vaihteli suurestikin. "Luokkasota-otsikkoa käytettiin Arbetetissa ("Från klasskriget"), Kansan Lehdessä, Kansan Äänessä, Sosialidemokraatissa (vaihteli otsikon "Luokkataistelu" kanssa), Työ-lehdessä (2.3. lähtien, helmikuussa "Suomen sotänäyttämö") ja Työmiehessä. Eteenpäin-lehdessä otsikko kuului ensin "Lahtarien ja punakaartilaisten taistelut", mutta 16.2. lähtien otsikkona oli "Herrojen sota työläisiä vastaan. Hämeen Voima otsikoi sotauutisensa jatkuvasti otsikolla "Kansalaissota". Sosialistissa ei sotauutisille annettu muista lehdistä poiketen mitään yhtenäistä otsikkoa. Tämäkin sinällään varsin pieni seikka kuvastaa osaltaan sitä jonkinlaista heilahtelevuutta, jonka vuoksi sodan syillä propagointi oli hyvin kirjavaa.

²³⁹ Työmies 3.2. 1918, Svinhufvudin senaatti.

Esimerkiksi Työ ja Työmies, jotka eivät muuten kirjoittelussaan korostaneet vallankumouksen luokkasotaista luonnetta, otsikoivat sotauutisensa muiden lehtien tapaan.

5. Sodan tavoitteet punaisessa lehdistössä

5.1. Kansanvaltuuskunnan viralliset tavoitteet

Vaikka sota nyt olikin virallisesti pelkkää puolustautumista hyökkäyksen alla, annettiin sille toki tavoitteitakin. Välittömät tavoitteet annettiin julki kansanvaltuuskunnan julistuksessa 29.1. Julistuksen sanoma oli hyvin varovainen ja siinä pyrittiin sitoutumaan kansanvaltaan. Tarkoituksena oli saada kansanvaltuuskunnan linjalle kansan enemmistön tuki. Vallankumouksella ei tavoiteltu köyhälistön diktatuuria, vaikka sellainen osin kumoustilanteessa vallitsikin. Eduskunnankin syrjäyttäminen selitettiin vain väliaikaiseksi toimenpiteeksi. Virallisesti diktatuuri vallitsi huhtikuussa 1918, jolloin lopun jo häämöttäessä kansanvaltuuskunnan puheenjohtajasta Kullervo Mannerista tehtiin viimeisenä keinona sotilasdiktatuuri.²⁴⁰

Tätä diktatuuria Tiedonantajassa pyrittiin selittämään parhain päin. Kansanvaltuuskunnan siirto Viipuriin oli tapahtunut strategisista syistä. Samoin diktatuuri oli myös strateginen keino ”- - että nykyisessä tilanteessa on sotilasdiktatuurin asettaminen ainoa tehokas keino kurin, järjestyksen ja vallankumouksellisen voiman palauttamiseksi maahan - -”.²⁴¹ Köyhälistön diktatuuri oli vain välttämätön paha, muutos ei olisi onnistunut parlamentarismien keinoin. Välitilan kirjoitettiin myös olevan kansanvallan kannalta välttämätön, sillä muuten keskiluokka ei pääsisi kapitalismin vallasta vapaaksi.²⁴²

Varsinaiisiin yhteiskunnallisiin uudistuksiin ja sosialisointiin viitattiin vain varoen. Uudistuksista tärkeimpänä olivat jo puolueohjelmassa esiintyvät torpparivapautus, vanhuus- ja työttömyysvakuutus, verotuksen uudistua ja pankkipääomien yhteiskunnallinen valvonta. Virkavaltaisuuden murtaminen nähtiin jo vallankumouksen syynäkin. Myös tuomioistuinten itsenäisen vallan poistaminen kuului kansanvaltuuskunnan välittömiin tavoitteisiin. Taloudellista vallankumousta ei haluttu epävarmoissa oloissa toteuttaa. Tosin kansanvaltuuskunnan sisälläkin vallitsi melkoisia näkemuseroja sosialisoinnin tarpeellisuudesta. Todennäköisesti tavoitteena on varmasti ollut pidemmällekin meneviä suunnitelmia kuin julkisuuteen uskallettiin

²⁴⁰ Rinta-Tassi 1986, 474-475. Soikkanen 1975,273-275.

²⁴¹ SKT 11.4. 1918, Taistelua vallankumouksen voittoon viemiseksi terästetään.

²⁴² SKT 13.4. 1918, Välitilan välttämättömyys todellista kansanvaltaa luotaessa.

ilmoittaa. Julistuksen sanamuotokin antaa kyllä tähän tietynlaisen varauksen.²⁴³ Sosialisointia haluttiin pidätellä ainakin niin kauan kuin tilanne säilyi epävarmana.²⁴⁴

Tiedonantajan sivuilla tavoitteista kirjoittelu oli paljon vähäisempää kuin sodan syistä. Toki tavoitteet ainakin välillisesti nousivat esiin monista kirjoituksista. Työväki tahtoi uudenlaista Suomea, samalla kun porvaristo vain näperteli kaikenlaisten pikkuasioiden kuten lipunvärin kanssa. Uudessa Suomessa kaikilla olisi hyvät olot ja täydellinen liikkumavapaus.²⁴⁵ Vallankumouksen uudistukset palvelisivat kaikkien etuja kun taas porvarit ajoivat vain omia etujaan. Jokaisen tuki olla tietoinen päämääristä ja ihanteista johon sosialismi pyrki: ”- - se [socialismi] vielä enemmän taistelee omien ihanteittensa puolesta, jotka se tahtoo toteuttaa”.²⁴⁶

Välttämättömiä yhteiskunnallisia etuja olivat toimeentulo, lepo- ja virkistysaika, terveys ja lasten kasvatus. Porvaristo ei kuitenkaan halunnut toteuttaa edes näitä yhteiskunnallisia minimejä.²⁴⁷ Lehdessä annettiin välillä jopa aika suoraan ymmärtää, että niin kauan kun sota vielä jatkui ei uuden tavoitteita kannattanut laajemmin vielä pohtia: ”Nykyisen tilanteen vallitessa, jossa ensimmäisenä ja tärkeimpänä tehtävänä on saada mitä pikaisin voitto porvaristosta, ei juuri ole aikaa teoreettiseen ajatteluun”. Uusi yhteiskuntajärjestys nousee kuitenkin aina edellisen pohjalta. Vallankumouksen muoto (tässä tapauksessa siis aseellinen puolustustaistelu) määräsi samalla sen suunnan ja saavutukset. Harkittujen siirtojen kautta oli edettävä sosialismiin.²⁴⁸

Köyhälistön vapauttaminen puolueellisesta virkavallasta ja kirkon orjuudesta oli myös tavoitteena. Tämä byrokratian poistamisen tavoite oli sisältynyt jo marraskuussa Me vaadimme –julistukseen. Puolustustaistelun avulla siis haluttiin samalla poistaa vanhan sortokauden ajan virkavaltaisuus maasta.²⁴⁹ ”Joku herrasvesa on koulupaperiensa, puolueellisten suositusten, tuttavuuksien ja matelevaisuutensa vuoksi päässyt kiipeämään virkapaikkaan”. Opettajistokin piti muuttaa: ”Se [porvarillinen opettaja] heijastaa vain porvarillisen katsomuksen räikeästi väritettyä valoa, jättäen köyhälistön sokaistuvin silmin pimeään vaistomaisesti tähyämään

²⁴³ SKT 1.2.1918: Suomen työmiehet, kansalaiset! Sosialisointi oli julistuksessa periaatteessa mahdollinen jos “---millä alalla kansan yhteinen hätä jo selvästi vaatii suurten riistäjien tuotantolaitostenkin ottamista yhteiskunnan haltuun, väistyköön heidän omistusoikeutensa.”

²⁴⁴ Rinta-Tassi 1986, 118-121. Soikkanen 1975, 273-275.

²⁴⁵ SKT 8.2. 1918, Mistä taistellaan.

²⁴⁶ SKT 18.2. 1918, Vallankumouksen voima. nimimerkki Filolaos.

²⁴⁷ SKT 19.2. 1918, Yhteiskunnan välttämätön perusta.

²⁴⁸ SKT 6.3. 1918, Mikä määrää vallankumouksen suunnan ja saavutukset. nimimerkki Filemon.

²⁴⁹ Rinta-Tassi 1986, 114-115.

aamun sarastusta". Papistokin oli siis vain orjaopin kylväjiä: *"Sen [papiston] peruskäskynä on nyt ja aina: tee työtä nurisematta, rukoile korkeuksia, kärsi puutetta ja tottele esivallan komentoa"*. Kaikki tämä oli pian muuttumassa: *"Tilalle kukoistava Suomen työtätekevän luokan luoma sosialistinen tasavalta"*.²⁵⁰ Uusi Suomi oli siis kansanvaltainen, joukkovaltainen ja luottamusvaltainen. Uudessa Suomessa virkamies oli olemassa kansaa varten, kansan tasolla.²⁵¹

Toki myös sosialisoinnista kirjoitettiin sentään edes muutaman kerran. Tuotantovälineiden yksityisomistus oli esteenä hyödyllisen työn järjestämiselle kansan etujen mukaisesti. Yksityinen yritteliäisyys ei saanut mitään aikaa ja niin puuteollisuus kuin maatalouskin olivat tehottomia. *"Ja tällöin on tärkeimpänä tehtävänä lieventää ja poistaa elintarvikepulaa järjestämällä olot niin, että jokaisella kansalaisella on sekä mahdollisuus että velvollisuus hyödyllisen työn tekoon ja että elintarpeiden tuotantoa ennenkaikeä kehitetään ja laajennetaan kaikin keinoin. Mutta että tämä olisi mahdollista, täytyy kansan määräämisvalta sovelluttaa riittävässä määrässä tuotantovälineisiin ennen kaikkea maatalouden ja maanviljelystyökalujen ja koneiden tuotantoon"*.²⁵²

Vielä huhtikuun lopullakin haluttiin joukkojen moraalialia kohottaa kirjoituksella, jossa esiteltiin kansanvaltuuskunnan laajoja yhteiskunnallisia tavoitteita. Uudistustyön kuvaukseen oli valittu talonrakennusmetafora. Kapitalismi oli ensinnäkin huono ja vetelä suopohja, jolle ei voinut kunnolla rakentaa. Perustusten teko itsessään oli vanhan poiskitkemistä. Nurkkakiviä olivat Suomen Sosialistisen tasavallan perussääntö, virkakunnan puhdistus, verotuksen uudistus, kunnallinen uudistus (kunnallisia laitoksia kuten leipomoita), torpparivapautus, vanhuudenvakuutus, työväen suojelulainsäädäntö. Näiden kaikkien tavoitteitten eteen oli taisteltava: *"- - muutoin vihollinen tuho jo tehdyn työn ja pakottaa työntekijät sanoin kuvaamattomaan orjuuteen"*.²⁵³

Notisbladet ei edelleenkään mitenkään poikennut linjasta. Myös sen palstoilla tavoitteista kirjoittelu oli vähäisempää ja laimeampaa. Porvarien politiikka oli vain luokkapolitiikkaa ja vain vasemmisto saattoi muodostaa maahan demokraattisen enemmistön. *"Deras [porvarillisten puolueiden] politik har varit och är fortfarande en falsk demokratie"*. Vain sosialistit saattoivat luoda todellisen kansanvallan.

²⁵⁰ SKT 19.3. 1918, Porvariston kavaluus luokkataistelussa.

²⁵¹ SKT 19.3. 1918, Vanha Suomi ja Uusi Suomi.

²⁵² SKT 19.3. 1918, Vallankumouksen tärkein tehtävä. nimimerkki J.P.

*”Folkvälde betyder icke att envar enskild person enskild grupp skulle ha rätt att göra vad den vill, utan det betyder att folkets flertal frivilligt uppbär den på folkets vilja tillsatta regeringen och samhälloroning och vid handhavandet av de samhällliga ärendena har hela folkets väl i ögonsikte såväl i materiellt som intellektuellt hänseende och icke så som de borgerliga partierna, endast avser den ägna klassens framsteg och kallar dem ’folket’”.*²⁵⁴

Tavoitteista kirjoittelu jäi siis virallisten lehtien sivuilla lopulta varsin vaatimattomaksi. Tämä tuntuu sinällään kovin oudolta, sillä onhan omien ”jalojen” päämäärien laaja esittely mitä mainiota propagandaa sotatilanteessa. Syitä tavoitteista kirjoittelun vähyyteen voidaan esittää monia. Tilanne oli koko sodan alun ajan varsin epävakaa ennen kuin se kääntyi huhtikuussa epätoivoiseksi. Näin ollen ei todellakaan kannattanut harrastaa kovinkaan pitkälle meneviä spekulointeja tavoitteista. Toiseksi tavoitteista täytyi voitavan ehdottomasti tiukan paikan tullen tinkiä, mikäli vallankumoukselle edes kuviteltiin saatavan laajojen kansankerrosten suosiota. Kolmanneksi vedottiin jo valmiiseen sosialistiseen ohjelmaan, jonka tavoitteita oli lähdetty toteuttamaan. Kaikkien tuli ottaa selvää näistä tavoitteista, mutta samalla oletettiin suurelle osalle lukijoista nuo tavoitteet jo varsin tutuiksi. Neljänneksi tavoitteet olivat varsin konkreettisia (lukuun ottamatta sosialistista valtiota, joka ei varmasti ollut tuolloinkaan mitenkään yksiselitteinen käsite). Ne toteutuivat vähän kerrassaan kansanvaltuuskunnan lainsäädännön myötä, joten laajempaa kirjoittelua niistä ei enää lakitekstien julkaisun jälkeen tarvittu. Viidenneksi puolueen auktoriteetti Kautsky itse oli ollut varsin niukkasanainen vallankumouksen jälkeisen yhteiskunnan muodosta. Kautsky hahmotteli vallankumouksen jälkeisen sosialistisen valtion oletettavasti suorittamia uudistuksia varsin hajanaisesti.²⁵⁵ Näin ollen ei siis vielä ollut olemassa riittävää esimerkkiä.

²⁵³ SKT 17.4. 1918, Uuden Suomen nurkkakivet.

²⁵⁴ FFN 6.4. 1918, Fokvälde eller klassvälde? nimimerkki K.H.

²⁵⁵ Kautsky 1906A, II osa: Yhteiskunnallisen vallankumouksen jälkeen.

5.2. Sosialisointi ja vanhan yhteiskunnan lopullinen murtaminen

Arbetet-lehden linja tavoitteisiin nähden oli varsin tiukka. Vallankumouksen täytyi toimia ilman kompromisseja. Lopullisen päämäärän tuli olla kaikille selvä. *"Det är nu icket längre fråga om att genom påtryckning vinna stadfästelse av en eller annan obetydlig reformlag, utan måste steget tagas längre, tagas så, att det gamla samhällsfundamentet får en för alltid kännbar bräck"*.²⁵⁶ Vallankumous oli tehtävä perinpohjaisen radikaalisti. *"Ryckens icke borgarsamhället upp med rötterna, blir revolutionen halvgjort och framkallar reaktion"*. Koko kapitalismi oli nujerrettava ja taloudellinen vallankumous suoritettava.²⁵⁷ Lehden mukaan joukoissa vallitsi turhaa epätietoisuutta tavoitteista. Kaikki eivät halunneet taloudellista kumousta: *"Till den senare gruppen hör förvisso icke så alldeles få av mera framskjutna partikamraterna, de såkallade ledarna"*. Useat olivat kuitenkin menneet sotimaan sosialistisen yhteiskunnan puolesta. Pelkkä hallitsevien vaihto ei riittänyt vaan oli tehtävä syvempiä uudistuksia. *"Endast genom sosialisering av samhället har vi något att vinna av denna blodiga revolution"*.²⁵⁸ Suurin epäkohtien syy oli köyhyys, joka nyt oli pyrittävä poistamaan. Pelkkä hyväntekeväisyys oli vain oireiden ei sairauden poistoa. *"Därför fordrar socialismen att produktionsmedlem skall vara hela samhällets ägendom och förvaltas av dem, som arbetar i eller med dem"*.²⁵⁹

Eteenpäin-lehdessäkin kaavailtiin ainakin jonkinasteista sosialisointia. Tiettyjen yksityisten tuotantolaitosten ja liikapääomien siirto yhteiskunnan haltuun oli tärkeimpiä kysymyksiä. Liika maanomistus tulisi panna verotuksen avulla kuriin. Pienviljelijöitä ei saanut kuitenkaan uhata pakkoluovutuksella, mikäli he vain itse kykenivät hoitaa tilojaan paremmin kuin yhteiskunta.²⁶⁰ Myös teollisuus tuli varoen ottaa valtion haltuun. *"Rinnan suurmaatilojen yhteiskunnallistuttamisen kanssa täytyy tapahtua suurteollisuuden yhteiskunnan haltuun ottaminen"*. Sen tuli tapahtua niin ettei tuotannossa tapahtuisi suuria katkoksia, joko verotuksen tai osakepääoman ostamisen kautta. Valtauksen tulisi tapahtua suuremmista laitoksista pienempiin.²⁶¹

²⁵⁶ Arbetet 31.1. 1918, Till daghändelserna. nimimerkki G.M-n.

²⁵⁷ Arbetet 12.2. 1918, Några spörsmål i revolutionstid. nimimerkki G.M.

²⁵⁸ Arbetet 19.2. 1918, Är det endast "reformer" vi vill? nimimerkki G.M.

²⁵⁹ Arbetet 5.2. 1918, Vad vi vill. nimimerkki A.W-s(arvattavasti toimittaja Allan Wallenius). Julkaistu myös otsikolla "Mitä me tahdomme", Eteenpäin 14.2. 1918, Kansan Lehti 9.2. 1918, Hämeen Voima 21.2. 1918, Työ 12.2.1918.

²⁶⁰ Eteenpäin 2.2. 1918, Tuotantopääoman yhteiskunnallistuttaminen. nimimerkki K.L.

²⁶¹ Eteenpäin 16.2. 1918, Tuotantopääomien yhteiskunnallistuttaminen II, teollisuuslaitokset. nimimerkki K.L.

Sosialidemokraatinkin mukaan nyt oli ryhdyttävä uudistustoimiin. *"Nyt ei tule kysymykseen pikku parannukset, nyt on kysymyksessä sekä valtiollinen että koko syvälle käyvä yhteiskunnallinen vallankumous"*.²⁶² Työväen lopullisen voiton tullessa kaikki valta, myös taloudellinen tuli saattaa kansan käsiin. Työväki ei halunnut uusiksi porvareiksi, vaan tarvittiin taloudellinen kansanvalta valtiollisen lisäksi.²⁶³ Taistelu oli taistelua vanhaa järjestelmää vastaan. *"Taistelu, jota käydään, on työväenluokan taistelua vapautuakseen kapitalismin orjuuden ikeestä"*. Palkkatyön tilalle tuli luoda uusi yhteistyöjärjestelmä, jossa jokaiselle tuli oman työnsä tulos.²⁶⁴

Työ-lehden mukaan köyhälistön tehtävä kapitalistisen maailmanrintaman vastustajana oli suuri. *"Köyhälistön ensimmäisenä tehtävänä on siis antaa kapitalistiselle järjestelmälle lopullinen surman isku"*. *"Köyhälistöhallituksen tärkeimpänä tehtävänä on siis teollisuuden ja tuotannon järjestäminen kulutustarpeita vastaavalle kannalle"*. *"--- jos ei muuten, niin ottamalla tehtaat ja tuotantolaitokset yhteiskunnan haltuun"*.²⁶⁵ Kaikki edeltävät vallankumoukset olivat olleet puhtaan porvarillisia. *"Köyhälistö pyrkii valtiovallan käyttämiseen, voidakseen sen avulla ottaa yhteiskunnan huostaan suurkapitalistien huostassa olevat tuotantovälineet, siten vapauttaakseen työväestön palkkaorjuudesta, yksityisen riiston ja sarron alaisuudesta"* Samalla kuitenkin vakuutettiin ettei Suomen vallankumousta oltu aloitettu tätä silmälläpitäen, vaan siihen oli tartuttu viimeisenä keinona maan pelastamiseksi. *"Kaikella tällä emme kuitenkaan tahdo väittää, että me olemme nykyisen vallankumouksen synnyttäneet lopullisesti toteuttaaksemme sosialistisen yhteiskuntaihanteemme"*.²⁶⁶

Työmiehen mukaan nyt oli kyseessä ratkaiseva murroskausi, jossa sosialismi murtaa kapitalismin luonnonlain tavoin. Kaikkien tuli työskennellä vanhan järjestelmän murtamiseksi. Kehitys oli pysäyttämätön ja sen kautta välttämättömät edellytykset tulevat yhteiskunnan haltuun.²⁶⁷ Työmiehessä pidettiin tärkeänä töiden saattamista käyntiin. Se tapahtuisi ottamalla tärkeimpiä laitoksia yhteiskunnan

²⁶² Sosialidemokraatti 7.2. 1918, Vallankumouksen tiellä. nimimerkki J.V.H.

²⁶³ Sosialidemokraatti 28.2. 1918, Mitä työväki nykyhetkellä tahtoo? V. Eränen

²⁶⁴ Sosialidemokraatti 29.3. 1918, Vallankumouksemme päämääristä. nimimerkki -m.

²⁶⁵ Työ 21.2. 1918, Köyhälistön suuri tehtävä. nimimerkki E-a. H-n.

²⁶⁶ Ilmestynyt alunperin jossain Työ-lehden kadonneessa numerossa. Lainattu Hämeen Voima 16.2. 1918, Köyhälistön vallankumouksen päämäärät.

²⁶⁷ Työmies 2.2. 1918, Murroskauden vaihteessa. nimimerkki Sakari.

haltuun. *"Yhteiskunnallisen vallankumouksen kokonaisuudessa olisi meidän työnnyttävä, jos vain Keski-Euroopan maissa olisi vallankumous suoritettu."*²⁶⁸

5.3. Kansan valtaa ja byrokratian poistoa - varovaisempia tavoitteita

Kansan Lehden mukaan tärkeintä oli ensinnä järjestää työväestön olot paremmalle kannalle. *"Sillä [työväen hallituksella] on tällä hetkellä kansan enemmistön tuki takanaan ja siksi se tulee saamaan sellaista tukea että se pystyy järjestämään tämän maan asiat niin tyydyttävälle kannalle kuin se suinkin nykyisten poikkeuksellisten olosuhteiden vallitessa on mahdollista---*". *"Kysymys ei ole yhteiskunnallisesta vallankumouksesta, tuotantolaitosten yhteiskunnan haltuun ottamisesta siinä merkityksessä kuin yhteiskunnallista vallankumousta yleisesti ajatellaan, mutta se ei merkitse sitä, etteikö virkavallan viimeinen hetki ole lyönyt"*.²⁶⁹

Sosialidemokraatin mukaan kansanvaltuuskunta ei ollut tavallinen hallitus, vaan se odotti vain kansan tahtoa toteuttaakseen sen. Kaikilla laeilla oli vain väliaikainen luonne ja ne oli tarkoitettu kansan itsensä hyväksyttäväksi. Virkamiehistä oli tuleva kansan luottamusmiehiä.²⁷⁰

Sosialistin mukaan tärkeimpiä tehtäviä oli vastavallankumouksen mahdollisimman pikainen tukahduttaminen ja työväen kiireellisimpien tavoitteiden toteuttaminen. Kansanvaltuuskunnan julistus sisälsi lehden mukaan vallankumouksen keskeiset tavoitteet. Vasta rauhallisempaa aikana oli määrä toteuttaa laajempia uudistuksia.²⁷¹

Työ-lehti kirjoitti virkavaltaisuudesta: *"Yhtenä vallankumousliikkeen päämääränä täytyy olla virkamiesolojen kansanvaltaistuttaminen"*. Päämääränä tuli olla esimerkiksi tuomarien valitseminen jollakin kansanvaltaisella tavalla määrääjäksi. Tuomarien erottamattomuus oli ollut yksi kansanvallan suurimmista esteistä.²⁷²

Jos oli kansanvaltuuskunnan virallinen tavoitteiden asettelu varsin varovaisella ja epävarmalla linjalla, eivät sanomalehdetkään kovinkaan paljon asiaa ehtineet käsitellä. Siinä missä syistä kirjoittelu oli yleistä koko sodan aikana (painottuen tosin alkuun ja loppuun), jäi kirjoittelu tavoitteista yksinomaan sodan alkupuolelle,

²⁶⁸ Työmies

²⁶⁹ Kansan Lehti 5.2. 1918, mikä johti vallankumoukseen?

²⁷⁰ Sosialidemokraatti 14.2. 1918, Me lopetamme herravallan ja annamme kansalle vapauden.

²⁷¹ Sosialisti 12.2. 1918, Vallankumouksen saavutukset.

²⁷² Työ 14.2. 1918, Eräs vallankumouksen kautta saavutettava uudistus.

helmikuulle. Muutamien lehtien linja, lähinnä Arbetetin ja Sosialidemokraatin linja oli kansanvaltuuskuntaa tiukempi jyrkkine sosialisoinnin vaatimuksineen. Ne ovat varmaan osittain johtuneet tiettyjen toimittajien asenteista ja näkemyksistä ja asenteista, ei niinkään lehden yleisen linjan radikaalisuudesta. Kirjoittelu tavoitteista oli varsin ylimalkaista ja sitä osin perusteltiin ajankohdan sekavuudella. Tärkeimpänä tehtävänä nähtiin sodan pikainen saattaminen onnelliseen lopputulokseen, mikä pian veikin myös kansanvaltuuskunnan kaiken huomion. Kun tilanne rauhan ja punaisten odotetun voiton myötä selkiintyisi, voitaisiin sitten ryhtyä yhteiskunnan tarkempaan rakennustyöhön.

6. Sodanaikaiset sisäpoliittiset näkemykset punaisessa lehdistössä

6.1. Kansanvaltuuskunnan sisäpolitiikka

Kolmen vallassaolokuukautensa aikana kansanvaltuuskunta käytti Etelä-Suomessa ylintä siviilihallinnollista valtaa. Sille kuului samalla niin päätäntä kuin toimeenpanovaltakin. Jonkinlaiseksi kansanedustuslaitokseksi kaavailtu työväen pääneuvosto jäi sivuasemaan, vaikka sillä olikin virallisesti lainsäädäntövaltaa ja vaikka se joiltakin osin puuttuikin kansanvaltuuskunnan toimintaan. Pääneuvostolle monet lait tulivat vasta jälkikäteen viimeisteltäviksi.²⁷³

Keskeisin sisäpoliittinen toimi oli näin ollen lakien säätäminen. Kansanvaltuuskunta ehtikin toimintakautensa aikana antaa kaikkiaan 45 valmista säädöstä. Lait noudattelivat jo tavoitteissakin asetettua varovaista linjaa. Ennen lopputuloksen varmistumista ei haluttu lähteä liian radikaaleille linjoille, tosin muutamat jäsenet olisivat halunneet lähteä jyrkkien uudistusten linjalle ja lähteä taloudellisten uudistusten tielle. Suurella osalla lakiesityksistä oli ulkomainen esimerkki joko Venäjän vallankumouksesta tai Pariisin kommuunista.²⁷⁴

Eräs ensimmäisistä laeista oli kuolemanrangaistuksen poistava laki. Tätä lakia myös selostettiin lehdessä lukijoille. Julmuus ei ollut lehden mukaan voimakkuuden vaan heikkouden merkki. ” - - työväki on tämäntästä kohottanut äänensä sitä vastaan, että hengen riistämistä käytetään rangaistuksena ja pyrkinyt saamaan sen poistetuksi. Tämän mukaisesti on Suomen työätekevää kansaa edustava Kansanvaltuuskunta - - päättänyt säätää sekä lain vallankumousoikeuksista että myös seuraavan lain [seuraa laki kuolemanrangaistuksen poistamisesta].”²⁷⁵ Myöhemmin ei lakeja enää näin pyritty selittelemään eikä niitä yhtä juhlallisesti annettu koko kansan nimissä.

Yhteiskunnallisista uudistuksista ensimmäisiä oli torpparien vapautus. Maatalouskysymys oli muutenkin vaikean elintarviketilanteen vuoksi kansanvaltuuskunnalle hyvin keskeinen. Lopullinen tilojen omistusoikeus jätettiin vielä avoimeksi.²⁷⁶ Tässä lienee jälleen Kautskyn vaikutusta, jonka mukaisesti kapitalistisesta maataloudesta on mahdollisuus siirtyä sosialismiin ilman pakko-lunastuksia. Vain metsämaat ja vedet tuli ehdottomasti ottaa valtion haltuun.

²⁷³ Paasivirta 1957, 83. Rinta-Tassi 1986, 310-311. Soikkanen 1975, 281-282.

²⁷⁴ Rinta-Tassi 1986, 310-317.

²⁷⁵ SKT 3.2. 1918, Kuolemanrangaistuksen poistaminen.

Kautskyn mukaan pakkolunastusta ei tarvita, sillä talonpojat luopuvat automaattisesti yksityisomistuksestaan nähdessään uuden yhteisomistuksen edut. Samalla hän kuitenkin epäilee suuresti onko kumouksen mahdollista saada vanhaa kapitalistista ja patrioottista talonpoikaa puolelleen.²⁷⁷ Talonpoikien asema tuottikin kansanvaltuuskunnalle suuria ongelmia ja niinpä esimerkiksi maan yksityisomistuksen lakkauttava lakiesitys jäi käsittelemättä.²⁷⁸

Koulu nähtiin tärkeänä osana valistustyötä tehdessä ja niinpä kansanvaltuuskunnan valistusosastolla kaavailtiin laajoja uudistuksia koululaitokseen. Tähän kuului mm. jo vanhastaan sosialidemokratian perinteenä ollut uskonnon poisto kouluista tai ainakin sen saattaminen pääosin vapaaehtoiseksi. Kirkonvastaisuus ilmeni myös kansanvaltuuskunnan päätöksessä valtion varojen poistolta kirkollisiin tarkoituksiin.²⁷⁹

Vanhaa koulujärjestelmää sekä sen opettajistoa arvosteltiin ankarasti ja samalla pohdittiin erilaisia koulun uudistus mahdollisuuksia. Opettajat olivat vehkeilleet jo kauan työväenliikettä vastaan. Salassa oppilaista oli koulutettu murhatyöhön. Koulun puolueettomuus oli ollut vain porvarien valheita. ”*Virkakunta [nimenomaan koulun] on yksi kapitalistisen järjestelmän mädäntynyt hedelmä*”.²⁸⁰ Opettajat eivät olleet kansan palvelijoita vaan riistäjien kätyreitä, joka oli puolensa valinnut: ”- - se [opettajisto] ryhtyi aktiivisesti taistelemaan herras-vallan puolesta”. Muutos oli välttämätön: ”- - sillä tälläkin alalla on täydellinen puhdistus välttämätön - -”. ”*Sillä käykömpä miten käyneekin jäänee työväenluokalle toki sen verran sanomista, että se voi toki määrätä, ohjaako sen nousevaa nuorisoa työväenluokan veriviholliset tai ne jotka osottavat kansanvaltaisuuden asiaa ymmärtävänsä*”.²⁸¹ Oppineisuuden jopa katsottiin olevan vain turhaa kapitalistista pääomaa. Paras hallinto perustui tavallisen kansan terveeseen järkeen ja sivistyneistön tehtäväksi jää vain yksityiskohtien toteuttaminen.²⁸² Koulujen uudistamisen katsottiin alkavan jo johtokuntien uudelleenjärjestämisellä. Työväen tuli päästä mukaan näihin päättämään koulutyön tavoitteista. Nämä johtokunnat olivat olleet taantumuksellisten ja

²⁷⁶ Upton 1981, 165.

²⁷⁷ Kautsky 1906B, 40-42, 179-183.

²⁷⁸ Rinta-Tassi 1986, 314-316.

²⁷⁹ Rinta-Tassi 1986, 199-202.

²⁸⁰ SKT 15.2. 1918, Opettajien osuus luokkasodassa. nimimerkki Itseoppinut.

²⁸¹ SKT 11.4. 1918, Opettajisto lhatarien käytreinä. nimimerkki - -i.

²⁸² SKT 16.3. 1918, Terve järki ja oppineisuus. nimimerkki Filolaos.

vanhoillisten käsissä liian kauan.²⁸³ Ruotsinkielisessä lehdessä oli moniosainen artikkelisarja koulun uudistamisesta. Siinä esitetyt uudistukset opettajien koulutuksineen olivat varsin moderneja. Niistä osa on toteutunut vasta meidän aikanamme. Kirjoittaja lienee ollut joku asiaan todella syvästi perehtynyt.²⁸⁴ Notisbladetissäkin opettajistoa arvosteltiin puolueellisuudesta: ”*Så långt har man då kommit i detta land att klasskampen trängt till skolorna!*”. Samalla vaadittiin uusia yhteiskunnallisia aineita kouluun (yhteiskunta- ja moraalioppia, estetiikkaa).²⁸⁵

Uskontokielteisyyttä ei lehdissä kovin runsaasti ollut. Tosin kirkkoherroja ja pappeja usein syytettiin puolueellisiksi ja viljankätkijöiksi. Uskonto katsottiin marxilaiseen tapaan vain kapitalismin ylläpitämäksi voimaksi. Aito suomalainen kulttuuri oli paljon tätä vanhempaa ja vahvempaa.²⁸⁶ Sotahuutoakin lehdessä arvosteltiin ja väitettiin pelastusarmeijan aina vain ”kalastelleen” porvariston hännöksillä. Pian ilmainen leipä kuitenkin loppuisi pelastusarmeijan monilukuiselta upseeristolta. Köyhälistöä vastassa oli kirjoittajan mukaan siis kaksi erillistä armeijaa: maallinen ja taivaallinen.²⁸⁷

Kuten jo tavoitteiden kohdalla todettiin varsinainen teollisuuden sosialisointikysymys koettiin myös erityisen hankalana kansanvaltuuskunnassa. Lopullinen varovainen määritelmä antoi mahdollisuuden ottaa teollisuuslaitoksia valtion haltuun, jos hanke oli rahallisesti ja kauppapoliittisesti mahdollinen.²⁸⁸ Sosialisoinnista ei, kuten jo edellä on käynyt ilmi, juuri kansanvaltuuskunnan virallisessa lehdistössä kirjoiteltu. Eräässä Tiedonantajan artikkelissa hyökättiin kuitenkin kiivaasti Työmiestä vastaan. Työmieheessä oli uskallettu päästää julki kansanvaltuuskuntaa arvosteleva purkaus. Työmiehen yksityisomistusta puolustelevaa asennetta pidettiin vanhoillisena.²⁸⁹ Valtion virkamiesten lakkoilu aiheutti myös ongelmia, sillä se kasasi työtä hallinnolle, joka muutenkin kamppaili suurten

²⁸³ SKT 16.3. 1918, Kansakoulujen johtokuntien uudistaminen. kirjoittaneet J. Pärssinen, Hulda Salmi ja R. Penttinen.

²⁸⁴ FFN 19.3. 1918 ja 2.4. 1918, Reformeringen av vår skolundervisning. FFN 4.4. 1918, Folkskolans arbetsprogram. FFN 5.4. 1918, Undervisningen i naturvetenskaperna i folkskolan. Kaikissa nimimerkki J.W. L:la.

²⁸⁵ AN 27.2. 1918, Skollärarinnornas politiska agitation. nimimerkki –a.

²⁸⁶ SKT 16.3. 1918, Usko ja kulttuuri. nimimerkki Filolaos.

²⁸⁷ SKT 3.4. 1918, Kolman armeija. nimimerkki Wirtolainen.

²⁸⁸ Ibid, 374-375.

²⁸⁹ SKT 5.3. 1918, ”Työmies” yksityisomistuksen puolustajana. Lehtien kiista koski rintamatietojen julkaisua, joita Työmies katsoi Tiedonantajan itseltään varastaneen.

ongelmien kimpussa. Suomen pankki vallattiin tämän vuoksi kokonaan vallankumouksen käyttöön.²⁹⁰

Suomen Pankista haluttiinkin tehdä nyt jonkinlainen vallankumouksellinen kansan pankki. Vallankumous oli Tiedonantajan mukaan pelastanut pankin, joka oli ajautunut lähes konkurssin partaalle ruplapolitiikan ja sotalainojen vuoksi. Entisten petollisten pankkiherrojen omaisuus tuli nyt takavarikoida kansan haltuun Suomen pankkiin.²⁹¹

Työttömyyttäkin pyrittiin kevään aikana hoitamaan hätäaputoin. Toisaalta punakaartit imivät itseensä ainakin osan työvoimasta. Kuitenkin kansanvaltuuskunta kohtasi vakavia työvoimapulan ongelmia, sillä lakkoilu osaltaan haittasi taloudellista toimintaa. Yleinen työvelvollisuus määrättiin myöhemmin keväällä, jolloin sen toteuttaminen ei enää ollut käytännössä mahdollista.²⁹²

Tärkein sisäpoliittinen toimi oli uuden valtiosäännön hahmotteleminen. Kansanvaltuuskunnan hahmottelema valtiosääntö oli pääosin Otto Ville Kuusisen käsialaa. Sen malli oli otettu Sveitsin valtiosäännöstä ja siihen liittyi siten laajoja kansalaisten esitys- ja äänestysoikeuksia.²⁹³ Sen perusta laskeutui kansansuvereniteettiin ja se takasi kansalle jopa oikeuden asettaa kapinaan hallitsevaa koneistoa vastaan. kansanvaltuuskunnan tarkoituksena oli asettaa myöhemmin valtiosääntönsä kansanäänestykseen hyväksyttäväksi. Tämä valtiosääntökään ei ollut varsin sosialistinen, vaikka se ei tukenutkaan yksityisomistusta ja takasi valtiolle oikeuden taloudelliseen toimintaan. Kansanvaltuuskunta uskoi kansan enemmistön tukevan sen esitystä ja valtiosääntö rakentuikin sen uskomuksen varaan, että enemmistövalta säilyisi työväestöllä. Tämän varmistamiseksi tosin kansanedustuslaitokselle taattiin oikeus rajoittaa harvainvaltaa pyrkivien joukkojen oikeuksia.²⁹⁴ Myöhemmin Kuusisen on itsekritiikissään moittinut itekin valtiosäännön olleen liian kansanvaltaisen ja tukeutuneen virheellisesti kansanvallan aatteeseen. Kuusisen mukaan liiallinen pikkuporvariston ja talonpoikien kannatuksesta huolehtiminen lamaannutti aidon luokkataistelun.²⁹⁵

Kuusinen itse esitteli valtiosääntöään ja sen merkitystä Tiedonantajassa. Valtiosääntö syntyi luokkien voimasuhteiden kautta. Suomen herrat pyrkivät syyt-

²⁹⁰ Soikkanen 1975, 278.

²⁹¹ SKT 28.2. 1918, Suomen pankki ja sen toiminta ennen ja nyt.

²⁹² Rinta-Tassi 1986, 371-373.

²⁹³ Soikkanen 1975, 279-181.

²⁹⁴ Rinta-Tassi 1986, 321-330.

tämään sodan saadakseen oman harvainvaltaisen valtiomuotonsa hyväksytyksi. Valtiosääntöesitys ei ollut Kuusisen mukaan valmis, vaan sitä voitiin vielä tarpeen mukaan korjaila. Taloudellista järjestystä ei voitu muuttaa valtiosäännön avulla. Sosialistinen järjestys syntyy vain jatkuvan toiminnan avulla. Valtiosääntö oli tämänkaltaisen toiminnan mahdollistaja.²⁹⁶

Kielikysymys ei ollut punaisella puolella mitenkään yksinkertainen asia. Vaikka ruotsinkielen vastaisuus oli monessa mielessä selvää, mitään selvää ohjelmaa sosialidemokraattisella puolueella ei ollut ennen sotaa. Ruotsinkielisiä vieroitti osaltaan ruotsinkielisten oma nationalismi, jonka mukaisesti sosialistien katsottiin olevan oman asian peppureita. Punaisten liike oli pääosin suomenkielinen. Punaisessa Suomessa ei toiminut yhtään ruotsinkielistä merkittävällä paikalla. Vain muutamalla paikkakunnalla, erityisesti Turku, ruotsinkieliset saivat hyviä asemia itselleen. Vähemmistöille kyllä taattiin tietyt oikeudet valtiosäännössä, mutta lakiteksti oli varsin epämääräinen eikä ruotsinkielisiä mainittu minään erillisenä ryhmänä. Kieli- ja kansallisuuskysymys jäivät avoimeksi niiden arkaluontoisuuden vuoksi. Ruotsalaisten interventiota pelättiin eikä kansanvaltuuskunta halunnut provosoida Ruotsia valkoisten avuksi. Ruotsalaisten arvostelun hillitsemiseksi kansanvaltuuskunta perusti myös ruotsinkielisen tiedonantolehtensä.²⁹⁷

Ruotsinkielisyyttä ei kuitenkaan katsottu Tiedonantajan kirjoituksissa kovinkaan hyväksi. Ruotsalaiset lääninherrat olivat vuosisatoja riistäneet Suomea pahemmin kuin myöhemmin idän despotismi. Ruotsinkieliset herrat olivat jatkaneet tätä toimintaa aina vallankumoukseen asti.²⁹⁸ Samaten ruotsalainen virkavalta oli toiminut vastuuttomasti ja ilman asiantuntemusta eri virastoissa. Tuotanto revittiin työläisen selkänahasta valtion rahoilla.²⁹⁹ Notisblad yritti luonnollisestikin poistaa kitkaa suomen- ja ruotsinkielisen väestön väliltä. Ruotsinkieli oli ollut pitkään hallitsevassa asemassa. Kansallis- ja kielitaistelun myötä se oli joutunut väistymään. Uuden taisteluparin muodostivat nyt työläiset ja kapitalistit. Ruotsinkieliset työläiset olivat olleet jo liian kauan eristyksissä: ”*Socialismen vet av ingen nationalism.*”. ”*De*

²⁹⁵ Kuusinen 1973, 46-49, 51-55.

²⁹⁶ SKT 2.3. 1918, Mitä on valtiosääntö. kirjoittaja O.W. Kuusinen.

²⁹⁷ Hämäläinen 1978, 35, 43, 52-54, 57-58, 65-67.

²⁹⁸ SKT 28.2. 1918, Ruotsalaista taantumusta vastaan. nimimerkki T.

²⁹⁹ SKT 15.3. 1918, Miten valtion rakennustointa ja valtion rakennuksia on hoidettu? nimimerkki P.

*finska och svenska arbeterna har gått hand i hand strid för sina rättigheter och skall även i framtiden stå sida vid sida”.*³⁰⁰

Kansanvaltuuskunnan ja vallankumouksen armeijan, punakaartin, suhde ei ollut ongelmaton. Kansanvaltuuskunta halusi korostaa siviilihallinnon erityisyyttä ja laajaa kansan kannatusta ilman pistimiin nojaamista. Samalla kysymykseen kietoutui ongelma punaisesta terrorista.³⁰¹ Kansanvaltuuskunta siis pyrki kaikkiin tavoin pitämään siviilihallinnon itsellään siinä aina onnistumatta. Punakaartien esikunnat puuttuivat laajalti niin kunnalliseen kuin valtiolliseenkin hallintoon.³⁰² Tosin Uptonin näkemyksen mukaan kansanvaltuuskunta onnistui saamaan punakaartin varsin hyvin aisoihin.³⁰³ Kansanvaltuuskunnan antamalla lailla perustettiin maahan lukuisia vallankumousoikeuksia. Näillä oli tietysti Venäjän mallin mukaan turvata vallankumouksen jatkuminen, mutta kenties tärkeämpänä tarkoituksena oli estää punakaartien mielivaltaisuudet. Vallankumousoikeuksia pidetäänkin jälkikäteen arvioiden usein koko järjestelmän parhaimpana saavutuksena. Niiden jakamat tuomiot oli kovin ”lempeitä”, vaikka ne saivatkin valkoisten keskuudessa erittäin huonon maineen. Helsinkiin perustettiin valtakunnallinen vallankumouksellinen ylioikeus, jonka tehtävänä niin ikään oli mielivallan kitkeminen. Suurin osa vallankumousoikeuksissa käsitellyistä jutuista oli muita kuin ns. vastavallankumouksellisia. Punakaartien taholta toimintaa pidettiin usein lähinnä jonkinlaisena byrokraattisena ja naurettavana näpertelynä.³⁰⁴ Oikeusasian osaston valtuutettu Lauri Letonmäki onkin myöhemmässä kritiikissään todennut oikeuksien sortuneen sosiaalidemokraattiseen lempeyteen. Liiallinen siviilijuttujen määrä halvautti osaltaan toimintaa. Letonmäen mukaan poliittisia juttuja varten olisi pitänyt perustaa oma osastonsa.³⁰⁵

Notisbladet käsitteli heti tuoreeltaan aivan sodan alussa tuomioistuinten tarpeellisuutta. Tuomioistuinten peruseriaatteitakin esiteltiin: ”*Fullständig utredning angående det föreliggare grottet måste vinnas. Den anklagande bör tillkännas obestriddlig rätta att själv utse försvarande och åberopa vittnen domarna må fällas*

³⁰⁰ AN 6.2. 1918, Revolutionen och de svenktalande arbeterna.

³⁰¹ Soikkanen 1975, 279.

³⁰² Katso tarkemmin Rinta-Tassi 1986 330-338.

³⁰³ Upton 1981, 187. Uptonin mukaan tottelevaisuus perustui tottumukseen viranomaisten määräysten tottelemisesta, työväenluokan solidarisuuteen sekä kansanvaltuuskunnan moraaliseen ja idealistiseen vetoomukseen kansainvälisen työväenluokan johtajana. Suomalaiset tukimukset ovat tässä varsin eri linjoilla. Katso esim. Rinta-Tassi 1986, 338.

³⁰⁴ Rinta-Tassi 1986, 352-355. Paavolainen 1966, 272-281. Upton 1981, 181-185.

³⁰⁵ Letonmäki 1928, 62-70.

efter samvete och sunt förnuft icke efter ett en gång för alla givet schema". Barbaariset keinot kuten ruumiillinen rangaistus ja kidutukset eivät sopineet työväen taisteluun.³⁰⁶

Kansanvaltuuskunnan sisäpolitiikka liittyi siis jo itsestäänselvästi asetettuihin tavoitteisiin. Lehtien varsin hajanainen kirjoittelu sisäpolitiikan eri alueista kuvastaa hyvin niitä ongelmia, joita kansanvaltuuskunnalla toiminnassaan oli. Kiireelliset asiat veivät kaiken ajan eikä mitään laajempia linjauksia tai uudistustoimenpiteitä ehditty aloittaa. Kansanvaltuuskuntaahan vaivasi jatkuvasti myös akuutti rahapula. Maaliskuuna lopulla sotilaallisen tilanteen käännyttyä selvästi tappiolliseksi sisäpoliittinen työ halvaantui lopullisesti.

6.2. Lait, tuomioistuimet ja valtiosääntö

Kansanvaltuuskunnan lait julkaistiin kokonaisuudessaan kaikissa lehdissä. Muutamissa lehdissä useampia lakeja koottiin joskus yhteisen otsikon alla. Lakeja käsiteltiin jonkin verran myös kirjoittelussa. Kansan Lehdessä puututtiin maakysymykseen. Kirjoituksen mukaan torpparien vapautus oli vasta ensimmäinen askel, pikku parannus, joka ei riittänyt pidemmälle. Oikeus maahan oli samalla luovuttamaton oikeus elämisen mahdollisuuksiin. *"Maa on otettava kansan yhteiseksi omaisuudeksi ja vuokrattava sitä kaikille halullisille sopivista palstoista, sopivilla hinnoilla"*.³⁰⁷ Kansan Lehdessä pyrittiin myös selittämään lakien sisältöä yleisölle. Kirjoitusten mukaan toimitukseen oli saapunut kyselyjä, joissa ihmeteltiin ketä uudet lait torpparivapautuksesta ja 8-tunnin työajasta oikein koskivat. Torpparivapautus koski kaikkia kansaan kuuluvia, ei virkamiehiä ja lain toteutus riippui köyhälistöstä itsestään. 8-tunnin työaikalaki oli yksi vallankumouksen suuria saavutuksia. Se ei vielä ulottunut kaikille aloille ja lain tiukka valvominen oli lahdan mukaan jokaisen tarkka velvollisuus.³⁰⁸

Sosialistissa oli ehdotuksia uusiksi lainsäädäntötehtäviksi. Kauppalaivasto tuli kansallistaa Venäjän mallin mukaan, jotta hyöty koituisi kaikille ja rahat säilyisivät kohtuuhintaisina. Pankkitoiminta olisi myös otettava valtion haltuun ja samalla oli

³⁰⁶ AN 2.2. 1918, Behovet av revolutionsdomstolar.

³⁰⁷ Kansan Lehti 18.2. 1918, Maakysymyksemme. nimimerkki A.J.R.

³⁰⁸ Kansan Lehti 21.2. 1918, Maanvuokraajien vapauttaminen. Minkälaisia vuokrasuhteita kansanvaltuuskunnan säätämä vapautuslaki koskee. nimimerkki O.V. Kansan Lehti 1.3. 1918, Laki kahdeksan tunnin työajasta. Astunut voimaan.

luotonantoa ryhdyttävä valvomaan. Kunnallisverotuksen osalta tuli lautakunnat pakottaa noudattamaan uusia verolakeja erottamisen uhalla.³⁰⁹ Vallankumous pystyi tukeutumaan vain oikeuteen. Entiset vallanpitäjät itse olivat kumonnet lakiensa siveellisyyden. *"Se [vallankumous] ei ole vain lain kumoamista, vaan sen täydentämistä"*.³¹⁰

Työ-lehdessäkin 8-tunnin työaikalakia kiiteltiin suureksi saavutukseksi, joka oli tulosta sosialidemokratian voimakkaasta painostustyöstä. Laki oli eräs vallankumouksen tärkeimmistä saavutuksista.³¹¹

Työmieheissä torppariväestön vapauttamista pidettiin vallankumouksen välttämättömänä seurauksena. Liian paljon maata oli Suomessa viljelemättä. Torpparien vapautus ei ollut lehden mukaan edes mikään sosialistinen teko, vaan niin kaupan kuin teollisuudenkin edut jo vaativat sitä.³¹²

Sosialistin mukaan vallankumoustuomioistuimien rinnalle oli perustettava myös siviilituomioistuimia. Uudet tuomioistuimet tuli valita kansanvaltaisella tavalla. Tuomareista tuli olla mahdollista valittaa. Samalla esitettiin hovioikeuksien poistamista ja vain yhden ylioikeuden tarpeellisuutta.³¹³ Sosialistin mukaan punaisten alueella järjestys oli parempi ja oikeudenmukaisempi kuin vastapuolella. Kaikilla vallitsivat yhtäläiset oikeudet. *"Minkäänlaista sortoa ei ole harjoitettu sentähden, että joku kuuluu vastavallankumoukselliseen puolueeseen, kun hän ei vaan aktiivisesti asettaudu vallankumousta vastustamaan"*. Vallankumousoikeudet olivat vahvistuneet virallisiksi oikeuksiksi ja tuottivat kirjoituksen mukaan oikeudenmukaisuudellaan periaatteellisen voiton.³¹⁴

Työmieheissä käsiteltiin heti sodan alussa tuomioistuimien tarpeellisuutta. Vastustajien toimet herättivät kostomielialaa. *"Korpilain käytäntöön ottaminen tuottaisi kuitenkin vallankumoukselle mitä valtavimpia häiriöitä"*. Vallankumouksellisten tuomioistuimien perustaminen oli jokaisen vallankumouksellisen oikeus ja velvollisuus. *"Työtä tekevä kansa, ota omiin käsiisi tuomiovallan hoito ja käytä sitä"*

³⁰⁹ Sosialisti 8.2. 1918, Kauppalaivasto kansallissomaisuudeksi. Sosialisti 8.2. 1918, Koko pankkitominta valtion huostaan. nimimerkki Liikemies. Sosialisti 19.2. 1918, Mitenkä suhtautua kunnallisverokysymykseen. nimimerkki M.A.

³¹⁰ Sosialisti 26.3. 1918, Vallankumouslait. nimimerkki K.V.

³¹¹ Työ 27.2. 1918, Laki kahdeksan tunnin työajasta.

³¹² Työmies 31.3. 1918, Yksi välttämättä saavutettava korjaus. nimimerkki -s.

³¹³ Sosialisti 9.2. 1918, Millaisiksi tuomioistuimet muodostetaan. nimimerkki Lakimies.

³¹⁴ Sosialisti 25.3. 1918, Vallankumouksen vakiintuminen. nimimerkki K.U.

ylevän oikeudentuntosi mukaan".³¹⁵ Helsingin vallankumoustuomioistuimen toimintaa puolustettiin lehdessä. Tuomiot olivat olleet lieviä, mutta se johtui siitä että aluksi ei oltu vielä tahdottu ottaa suuria juttuja käsittelyyn. Toisaalta moitittiin, ettei todistajia myöskään ole ilmaantunut kovinkaan paljon.³¹⁶

Sosiaalidemokraatissa arvioitiin kansanvaltuuskunnan valtiosääntöä. Valtiosääntö ei ollut vielä kiireellinen, vaan ensin oli saavutettava voitto. Pelkkä valtiollinen valta ei riittänyt vaan voitto oli vihollisesta oli tärkeämpi. Valtiosäännön epäiltiin olevan väliaikainen ja erityisesti kansanäänestys- ja aloiteoikeuksia tuli tarkistaa.³¹⁷

Työmieheissä ilmestyi moniosainen nimimerkki "Sakarin" kirjoittama artikkelisarja, jossa valtiosääntöä arvioitiin. Kansanvaltuuskunnan valtiosääntöehdotus lähti oikealta pohjalta eli kansan vapauden, oikeuden ja onnellisuuden turvaamisesta. *"Tämä ehdotus sisältää laajan kansanvallan, antaa kaiken vallan kansan itsensä käytettäväksi, mutta sen lisäksi riistää vallan suurilta yhtiöherroilta, pankkikapitalisteilta, rusthollareilta, virkavallalta ja muukalaisilta aatelisherrojen sorrolta"*. Kansanvaltuuskunnan ehdotus verrattiin entisen kaatuneen hallituksen esitykseen. Uudessa esityksessä turvattiin kansan hyvinvoinnin edistymisen ja sosiaalisen mahdollisuuden. Samalla turvattiin kaikki vapausoikeudet, eikä turvauduttu vanhojen etujen ja omaisuuden turvaamiseen. Uusi vaalitapa turvasi eduskuntavaalit vilpin mahdollisuudelta. Samalla eduskunnan kansanvaltaisuus nousi aivan uudelle asteelle. Uusi valtiosääntö myös turvasi kansan suojan virkakoneistoa vastaan. Virkamiehet ja tuomarit valittaisiin nyt kansanvaltaisesti määrääjäksi.³¹⁸

6.3. Koulu-, uskonto- ja työttömyyskysymyksiä

³¹⁵ Työmies 1.2. 1918, Vallankumoustuomioistuimet tarpeen. nimimerkki Proletaari. Julkaistu myös Kansan Lehti 2.2. 1918.

³¹⁶ Työmies 17.2. 1918, Helsingin vallankumousoikeus ja sen langettamat tuomiot. Ylimääräinen sihteeri.

³¹⁷ Sosialidemokraatti 5.3. 1918, Hiukan valtiosääntöehdotuksen arvostelua. nimimerkki Filemon.

³¹⁸ Työmies 27.2. 1918, Kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi. Työmies 1.3. 1918, Kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi, muutamia vertailuja yleisistä säännöksistä. Työmies 6.3. 1918, Kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi. Suomen kansaneduskunta. Työmies 20.3. 1918, Kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi. Suomen kansaneduskunta. Työmies 21.3. 1918, Kansanvaltuuskunnan ehdotus Suomen valtiosäännöksi. Hallinto ja oikeuslaitos. Kaikissa nimimerkki Sakari.

Eteenpäin-lehdessä paheksuttiin suuresti opettajien lakkoilua ja kaupungista poistumista. Nämä lakkoilijat olivat nyt tehneet itsensä kelvottomiksi opettamaan lapsia.³¹⁹

Kansan Lehdessä ilmestyi maaliskuun alussa varsin kiivas kirjoitus ruotsinkielisyyttä vastaan. Ruotsalainen yläluokka oli jo satoja vuosia ollut maassa "loiseläjänä". "Anastettuaan itselleen kaikki mahdolliset erikoisoikeudet, se ryhtyi niitä tukemaan henkisellä humpuukilla, jota kansalle syötettiin kirkkojen ja papiston välityksellä.". Ruotsinkieliset olivat myöhemmin vallanneet itselleen teollisuuden, kaupan ja liikenteen. Nyt tuo etuoikeutettu luokka oli nostanut aseensa kansaa vastaan.³²⁰ Opettajat olivat myös osoittautuneet kelvottomiksi ja antautuneet porvariston tukemiseen. "Se [opettajisto] luovutti kansan varoilla rakennetut upeat oppilaitokset lahtarikaartin harjoituskasarmiksi". "Virkakunta, kouluherroineen päivineen, osoitti olevansa kansanvallan leppymätön vihollinen".³²¹

Sosialisti moitti tapaa, jolla kansakoulunopettajat olivat liittyneet herrojen puolelle, vaikka itse olivat työläisten lapsia. Kansankoulunopettajaseminaari ei siis luonut mahdollisuuksia vapaaseen henkiseen kasvuun. Seminaari ja koko kansakoululaitos oli uudistettava täydelleen. Ensimmäisenä piti saada toimeen uudet opettajat.³²²

Työ-lehdessä oli moniosainen kirjoitusarja koulun uudistamisesta. Uskonnonopetus tuli jättää yksityisasiaksi, sillä sen opetuksella oli vain kiihotettu kansallisuusvihaa, opetettu "lapsellista maailmanrakennusoppia" ja "raakalais-asteella olevan paimentolaiskansan siveyskäsitteitä". Tilalle tuli ottaa moraali-kasvatus, "oikeinelämisen opetus", joka voitaisiin liittää yhteiskuntaoppiin. Historia tuli korvata juuri tuolla yhteiskuntatiedolla, sillä: "Historian opetus on kauttaaltaan tähdännyt kaikessa porvarillisen yhteiskuntajärjestelmän olemassaolon tukemista". "Yhteiskuntatietoon on nyt sisällytettävä kaikki se keskitetty inhimillinen tieto, mikä on tarpeellista luomaan selvät käsitteet yhteiskuntarakenteen synnystä, kehityksestä ja sen nykyisestä tilasta". Myös käsitöiden opetus olisi tarpeettomana ja kalliina

³¹⁹ Eteenpäin 16.2. 1918, Opettajain mielenosoituslakko. Joukko kansakoulun opettajia aikonut luikkia pois kaupungista.

³²⁰ Kansan Lehti 6.3. 1918, "Jalosukuiset" kansan kimpussa. nimimerkki Aug.L.

³²¹ Kansan Lehti 16.2. 1918, Opettajiston osuus luokkasodassa.

³²² Sosialisti 6.4. 1918, Kansakoulunopettaja ja vallankumous. nimimerkki -a-a.

lopetettava kansakouluista. *"Kansan kätevyys ei ole paljoakaan kostunut sen takia, että kansakouluissa on joitakin pulikoita valmisteltu"*.³²³

Työmiehen mukaan nyt oli aika uusia koulua reippaalla kädellä. Virkavaltaisuus ja ummehtuneisuus voitaisiin nyt poistaa. Kouluihin tuli saada uudet johtokunnat, pienemmät luokat ja nuoremmat opettajat. Varat tuli ottaa sotalaitokselle varatuista varoista.³²⁴ Myös yliopisto tuli muuttaa kansan laitokseksi. Itseopiskelua ja kansan vapaata yliopisto-opiskelua tuli tukea.³²⁵ Työmiehessäkin julkaistiin useita artikkeleita, joissa esiteltiin kouluun suunniteltavia uudistuksia.³²⁶

Arbetet-lehdessä olleen artikkelin mukaan kirkolla oli suuri vastuu vallankumouksen puhkeamiseen. Kirkko oli tehnyt itsestään rikkaan sortajan. Se oli tarjonnut köyhille vain *"kiviä"*, ei toivoa paremmasta.³²⁷

Kansan Lehdessä selitettiin Raamatun kertomusten olevan vain vertauskuvallista ja tapahtuneen kauan sitten. Raamattu oli vain Israelin kansan historia, sitä oli turha ottaa pyhäksi *"pääkappaleeksi"*. *"Uskontohan se keppihevonen on ollut kautta aikojen, jolla yksinkertainen kansa on kurissa pidetty"*.³²⁸

Työttömyyden järjestäminen oli Arbetetin mukaan hyvin tärkeää kunnissa. Aputöiden tuli tukea kunnan toimintaa. Samalla maatyöt ja kunnallisverotus tuli saattaa käyntiin mahdollisimman pian.³²⁹

Eteenpäin-lehdenkin mukaan työt oli saatava heti käyntiin. Maataloustöiden saattaminen keväällä käyntiin oli tärkeää. Maataloustuotannon lisääminen ja valtion monopoliin kehittäminen tuli olla kansanvaltuuskunnan tärkein toimenpide.³³⁰

Hämeen Voimassa nähtiin tärkeänä ryhtyä nopeasti asioiden kuntoon saattamiseen. *"Jos tahdotaan vallankumouksen avulla saavuttaa joitakin odotettuja tuloksia, on yritettävä saada koko yhteiskuntakoneisto nopeasti liikkeelle vakiinnuttamaan niitä uudistuksia, joita tahdomme käytäntöön saada"*. *"Nyt on siis*

³²³ Työ 26.2. 1918, Kansakoulukysymyksiä 1. Miksi uskonnonopetus on poistettava kouluista? Työ 1.3. 1918, Koulukysymyksiä 2. Onko siveysoppi asetettava uskonnonopetuksen tilalle? Työ 7.3. 1918, Koulukysymyksiä III. Yhteiskuntatieto historian tilalle. Työ 28.3. 1918, Koulukysymyksiä 5. Onko käsitöiden opetus kansakouluissa säilytettävä? Kaikissa nimimerkki R.P. Käsityöartikkeli julkaistu myös Hämeen Voima 6.4. 1918.

³²⁴ Työmies 15.2. 1918, Vallankumouksen läheisin vaikutus kansakoululaitokseen. nimimerkki A.S.

³²⁵ Työmies 6.3. 1918, Yliopisto ja kansa. nimimerkki Yliopistomiehiä.

³²⁶ Työmies 23.3. 1918, Kansakoulun työjärjestys. Työmies 26.3. 1918, Kansakoulun oppikirjat. Työmies 28.3. 1918, Kansakoulun opetusohjelmasta. Siveysoppi ja uskonto. Kaikissa nimimerkki J.V.L. Työmies 5.4. 1918, Kansakoulun lukikirjojen uudistus. nimimerkki K.L.

³²⁷ Arbetet 16.2. 1918, Kyrkan i inbördeskrigetsbelysning. Georg Boldt.

³²⁸ Kansan Lehti 6.3. 1918, Mitenkä Raamatun kertomuksia on ymmärrettävä. -a-a.

³²⁹ Arbetet 2.4. 1918, För kommunala angelägenheter intresserade att observera. nimimerkki Ett intresserad.

käytävä luovaan työhön. Olisi toteutettava niitä uudistussuunnitelmia, jotka vielä toistaiseksi ovat vain paperilla". "Kun kerran on vallankumouksen tielle lähdetty, niin on jokaisen tehtävä voitavansa, jotta vallankumouksesta voitaisiin korjata mahdollisimman parhaat tulokset, tai pahimmassa tapauksessa pelastaa mitä pelastettavissa on".³³¹

Kansan Lehden mukaan työttömyys oli suuri ongelma, jota oli vaikeaa helpottaa porvarien vastarinnan vuoksi. Tuotantolaitosten saattamisella ei ollut pikaista helpotusta, vaan ainoa apu hätään oli sodan pikainen voitto.³³²

Porissa kunnallisen vallan otto tuotti punaisille ilmaisia hankaluuksia. Porvarilliset pystyivät Sosialidemokraatin mukaan liian paljolti vaikuttamaan asioihin kumoustilanteen aikana. Kunnalliseen toimintaan tuli saada kaikki mahdolliset toimijat mukaan, sillä se ei ollut sama asia kuin valtiollinen valta. Kunta oli puolueeton, sillä sen toiminta oli kaikille hyödyllistä. Maaliskuussa lehti lopulta vaati kaikkien porvarien karkottamista kunnan hallinnosta. Yhteistyöhön pyrkiminen vihollisen kanssa oli hetimiten lopetettava.³³³

Sosialistissa vaadittiin palkkojen nostamista haluvia lopettamaan yksilölliset toiveensa. Paljon oli yhteistä tehtävää, joita elintarvikekysymys oli kaikkein tärkein. Palkkakysymykseen ei voitu sotatilanteen vuoksi vielä puuttua. Sota- ja elintarvikekysymykset oli ensin ratkaistava ennen kuin palkkoja voitiin ajatella muutettavan..³³⁴

Lehtien palstoilla kirjoittelu kansanvaltuuskunnan sisäpolitiikasta oli varsin satunnaista ja hajanaista. Sisäpoliittisen kirjoittelun ja tavoitteiden erottelu toisistaan on ollut tässä työssä osin keivotekoista ja vaikeakin, mutta molempien kohdalla huomio kiinnittyy lähinnä kirjoittelun vähyyteen ja ylimalakaisuuteen. Kirjoittelu kuvastaa pikemminkin yksittäisiä toiveita, kuin mitään yhtenäistä linjaa. Pääosin kansanvaltuuskunnan linjaan tunnuttiin olevan varsin tyytyväisiä, sillä suurempia valituksenaiheita ei lehtien palstoilta löydy. Kun kerran tavoitteetkin olivat varsin yleisiä, ei sisäpoliittinen linjakaan varmaan tuntunut lehtien sisällä mitenkään selvältä. Sisäpolitiikkaa tehtiin tilanteen ja kulloistenkin voimavarojen mukaan. Lehtien toiveet

³³⁰ Eteenpäin 7.2. 1918, Työt käyntiin! nimimerkki K.L.

³³¹ Hämeen Voima 14.2. 1918, Järjestävään työhön!

³³² Kansan Lehti 2.3. 1918, Mikä meidät pelastaa? nimimerkki Luhtakanta.

³³³ Sosialidemokraatti 9.2. 1918, Kuntain asiain hoito vallankumoustilanteen aikana. nimimerkki K-e. Sosialidemokraatti 14.2. 1918, Kunnallinen valta työväen käsiin. Sosialidemokraatti 15.3. 1918, Porin porvarien mielettömyys.

olivat helmikuussa vielä varsin korkealla, mutta sodan pitkittyessä ja tilanteen vaikeutuessa käytännön kiireellisten asioiden hoito vei kaiken huomion. Lehtien palstoilla ei haluttu näyttää tilanteen ongelmallisuutta ja sisäpoliittisten ongelmien pohtimiseen ei käytetty aikaa. Ehdotuksia kansanvaltuuskunnalle esitettiin muutamien lehtien kirjoituksissa varsin paljon. Esitykset olivat melko laajoja ja niiden toteutumisen katsottiinkin lähes aina olevan kaukaisemman tulevaisuuden asian.

³³⁴ Sosialisti 5.2. 1918, Vallitsevaa tilannetta älköön vaikeutettako. Sosialisti 19.2. 1918, Palkkakäsymyksen järjestely.

7. Ulkopoliittiset kannanotot punaisessa lehdistössä

7.1. Kansanvaltuuskunnan ulkopoliitiikka

Kansanvaltuuskunnalle ulkopoliitiikan tärkein tavoite oli löytää ulkomailta tukea omalle toiminnalleen. Se pyrki antamaan itsestään kuvan kansan tukemasta hallituksesta. Ulkomailta yritettiin hankkia punaiselle Suomelle virallinen tunnustus, jota nuori Suomen kokonainen valtiokaan ei ollut vielä saanut kuin muutamalta taholta. Maassa oleskelleeseen diplomaattiväestöön pyrittiinkin siksi suhtautumaan hyvin varoen. Konsulien puolueettomuudesta ei oltu punaisella puolella syystäkään mitenkään varmoja, mutta ulkomaisen tuen hakemisen vuoksi kaikenlaisia loukkauksia pyrittiin kansanvaltuuskunnan taholta välttämään ehdottomasti. Kansanvaltuuskunta onnistui tässä asiassa saamaan myös punakaartin hyvin aisoihin.³³⁵

Konsulien asemaa käsiteltiin Tiedonantajassa jo heti helmikuun alussa. Lehdessä kirjoitettiin loukkauksista, joita oli konsulien kertoman mukaan ilmennyt (kotitarkastuksia, etsintöjä, pidätyksiä). Kaikkia vallankumouksen kannattajia varoitettiin ehdottomasti olemaan häiritsemättä ulkovaltojen edustajia, mutta samalla näiltä vaadittiin ehdotonta puolueettomuutta.³³⁶ Kansanvaltuuskunnan ulkoasiainvaltuutettu Yrjö Sirola pyrki Tiedonantajassa vastaamaan konsulien syytteisiin punaisten väitetyistä julmuuksista ja painotti taas konsulien puolueettomuutta. Samalla Sirola pyrki muistuttamaan konsuleita vastustajien vielä pahemmista julmuuksista, joita kukaan ei ollut kritisoinut.³³⁷ Huhtikuussa konsuleita, jo aivan avoimesti syytettiin valkoisten puolelle asettumisesta. Porvaristo toimi lehden mukaan kansainvälisten luokkaetujensa mukaan. Saksaa ja Ruotsia syytettiin puolueellisuudesta. Katkeraan sävyyn vieraiden maiden kansalaisia syytettiin avunannosta viholliselle, samalla kun he jatkuvasti olivat julkaisseet vastalauseita kansanvaltuuskunnalle. Monet suurporvarit olivat vehkeilleet omaisuutensa ulkomaille ja esiintyivät ulkomaiden alamaisina. Esimerkkinä vehkeilystä annetaan Sveitsin valtion konsuli.³³⁸

Suurimman toivonsa kansanvaltuuskunta asetti luonnollisesti Neuvosto-Venäjään, jonka tukeen se saattoi luottaa jo ennen kumoukseensa ryhtymistä.

³³⁵ Rinta-Tassi 1986, 413-417.

³³⁶ SKT 5.2. 1918, Puolueettomuus sisällissodassa. Ulkovaltain konsulien asema.

³³⁷ SKT 13.3. 1918, Konsulien vastalauseita julmuuksista.

Ulkopoliittisena päätyönä oli venäjän-suhteiden hoito. Vaikka venäjältä pyydettiin aseapua ei kuitenkaan haluttu virallisesti tukeutua venäläisiin sotilaisiin, sillä se olisi merkinnyt suurta propagandatappiota suhteessa valkoisiin ainakin sodan alkupuolella.³³⁹

Venäjän-suhteiden tärkeimmäksi osaksi muodostui lopulta maaliskuun alussa solmittu valtiosopimus. Sopimukselle pyrittiin saamaan laaja propagandahyöty myös kotimaassa ja sen sisällöstä käytiinkin pitkiä neuvotteluja venäläisen puolen kanssa. Kansanvaltuuskunnan asema neuvotteluissa oli varsin heikko, sillä se oli luonnollisesti varsin kokematon ulkosuhteiden hoidossa. Lisäksi kansanvaltuuskunnan sisällä oli ristiriitoja. Kansallinen riippumattomuus nähtiin kuitenkin tärkeimpänä seikkana sopimusneuvotteluissa.³⁴⁰ Venäläiset syyttivätkin neuvotteluissa suomalaisia nationalististen mielipiteiden liiallisesta korostamisesta. Tämä kysymys näkyi jo kiistelynä Suomesta käytettävästä ilmaisusta tekstissä. Suomalaiset näkivät venäläisten sanamuodossa jo idean federaatiosta. Samoin kiistaa syntyi venäläisille Suomessa annettavien oikeuksien laajuudesta. Suuria toiveita punaiset asettivat Itä-Karjalan saamiselle Suomen yhteyteen. Tämä olisi ollutkin loistava propagandavoitto, varsinkin kun kysymys samaan aikaan aktualisoitui myös valkoisten puolella. Itä-Karjalan asiassa kansanvaltuuskunnasta läheteltiin tarkoituksettisesti huhuja lehdistölle, jonka kirjoittelua asiasta olikin maaliskuussa vilkasta. Lopullisessa sopimuksessa Itä-Karjala jäi avoimeksi kysymykseksi.³⁴¹

Sopimus julkaistiin näytävästi Tiedonantajan etusivulla. Sopimusta luonnehdittiin erinomaiseksi ja historialliseksi. Laajasti keuhuttiin Suomen saamia omistuksia, alueita ja etuisuuksia. Karjalakysymyksen sanottiin rehellisesti jääneen auki, mutta teksti antaa ymmärtää, että kysymykseen voitiin vielä palata.³⁴²

Venäläisten Saksan kanssa Brest-Litovskissa 3.3. allekirjoittama rauha merkitsi kansanvaltuuskunnan toiveille suurta kolausta. Neuvostohallitus sitoutui siinä lopettamaan kaiken tukensa punaisille ja vetämään joukkonsa välittömästi Suomesta. Tämä vaikea päätös Leninille, joka puolusteli suomalaisten ”hylkäämistä” vallankumouksen pelastamisella edes yhdessä maassa. Rauhalla Neuvosto-Venäjä saikin

³³⁸ SKT 15.4. 1918, Kavalaa peliä.

³³⁹ Soikkanen 1975, 286-287.

³⁴⁰ Polvinen 1967, 250.

³⁴¹ Rinta-Tassi 1986, 423-427. Soikkanen 1975, 289.

³⁴² SKT 4.3. 1918, Sopimus Suomen ja Venäjän välien selvtyksestä allekirjoitettu.

itselleen kallisarvoista hengähdysaikaa.³⁴³ Sirola on myöhemmässä itsekritiikissään todennut ulkopolitiikan olleen virheellistä juuri tässä suhteessa. Kansanvaltuuskunta ei ollut ymmärtänyt valvoa tarpeeksi ajoissa Saksan toimia eikä Brest-Litovskin neuvotteluja.³⁴⁴

Tiedonantajassa kirjoitettiin Venäjän suhteessa varsin vähän. Osaltaan kirjoittelu selvästi kuvastaa kansanvaltuuskunnan suhteen Venäjään olleen varsin ongelmallinen. Helmikuussa selvästi toivottiin venäläisten mahdollisimman laajasti puuttuvan sotaan ja tulevan vallankumouksen avuksi. Venäläisistä lehdistä siteerattiin juttuja, joissa ilmeni venäläisten halua tulla laajamittaisesti punakaartin avuksi.³⁴⁵ Tämän jälkeen kirjoittelu venäläisistä lähes tyystin loppuu. Ilmeisesti vihollisen propagandahyödyn pelosta johtuen Tiedonantajassa ei haluttu luoda kuvaa kansanvaltuuskunnan tukeutumisesta vieraaseen apuun. Pikemminkin huhtikuussa pyrittiin kaikin keinoin torjumaan käsityksiä venäläisten laajamittaisesta osallistumisesta sotatoimiin Suomessa. Venäläisestä lehdestä lainatun artikkelin arvostelussa todetaan maassa olevan vain yksittäisiä vapaaehtoisia.³⁴⁶ Venäläisten lehtien kirjoittelua jopa väitettiin vääristeleväksi. Lehdissä ollut tieto valkoisten valloituksista ja kansanvaltuuskunnan muutosta Pietariin olivat Tiedonantajan mukaan kummallisia: *"Venäjällä näyttää kaikki olevan mahdollista, tuossa provokatsioonin luvatussa maassa"*.³⁴⁷ Notisbladetissa venäläisten joukkojen kerrottiin olevan hyvää vauhtia siirtymässä omaan maahansa. Tätä siirtymistä ei suinkaan hidastanut venäläisten osanotto sotaan, vaan valkoisten aiheuttamat raha- ja kuljetusvaikeudet. Venäläisillä oli lehden mukaan kiire kotiin, ja jos he halusivat vapaaehtoisesti auttaa Suomen työläisiä, ei asiassa ollut mitään kummallista. Päinvastoin juuri porvarit taistelivat ulkomaisin asein vaikka väittivät sodan johtuvan venäläisten maassaolosta: *"Hela kriget är enligt deras [porvarillisten manipuloijien] påståendet en evakueringsfråga"*.³⁴⁸

Suhde Saksaan olikin maaliskuusta alkaen todellinen kohtalonkysymys kansanvaltuuskunnalle. Saksalaisten maaliskuun alussa Ahvenanmaalle suorittaman intervention jälkeen yritettiin vedota niin Saksan työväenpuolueeseen kuin Saksan

³⁴³ Rinta-Tassi 1986, 431-432.

³⁴⁴ Sirola 1928, 54-55.

³⁴⁵ SKT 3.2. 1918, Venäjän sotilasjohto julistanut sodan Suomen valkokaartia vastaan. sotilaspäällystön keskustelua asiasta. SKT 7.2. 1918, Venäläiset toverit ja Suomen työväen vallankumous. Aluekomitean sotilasjaosto kehottaa sotilaita taistelemaan porvarien valkokaarteja vastaan.

³⁴⁶ SKT 5.4. 1918, Huhut venäläisten sotajoukkoje osanotosta Suomen sisällissotaan.

³⁴⁷ SKT 19.4. 1918, Venäläisten lehtien valheelliset uutiset.

hallitukseen.³⁴⁹ Saksalaisten kanssa käytiin myös neuvotteluja, mutta sen antamaan rauhantarjoukseen suhtauduttiin kansanvaltuuskunnan taholta epäillen. Saksalaisille laadittiin kirjelmä, jossa rauhaan olisi suostuttu sillä ehdolla, että maassa olisi järjestettävä kansanäänestys siitä kumpi hallitus saa jatkaa vallassa. Tätä kirjeilmaa ei kuitenkaan koskaan lähetetty, sillä se aiheutti kansanvaltuuskunnan jakaantumisen kahtia.³⁵⁰ Punaisten puolella kiinnitettiin toki myös tarkkaa huomioita valkoisten Saksan kanssa solmimaan sopimukseen. Se leimattiin, luonnollisesti päinvastoin kuin oma sopimus Venäjän kanssa, täydelliseksi Suomen itsenäisyyden myymiseksi. Punaisten lehdistössä käyty kampanja sopimusta vastaan oli hyvin yhtenäinen ja Piilonen mukaan todennäköisesti kansanvaltuuskunnan tietoisesti johtamaa.³⁵¹

Tiedonantajassakin hyökättiin kovin sanoin valkoisten ja saksalaisten yhteistyötä vastaan. Vastavallankumoukselliset olivat lehden mukaan epätoivoissaan kutsuneet vieraita joukkoja Suomeen. Saksalaisia laivoja oli saapunut Ahvenanmaalle, mutta lehden mukaan tiedot maihinnoususta eivät olleet ollenkaan varmoja.³⁵² Herrat olivat lehden mukaan joutuneet myymään koko Suomen alusmaaksi ”*saksalaisen anastajaluokan orjuuteen*”. Lehti kuitenkin vakuutteli vallankumouksellisten joukkojen aseman olevan edelleen edullinen. Saksan joukkoja tarvittiin muuallakin ei Suomeen tuskin riittänyt kovinkaan suuria sotilasosastoja. Pienet joukot taas eivät pääsisi maihin ollenkaan, eivätkä mahtaisi punakaartille mitään. Saksalaiset sotilaitaan tuskin haluaisivat enää vuodattaa vertaan Suomessa.³⁵³ Valkoisten ja saksalaisten välinen sopimus merkitsi Suomen täydellistä saksalaistamista. Herrat olivat paljastaneet millaisia maansa myyjiä he olivat. Vastakohta punaisten ja venäläisten väliseen sopimukseen oli räikeä. Punaisten sopimuksella Suomelta ei oltu viety mitään vapauksia vaan niitä oli pikemminkin saatu paljon lisää. Lehden mukaan tämä ero oli selvä, sillä punaisten sopimuskumppanina oli ollut sosialistinen hallitus.³⁵⁴ Venäläisten lehtien uutista Suomen ja Saksan välisen rauhansopimuksen allekirjoituksesta pidettiin epävarmana tietona. Mahdollisen sopimuksen myös

³⁴⁸ AN 19.2. 1918, Den ryska militärens evakuering.

³⁴⁹ Rinta-Tassi 1986, 447-450. Soikkanen 1975, 293.

³⁵⁰ Rinta-Tassi 1986, 451-453. Paasivirta 1957, 95.

³⁵¹ Piilonen 1993, 511.

³⁵² Saksalaiset olivat saapuneet Eckeröhön jo 5.3. ja vallanneet Ahvenanmaan samantien. Katso Arimo 1991, 26.

³⁵³ SKT 9.3. 1918, Suomen herrat myymässä isänmaataan Saksalle.

³⁵⁴ SKT 11.3. 1918, Herrat myymässä Suomen kansan tulevaisuuden saksalaisille.

arveltiin olevan Suomelle vahingollinen.³⁵⁵ Pian saatiin valkoisten lehdistä tietoja rauhansopimuksen sisällöstäkin. Sopimuksen katsottiin olevan laitton, sillä Suomi ei ollut sodassa Saksan kanssa, Suomi oli puolueeton ja maankavaltajilla ei ollut oikeutta tehdä sopimuksia Suomen puolesta.³⁵⁶ Venäläisestä lehdestä lainattiin uutinen jossa Mannerheim oli kiittänyt saksalaisia apuuntulosta. Tiedonantajan mukaan tämä oli vain tyhjää propagandaa, Mannerheim tahtoo vain: ”- - nostattaa joukkojensa sotaista innostusta maalaamalla Kaiseri voittamattoman kuvan ja levittää väestön keskuuteen saksalaiskauhua, kertoen muka suurien saksalaisjoukkojen apuuntulosta”. Venäläinen lehti teillattiin samalla täydellisesti: ”Yleensä ovat yllämainitun lehden [Moskvaja Ghifn] uutiset osoittautuneet jonninjoutavaksi hälyytyshuhuiksi”.³⁵⁷ Valkoisten kerrottiin myös pyrkineen hankkimaan apua pohjoismaista. Todellista apua ei oltu kuitenkaan saatu. Tähän oltiin luonnollisesti hyvin tyytyväisiä ja syiksi esitettiin valkoisten avunpyyntöjen kariutuneen heidän saksalaisten kanssa tekemiinsä sopimuksiin, itsekkäisiin pyrkimyksiin ja raakuuksiin.³⁵⁸ Notisblad yhtyi valkoisten arvosteluun. Ahvenanmaa oli jo luvattu ja ulkomaanavun toivossa riistäjät myivät maataan. Vaikka valkoiset olivat arvostelleet punaisia pettureiksi heillä itsellään oli tsaarinkenraali joukkojensa johtajana. Notisbladetin esitti arvion jonka mukaan, jos aikoinaan Suomessa olisi puhjennut kapina tsaaria vastaan: ”- - skulle samma general [Mannerheim] utan tvivel på uppmaning av tjarens befallning ha marscherat till Finland för att kväsa uppropet och kväsa fosterlandets självständighet i blod”.³⁵⁹

Ruotsi pyrki toimimaan Suomen suhteen puolueettomasti ja rauhanvälittäjänä. Vaikka vaatimuksia interventiolle esitettiin, Ruotsi pyrki säilyttämään puolueettomuutensa maailmansodassa. Ruotsalaiset sosialidemokraatit eivät oman näkemyksensä pohjalta voineet hyväksyä suomalaisten alkuun panemaa kumousta laillista ja demokraattisesti valittua hallitusta vastaan. Toinen erimielisyys koski Ahvenanmaan kysymystä. Ruotsalaiset olivat päättäneet yrittää saarten ottamista itselleen Suomen sekavan tilanteen johdosta. Nämä ristiriidat saivat aikaan tiukan vastakohtan maiden puolueiden välillä. Ruotsalaisten rauhanvälitysesitys torjuttiinkin varsin selvästi kansanvaltuuskunnassa.³⁶⁰ Sirolan jälkikritiikissä hän yksiselitteisesti

³⁵⁵ SKT 22.3. 1918, Saksan ulkopoliitiikka ja suhde Suomeen. Vaasan herrojen ”rauhansopimus” Saksan valtioelimiin pohdittavana.

³⁵⁶ SKT 4.4. 1918, Maankavaltajien puuhia Saksassa.

³⁵⁷ SKT 12.4. 1918, Suomen porvariston ihanne – saksalainen keisarivalta.

³⁵⁸ SKT 2.4. 1918, Vaasan herrojen kerjuuretket Skandinaviassa.

³⁵⁹ FFN 27.3. 1918, Finlands borgarnas politik . Förraderiet av folket och fosterlandet. nimimerkki Y-s.

³⁶⁰ Rinta-Tassi 1986, 435-446.

tuomitsee ruotsalaisten toimineen vain omien etujensa ajajina. He toimivat hänen mukaansa myös lahtarien apuna.³⁶¹

Ruotsalaisten toimia Ahvenanmaalla käsiteltiin myös Tiedonantajan palstoilla. Ahvenanmaan valtauksen todettiin olevan käynnissä ruotsalaisten vastaväitteistä huolimatta. Samalla vakuutettiin asian johdosta jo ryhdytyn riittäviin toimenpiteisiin.³⁶² Tarkempia tietoja ei sanottu vielä olevan. Ruotsalaisten toimet olivat aiheuttaneet hämmennystä ja lehti piti asiaa kaikin puolin omituisena.³⁶³ Ruotsalaiset olivat toimineet huhuja levittämällä kavalasti ja käyttäneet hyväkseen venäläisten sotaväsymystä. Samalla ruotsalaisia syytettiin puolueellisiksi, sillä he muista reposteluistaan huolimatta vain turvasivat aseiden kuljetusreittiä Pohjanmaalle.³⁶⁴

Kansanvaltuuskunta pyrki saamaan suhteita myös liittoutuneisiin tunnustuksia varten. Suhde Englantiin pysyi monisärmäisenä. Periaatteessa maa tuki pienten valtioiden asiaa, mutta ei ollut vielä valmis tunnustamaan kumpaakaan hallitusta. Saksan toiminta Itämerellä muodosti myös oman tärkeän seikkansa. Näin punaisten yhteydenotot eivät saaneet aikaan toivottua tulosta. Yhdysvalloissa kansanvaltuuskunnalla oli peräti oma edustajansa. Hän ei kuitenkaan saanut yhteyttä virallisiin hallituspiireihin. Kansanvaltuuskunnan omat viljanhankintatoimetkaan eivät lopulta johtaneet haluttuun lopputulokseen.³⁶⁵ Maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi kansanvaltuuskunnan diplomaattiset mahdollisuudet muihin kuin lähimaihin jäivät melkoisen vähäisiksi.

Muista maista kirjoittelu Tiedonantajan palstalla jäi lähes olemattomaksi. Lähinnä kirjoittelu koski sotatapahtumia maailmalla. Muutamaan otteeseen lehdessä varsinkin helmikuun alussa julkaistiin juttuja muiden maiden kasvavista vallankumousliikkeistä. Lukijoille haluttiin antaa kuvaa maailmanvallankumouksen pikaisesta tapahtumisesta. Norjan ja Tanskan vallankumouksellisesta innostuksesta kerrottiin. Lisäksi oli juttuja Karjalan työläisten halusta liittyä Suomeen ja Ruotsin työläisten halusta tulla Suomen avuksi.³⁶⁶

Kansanvaltuuskunnan ulkopoliittinen liikkumatila ei siis ollut kovin suuri. Venäläisiltä toivottiin apua, mutta pian maaliskuussa tämä apu kävi Brest-Litovskin

³⁶¹ Sirola 1928, 53.

³⁶² SKT 28.2. 1918, Ruotsin sekaantuminen Suomen asioihin.

³⁶³ SKT 1.3. 1918, Ahvenanmaa ruotsalaisen sotaväen vartioimana.

³⁶⁴ SKT 2.3. 1918, Miten Ahvenanmaan ruotsalainen "vartioiminen" saatiin aikaan.

³⁶⁵ Rinta-Tassi 1986, 453-458.

³⁶⁶ SKT 29.3. 1918, Ruotsin työläiset ja Suomen vallankumous. SKT 4.4. 1918, Vienan Karjalan työläiset tahtovat päästä Suomen alamaisiksi.

rauhansopimuksen myötä poliittisesti mahdottomaksi. Venäläisten osuudesta ei tahdottu kertoa, jotta ei olisi annettu valkoisille vahvaa propaganda-asetta. Ruotsalaisia toivottiin avuksi, mutta siellä työväenliike ei ollut vallankumouksen kannalla. Ruotsin toimet ja toiveet Ahvenanmaan suhteen herättivät huolestusta kansanvaltuuskunnassa. Pian kuitenkin saksalaisten saapumisen myötä paljon suurempi vaara sai huomiota osakseen. Valkoisten ja saksalaisten välinen yhteistyö leimattiin vastapropagandassa äärimmäiseksi maanpetturuudeksi. Oma sopimus Venäjän kanssa oli sen mukaisesti luonteeltaan täysin erilainen.

7.2. Venäläiset ja punaisten valtiosopimus

Arbetetissa ylistettiin Venäläisten yksipuolista rauhanjulistusta helmikuussa historialliseksi teoksi. Lehden mukaan Saksallakaan ei ollut enää mahdollisuutta jatkaa sotaa, sillä senkin kansa halusi rauhaa. Saksan kansaa ei voitu saattaa sotimaan sosialismia vastaan.³⁶⁷

Eteenpäin-lehden mukaan saksalaisten rauhanehdot Venäjälle olivat kovia ja imperialistisia. Rauhan mahdollisuus oli kuitenkin tervetullut, sillä se toisi väsyneille työläisille toiveen maailmanrauhasta.³⁶⁸

Kansan Lehdessä venäläisten toimintaa kiiteltiin äärimmäisen rohkeaksi ja historialliseksi merkkitapaukseksi. Saksan oli lehden mukaan nyt pakko lopettaa oma sotimisensa, sillä sen joukot eivät halunneet käydä hyökkäyssotaa. *"Köyhälistön kansainvälinen solidariteetti on nimittäin sellainen mahti, joka kykenee asettamaan kunkin maan hallituksen ryöstöpyyteen tielle lujat tokeet"*.³⁶⁹

Sosialidemokraatissa ylistettiin Venäjän vallankumousta, joka oli syvenemässä päinvastaisista arvioista huolimatta ja joka nyt oli levinnyt Suomeenkin. Lehden mukaan kumous varmasti oli edelleen leviämässä. Venäläisten osaksi oli tullut kunnia vallankumouksen alkuunpanijana.³⁷⁰ Sosialidemokraatissakin venäläisten rauhanilmoitusta kiiteltiin suuresti. *"Meille Suomen työläisille, jotka parhaillaan*

³⁶⁷ Arbetet 14.2. 1918, Ryssland gör fred. nimimerkki A.Å.

³⁶⁸ Eteenpäin 28.2. 1918, Venäjän, Saksan ja Itävalta-Unkarin välinen rauha. Rauhanehdot Venäjälle rautaisen ankarat.

³⁶⁹ Kansan Lehti 14.2. 1918, Maailmanhistoriallinen merkkitapaus. nimimerkki R.

³⁷⁰ Sosialidemokraatti 10.2. 1918, Venäjän työväen vallankumous ja kansainvälisen köyhälistön liike.

*suoritamme raskasta mutta ihanaa vapautustaisteluamme, antaa saapunut rauhanviesti uutta voimaa ja voiton varmuutta".*³⁷¹

Sosialistin mukaan Venäjän työväki oli rauhanaloitteellaan osoittanut suuruutensa. Venäläiset luottivat siihen, ettei edes Saksa ryhdy hyökkäämään aseetonta vastaan.³⁷² Rauhan solmimisella Venäjän työväen hallitus oli pelastanut asiansa. Vallankumous jatkui ja vain sota Euroopassa oli loppumassa. Saksan ja Venäjän rauha ei lehden mukaan vaikuttanut mitenkään Suomen asemaan. Pikemminkin kauppa- ja liike-elämä vain vilkastuisi. Myöskään työväen valta ei ollut uhattuna, sillä ulkovallat ei tulisi siihen puuttumaan.³⁷³ Rauhan solmiminen siis tuli vaikuttamaan Suomessa ainoastaan edullisesti. Nythän venäläiset poistuisivat maasta. Tämä selventäisi lehden mukaan asema, sillä vihollinen ei enää voisi väittää taistelevansa venäläisiä vastaan.³⁷⁴

Suomen ja Venäjän välinen valtiosopimus julkaistiin kaikissa lehdissä ja aina lähes kokonaisuudessaan. Sopimus esiteltiin yleensä suurella painettuna ja etusivulla. Sitä käsiteltiin muutamassa lehdessä myös tarkemmin (käsittelyä oli myös valkoisten Saksan kanssa tekemää sopimusta arvosteltaessa). Sosialistissa sopimusta kiiteltiin aivan erikoiseksi ja yleismaailmalliseksi. Kaikki kiistellyt asiat oli saatu sovittua. Kansanvaltuuskunta oli tehnyt suuren valtiollisen teon.³⁷⁵ Sopimus oli Sosialistin mukaan edullinen myös heikommalle osapuolelle eli Suomelle. Erityisesti taloudelliset osat sopimuksessa olivat erityisen edulliset. Sopimus loi suuria mahdollisuuksia tulevaisuudelle.³⁷⁶

Työ-lehden mukaan Venäjälle sopimuksessa luovutettu Inon linnake oli merkitykseltään pieni verrattuna saatuun Jäämeren satamaan. Itäraja ei lehden mukaan kuitenkaan vastannut luonnollisia vaatimuksia kuten kansa- ja kielitieteellistä rajaa. Sopimus ei antanut mahdollisuutta rajan siirtoon, mutta lehden toiveena oli, että kysymykseen voitaisiin palata kun otollisempi aika rajojen siirtämiselle tulisi.³⁷⁷ Työn mukaan porvarien haaveena oleva valloitusota Itä-Karjalaan oli turha ja liian

³⁷¹ Sosialidemokraatti 13.2. 1918, Sota lopetettu! Uusi aika koittaa. Julkaistu myös Työ 16.2. 1918.

³⁷² Sosialisti 13.2. 1918, Venäjän kansan rauhansanoma.

³⁷³ Sosialisti 21.2. 1918, Rauha Venäjän ja keskusvaltojen välillä.

³⁷⁴ Sosialisti 25.2. 1918, Suomi ja rauha.

³⁷⁵ Sosialisti 5.3. 1918, Historiallinen sopimus.

³⁷⁶ Sosialisti 6.3. 1918, Suomen ja Venäjän välinen sopimus.

³⁷⁷ Työ 5.3. 1918, Suomen rajat.

vaarallinen. Kansojen itsemääräämisoikeuden mukaan lehti arveli Karjalan kansojen voivan halutessaan vapaasti liittyä Suomeen.³⁷⁸

Työmies ei ottanut kantaa itse sopimukseen, mutta lehdessä julkaistiin kaksi artikkelia, joissa annettiin ihannoivia kuvia Karjalan maantieteestä ja historiasta. Tämä kuvasti selvästi toiveita sopimuksen muuttamiseen tulevaisuudessa.³⁷⁹

7.3. Suhde Saksaan ja valkoisten sopimus

Piilososen arvion mukaan valkoisten Saksan kanssa tekemän sopimuksen vastainen kampanja lehdistössä oli kansanvaltuuskunnasta käsin johdettu. Ainakin kaikki lehdet ottivat kysymykseen kärkevästi kantaa. Arbetet vertaili punaisten sopimusta valkoisten sopimukseen. Venäjän ja punaisten sopimus takasi maan itsenäisyyden. Porvarien sopimus vain korosti heidän pitkäaikaista haluaan myydä oma maansa Saksalle. Porvarit vain halusivat saattaa Suomen taloudelliseen orjuuteen. Heidän isänmaallisuutensa luonne paljastui lehden mukaan nyt kaikille epäilijöille.³⁸⁰ Porvarit olivat nyt kutsuneet maahan saksalaiset maahan, mikä lehden mukaan muutti osittain taistelun koko luonteen. *"Kampen har sålunda utvidgats. Den är ej längre enbart den sociala. Den har tillförs ett moment av icke ringa betydelse: det har ånyo blivit en strid för Finlands självständighet, för dess frihet och oberoende". "Men framför allt är kriget det arbetande folkets frihetskamp, riktat mot såväl inhemska som utländska folkfiender"*.³⁸¹

Eteenpäin-lehden mukaan porvariston sopimuksen julkeudella ei ollut mitään rajaa. *"Tuo teko oli sellainen, ettei sille löytyne historiasta vertaa". "Mustalaisen isänmaaton asema on porvaristollemme liian ylpeä"*.³⁸² Isänmaan myyminen Saksalle ei lehden mukaan saanut tukea pohjoismaista, jotka tulisivat vastustamaan Saksan toimia Suomessa. Saksan apukaan ei ollut varmaa, sillä sen täytyi ottaa huomioon yleismaailmallinen sotatilanne ja oman maansa sosialidemokraatit.³⁸³

³⁷⁸ Työ 6.3. 1918, Venäjän-Karjalan asia. Sotainen vaiko rauhallinen ratkaisu?

³⁷⁹ Työmies 28.2. 1918, Karjalan kysymys 1. Ala, luonto ja eläimistö. Työmies 18.3. 1918, Karjalan kysymys 2. Vanhimmaista historiasta.

³⁸⁰ Arbetet 9.3. 1918, Fosterlandet som handelsvara. nimimerkki A.Å. Julkaistu myös otsikolla Isänmaa kauppatavarana Sosialidemokraatti 20.3. 1918. Arbetet 12.3. 1918, Ett slavkontrakt. nimimerkki A.Å.

³⁸¹ Arbetet 26.3. 1918, I elfte stunden. nimimerkki A.Å.

³⁸² Eteenpäin 14.3. 1918, Porvaristomme häpeällisin rikos. Suomi on myyty.

³⁸³ Eteenpäin 26.3. 1918, Porvaristomme uhkarohkea politiikka.

Kansan Lehden mukaan Saksa pääsisi nyt sopimuksensa myötä määräämään kaikista Suomen sisä- ja ulkosuhteista. Ahvenanmaa oli myyty Saksalle. Sopimus oli kaikin puolin "alhainen. Sen vastakohta Venäläisten ja punaisten väliseen sopimukseen oli räikeä."³⁸⁴

Kansan Äänessä Suomen itsenäisyyden katsottiin myös menneen Saksalaisten ja valkoisten sopimuksen myötä. Katala kauppa oli tehty salaa kansan selän takana. *"Tämän alastomammin eivät vastavallankumoukselliset herrat tosiaan olisi millään teolla voineet paljastaa, millaisia maansa myyjiä he ovat"*.³⁸⁵

Sosialidemokraatissa pohdittiin jo helmikuussa mitä saksalaisten tulo maahan merkitsisi. Saksalaisten herruus veisi itsemääräämisoikeuden ja tuhoaisi Suomen teollisuuden. Porvarit tekisivät saksalaisten tulon myötä "itsemurhan".³⁸⁶ Porvarien toiminta oli Saksalaisten kanssa oli vielä veljesmurhaakin alempaa toimintaa. *"Voimattomuutensa tuntien he ryhtyivät kutsumaan länsimaiden ammattitaitoisia ihmisteurastajajoukkoja tekemään verisen lopun veljistään, siten kaamean palkan maksaen näiden vuosisataisesta raadannasta". "Isänmaallinen porvaristomme on tuhonnut Suomen nuoren itsenäisyyden"*.³⁸⁷

Sosialistin mukaankin Suomi oli nyt myyty. Ahvenanmaa oli luovutettu ja talonpojat samoin luvattu maaorjiksi. Samalla vakuutettiin kansanvaltuuskunnan järjestävän kansanäänestyksen, jossa voitaisiin valita minkä hallituksen maa haluaa.³⁸⁸ Sosialisti myös epäili ulkovaltojen jättävän tunnustamatta Suomen itsenäisyyden Saksan rinnalla. Tuo "hullujen" tekemä sopimus tulisi kaatumaan omaan mielettömyyteensä, sillä keskiluokkakin niin Suomessa kuin Euroopassakin heräisi sitä vastustamaan. *"Se [porvaristo] on nimittäin tehnyt Saksan kanssa suuren, julkean ihmiskaupan, se on luovuttanut Suomen työväen ahnaan saksalaisen maa-aatelin orjaksi"*.³⁸⁹ Saksan tulo aiheuttaisi Sosialistinkin mukaan ympärysvaltojen varman sekaantumisen Suomen asioihin. Suomen joutuminen kansainväliseksi kiistakapulaksi oli yksin porvariston vika.³⁹⁰

Työ-lehti vertaili Venäjän ja Saksan antamaan apua. Porvarit syyttivät punaisia maanpettureiksi, vaikka olivat itse turvautumassa saksalaisten aseistukseen ja

³⁸⁴ Kansan Lehti 9.3. 1918, Hämmästyttävän kurja maankavallaus paljastuu. Kansan Lehti 12.3. 1918, Herrat myymässä Suomen kansan tulevaisuuden saksalaisille.

³⁸⁵ Kansan Ääni 12.3. 1918, Lahtarit myymässä Suomea saksalaisille.

³⁸⁶ Sosialidemokraatti 27.2. 1918, Turmiollinen oljenkorsi. Mitä Saksan Suomeen tulo merkitsisi.

³⁸⁷ Sosialidemokraatti 10.3. 1918, Historian häpeällisin rikos paljastunut.

³⁸⁸ Sosialisti 15.3. 1918, Ikuinen häpeä.

³⁸⁹ Sosialisti 18.3. 1918, Mannerheimin orjakaupan merkitys.

pyysivät lisää apua. Venäläisten antama apu oli aivan erilaisten. Venäjällä ei ollut mitään pyrkimyksiä määräysvaltaan Suomessa, kun taas Saksa toteutti omia imperialistisia pyrkimyksiään, eikä sen apu siis ollut pyyteetöntä.³⁹¹ Saksalaiset kyllä saatiin tulemaan Suomeen helposti epäedullisen sopimuksen avulla, mutta heitä ei saataisi maasta kovinkaan helpolla poistumaan. Saksa ei antanut apuaan ilmaiseksi, mikä oli vakava uhka itsenäisyydelle.³⁹² Lehdessä olleen artikkelin mukaan hyökkäys Suomeen ei ollut kuitenkaan vielä varmaa. Suomeen hyökkäys ei auttanut Saksaa Venäjän valtaamisessa. Saksa tuli ottaa huomioon oman maansa sosialidemokraatit, eikä tuhjata voimiaan Suomessa. Ahvenanmaan valtaus ei kirjoituksen mukaan vielä merkinnyt mitenkään varmasti hyökkäystä, vaan se liittyi vain maailmansodan meristrategiaan.³⁹³

Työmiehen mukaan Vaasan hallituksella ei ollut edes oikeutta tehdä maan riippumattomuutta vaarantavia sopimuksia. Tähän olisi oikeus vain eduskunnalla. Sopimuksella ei siis lehden mukaan ollut mitään merkitystä ennen kansanäänestystä.³⁹⁴ Saksalaisten avulla saavutettava voitto ei voinut olla pysyvä. Saksalaiset tulivat pian valtaamaan kaikki korkeimmat virat. Vihollisen teot tulisivat jäämään mieliin kytemään ja työväestö voitaisi lopulta aina.³⁹⁵

7.4. Ruotsalaisten petturuus

Ruotsalaisten suorittama Ahvenanmaan haltuunotto lehdistössäkin kiivasta kirjoittelua. Tilanne oli kuitenkin Arbetetin mukaan porvariensa syytä, jotka surutta käyttelivät ihmisiä kauppatavarana. Ruotsalaiset olivat rikkoneet lupauksensa ja puuhailivat nyt yhdessä porvariensa kanssa saarten erottamista.³⁹⁶ Ruotsalaisten selitykset ja teot puhuivat eri kieltä. Edes sosialidemokraatteihin ei ollut luottamista. *"Man kan ej annat än djupt beklaga att en Lindhagen [Punaisessa Suomessa vierailut ruotsalainen sosialistijohtaja] av de hänsynlösa, imperialistiska politiker, som sitter vid styret i vårt broderland, blivit utnyttjad i denna för honom sannoligt ytterst*

³⁹⁰ Sosialisti 22.3. 1918, Aiheuttaako Saksan hyökkäys ahvenanmaalle kansainvälisen selkkauksen?

³⁹¹ Työ 7.3. 1918, Saksalaisten "apu".

³⁹² Työ 12.3. 1918, Hämmästyttäviä tietoja. Porvarit kaupittelevat Suomen itsenäisyyttä Saksalle!

³⁹³ Työ 19.3. 1918, Mikä saksalaisia estää hyökkäämästä Suomeen? nimimerkki R.P. julkaistu myös Sosialidemokraatti 22.3. 1918.

³⁹⁴ Työmies 10.3. 1918, Herrat myymässä Suomen oikeuksia.

³⁹⁵ Työmies 30.3. 1918, Katalaa kaupankäyntiä itsenäisyytemme kustannuksella. nimimerkki L.M-n.

³⁹⁶ Arbetet 16.2. 1918, Det olyckliga hörnet. nimimerkki Å.

obehagliga mission".³⁹⁷ Lehdessä oltiin luonnollisesti huolissaan ahvenanmaalaisten työläisten asemasta. Saarilta pakenevien työläisten auttamiseen oli varustauduttava. Vaikka asia lopullisesti ratkeaisi sodan loputtua, jotain oli tehtävä jo nyt; maan jakamista ei saanut sallia. *"Vi hoppas folkkomissariet i sinom tid skall finna nödigt ta saken under behandling, därvid görande vad den kan i antydd riktning"*.³⁹⁸

Eteenpäin-lehden mukaan ruotsalaisten laivojen tuloon Ahvenanmaalle saattoi olla kolme syytä. Ne joko toivat aseita lahtareille, joko toivat sekä aseita että miehiä lahtareille, tai ne olivat tulleet valloittamaan saaria. Ruotsalaiset olivat, joka tapauksessa liittoutuneet porvariston kanssa ja viimeisimmän tiedon mukaan kärsineet saarilla tappioita.³⁹⁹

Kansan Lehden mukaan porvarit odottivat sodassaan nyt uutta "vapahtajaa", Ruotsia. *"Kuuleman mukaan saa Ruotsi Ahvenanmaan saariston palkkioksi vaivastaan"*. Tämä ei kuitenkaan voinut lehden mukaan pitää mitenkään paikkaansa. *"Se, joka lähemmin tuntee Ruotsin oloja, pitää sitä aivan mahdottomana. Sillä Ruotsin ja Norjan järjestynyt työväki esti veljessodan v. 1905". "Vielä suuremmalla syyllä he tulevat sen nyt tekemään, jos vastoin kaikkea olettamusta sotahulluus Ruotsissa olisi niin suuri, että olisi kyseessä Pohjanlahden itäpuolelle tähdätty ryöstösota"*.⁴⁰⁰ Lehdessä ihmeteltiin Ruotsin asettamia aluevaatimuksia. Nämä oudot Ahvenanmaan tapahtumat vain tukivat porvarien agitaatiota. Kansanvaltuuskunnan tuli kiinnittää tiukempaa huomiota ulkopolitiikan selostamiseen.⁴⁰¹ Ruotsalaisten sosialidemokraattien kielteistä suhtautumista Suomen vallankumoukseen pohdittiin myös lehdessä. Ruotsissa porvaristo oli erilaista kuin Suomessa ja hyväksyi siellä työväenjärjestöt tasavertaisina. Yhteiskuntapolitiikka oli tasoittanut räikeyksiä.⁴⁰² Ruotsalaiset halusivat toimia rauhanvälittäjänä kriisissä. Ongelmana lehden mukaan oli kuitenkin se, että Ruotsi ei ollut sotaan nähden puolueeton.⁴⁰³

Porvarit hakivat Sosialidemokraatin mukaan epätoivoissaan apua ulkomailta. Apua ei lehden mukaan kuitenkaan ollut mistään tulossa, sillä oman maan kumous pelotti porvareita jokaisessa maassa. Vieraiden joukkojen tuli tekisi sodasta raskaamman, mutta samalla se olisi "ihanampi" taistelu koko maan itsenäisyyden

³⁹⁷ Arbetet 5.3. 1918, Våldgästing i humanitetens namn. nimimerkki A.Å.

³⁹⁸ Arbetet 7.3. 1918, De ålanska arbetarnas ställning. nimimerkki G.M.

³⁹⁹ Eteenpäin 21.2. 1918, Porvaristo maanpettureina. Ahvenanmaako myyty Ruotsille?

⁴⁰⁰ Kansan Lehti 17.2. 1918, Voisiko se olla mahdollista? nimimerkki Aug.L.

⁴⁰¹ Kansan Lehti 25.2. 1918, Se merkillinen Ahvenanmaan kysymys. nimimerkki Kansanmies.

⁴⁰² Kansan Lehti 13.3. 1918, Miksi eivät puoluetoverit Ruotsissa meitä ymmärrä? Julkaistu myös Eteenpäin 16.3. 1918, Sosialidemokraatti 15.3. 1918.

pelastamiseksi.⁴⁰⁴ Lehdessä vakuuteltiin pian Ahvenanmaan selkkausten olevan vain porvarien aikaansaannosta. Kaikki aikaisemmat uutiset Ahvenanmaan valloituksesta olivat perättömiä. Ruotsalaiset pysyivät puolueettomina ja toimivat vain elintarviketuonnin valvojina.⁴⁰⁵

Sosialistissakin oltiin huolissaan Ruotsalaisten toiminnasta Ahvenanmaalla. Lehden arvion mukaan kyseessä saattoi olla vain Ruotsin omien alamaisten suojeleminen, sillä Ruotsi oli ilmoittanut olevansa puolueeton eikä uskaltaisi ryhtyä sotaan Venäjää vastaan. Ahvenanmaan irrottaminen olisi historiallinen vääryys ja osoitus kylmästä imperialistisesta politiikasta.⁴⁰⁶ Ensin lehden mukaan ongelma ratkesi ja ruotsalaiset olivat pysyneet puolueettomina punakaartilille voittoisassa taistelussa. Mutta pian kerrottiin Ruotsin "suojelevan" Ahvenanmaata ja yrittävän sen kaappaamista itselleen. Selkkaus oli lehden mukaan osoitus porvariston politiikan heikkoudesta; vieraisiin pistimiin nojaaminen ei tuonut hyvää lopputulosta.⁴⁰⁷

Työmieheissä porvarien Ahvenanmaan kaupittelua pidettiin osoituksena heidän jo syksyllä 1917 alkaneesta politiikastaan. Mikäli Ruotsi todella ryhtyisi valloituspuuhiin olisi kansanvaltuuskunnan käännättävä ulkomaiden puoleen.⁴⁰⁸ Ruotsi ei antaisi apua ilman vastalahjaa. Ahvenanmaan selkkaus oli isänmaan "silpomista". *"Työväenluokkaa ja sen valtaa se [porvaristo] pelkää niin, että on valmis sen nujertamiseksi tekoihin, joista porvarillinen historiankirjoittajakin on kaikkina aikoina antanut tuomionsa"*.⁴⁰⁹ Ahvenanmaa kuului maantieteellisesti Suomelle. Ruotsi vain yritti saada Suomenlahden kaupan hallintaansa. *"Ruotsin hallituksen sotaväki on miehittänyt väkivallalla osan Suomen aluetta"*. Ruotsi oli siis ryhtynyt katalaa sotaan Suomea vastaan hetkellä jolloin Suomi ei voinut puolustautua.⁴¹⁰ Ruotsalaiset olivat loukanneet suomen itsemääräämisoikeutta. Ahvenanmaan valtaus oli Ruotsin ryöväystä, jota se oli kierosti ja vähitellen yrittänyt peitellä. *"Se ryövääminen antaa Suomelle ja myös Venäjälle oikeuden ryhtyä*

⁴⁰³ Kansan Lehti 20.3. 1918, Ulkopuolinen välitys luokkasodassamme.

⁴⁰⁴ Sosialidemokraatti 17.2. 1918, Porvarit myyvät isänmaataan! Ahvenanmaa Ruotsille avun palkaksi?

⁴⁰⁵ Sosialidemokraatti 22.3. 1918, Huhut Ruotsin valtauspuuhista perättömiä.

⁴⁰⁶ Sosialisti 18.2. 1918, Ruotsiko sekaantumassa Suomen asioihin? Julkaistu myös Työmies 20.2. 1918.

⁴⁰⁷ Sosialisti 23.2. 1918, Ahvenanmaan mysteerio paljastunut. Sosialisti 4.3. 1918, Ahvenanmaan kysymys.

⁴⁰⁸ Työmies 18.2. 1918, Porvariston maanpetturuus Ahvenanmaan kysymyksessä. nimimerkki J-an.

⁴⁰⁹ Työmies 26.2. 1918, Suomen itsenäisyyden uusin vaara. nimimerkki Y-ö.

⁴¹⁰ Työmies 2.3. 1918, Se Ahvenanmaan ryövääminen Ruotsin kapitalisteille. nimimerkki -i.

vastatoimenpiteisiin, jotka tarkoittavat Suomen ja Venäjän oikeuksien turvaamista".⁴¹¹

7.5. Muu maailma ja porvarien kiihotus ulkomailla

Aivan sodan alussa osassa lehdissä julkaistiin innolla uutisia maailmanvallankumouksen etenemisestä. Joka puolella Eurooppaa oli vallankumous aivan syttymäisillään. Arbetet- lehdessä vallankumouksen kerrottiin jo puhjenneen Saksassa. Myös Ruotsissa ja Norjassa vallankumous oli puhkeamaisillaan. *"Ty nu kan intet längre hindra revolutionsbranden att breda sig vidare och vidare tills hela klotet står i härlig låga"*.⁴¹² Samoin oli laita Eteenpäin-lehdessä.⁴¹³ Kansan Lehdessä, Sosialidemokratissa ja Työssäkin uutisoitiin vallankumouksen puhjenneen Saksassa lakkoliikkeen seurauksena.

Kansan Lehti oli huolissaan porvariston toiminnasta ulkomailla. *"Kukistuneen hallituksen agentit kiertelevät paraillaan maasta maahan tarkoituksella saada vieraiden maiden porvarillisilta hallituksilta apua valtaannousevaa köyhälistöä vastaan"*. Tilanne oli kuitenkin työväen kannalta lohdullinen. *"Muiden maiden omistavia luokkia edustavat hallitukset ottaisivatkin varmaan Suomen porvariston hätähuudon huomioon, ellei niillä olisi tarpeeksi tekemistä omien maidensa valtaanpyrkivien kansanjoukkojen kanssa. Viimeiset tiedot nimittäin kertovat, että koko Eurooppa on vallankumouksen kynnyksellä"*. *"Me emme ole yksin. Meidän puolellamme on koko Euroopan ja koko maailman köyhälistö!"*.⁴¹⁴ Kuukautta myöhemmin oltiin jo epäilevämmällä kannalla. Porvaristo oli saanut ulkomailta kannatusta valheilleen. Ulkomaille pitäisikin lehden mukaan selostaa oikein kapitalistien toimintaa (esimerkiksi elintarviketoiminnan epäonnistumista ja järjestyksenpidon erilaisuutta rintaman eri puolilla). *"Toivottavasti kansanvaltuuskunta ryhtyy edellä olevain huomautusten mukaisesti toimenpiteisiin riittäväällä tarmolla ja kiireellä, ellei se jo ennen ole asiaa alulle pannut puheenaolevassa laajuudessa"*.⁴¹⁵ Porvaristo ajoi huonoa asiaansa törkeillä valheilla Ruotsissa. Mutta lehti uskoi oman

⁴¹¹ Työmies 5.3. 1918, Ahvenanmaastako tehty erikoissopimus. nimimerkki -s.

⁴¹² Arbetet 2.2. 1918, Branden. nimimerkki A.Å.

⁴¹³ Eteenpäin 2.2. 1918, Saksassakin tapahtunut vallankumous. Eteenpäin 5.2. 1918, Vallankumouksen hyökyaalto leviämässä yli Euroopan. Eteenpäin 12.2. 1918, Maailman vallankumous tulee!

⁴¹⁴ Kansan Lehti 10.2. 1918, Vastavallankumouksellisen porvariston vehkeily ulkomailla.

⁴¹⁵ Kansan Lehti 2.3. 1918, Syyt ja seuraukset selville. nimimerkki R.

asian voittoon viimeiseen asti. *"Totuus nimittäin on tullut jo osaksi ilmi Ruotsissakin ja pian asiain todellinen tila maassamme tulee tunnetuksi kaikissa maissa"*.⁴¹⁶

Sosialidemokraatti paheksui myös isänmaallisten porvarien valheiden levitelyä Ruotsissa. Nämä valheet olivat jo saaneet aikaan "huomattavaa vaikutusta". *"Siten ei mitään pysyväistä kuitenkaan koskaan saavuteta"*. Totuus paljastuisi aikanaan ja sen voitto olisi silloin "perinpohjainen".⁴¹⁷

Työmiehen mukaan porvarit pyrkivät saamaan apua aloittamaansa sotaan. Aika oli kuitenkin varsin huono, sillä Saksa ei uskaltaisi tulla Suomeen. Saksan työväenluokka ei nimittäin tulisi hyväksymään hyökkäyssotaa Suomeen.⁴¹⁸

Lehtien kirjoittelu kansanvaltuuskunnan ulkopoliitikasta seuraili virallista linjaa. Omasta sopimuksesta ja venäläisistä oli varsin vähän juttuja. Omaa sopimusta kiiteltiin ja verrattiin sen erinomaisuutta valkoisten Saksan kanssa sopimaan verrattuna (katso Liite). Saksalaiset taas olivat imperialistisia ja häikäilemättömiä omanedun tavoittelijoita, jotka vain käyttivät Suomen tilannetta hyväkseen. Porvariston sopimus tuomittiin yksiselitteisesti ja samanlaisin perustein. He olivat myyneet maansa viimeisenä epätoivoisena tekonaan. Maanpetturuus pyrittiin näin kaatamaan takaisin valkoisten niskaan, jotka syyttivät punaisia vieraisiin pistimiin nojaamisesta. Saksan ja valkoisten välisestä sopimuksesta pyrittiin ottamaan kaikki propagandistinen hyöty irti. Ruotsin toiminta nähtiin petollisena välistävetona. Ahvenanmaan valloitus osoitti Ruotsinkin vain ajavan omia yksilöllisiä etujaan. Naapurimaan puoluetovereiltakaan ei ymmärrystä tuntunut heruvan, mikä herätti myös katkeruutta. Muista maista kirjoittelu jäi olemattomaksi. Sodan alkunnostuksen myötä muutamissa lehdissä ehdittiin jo juhlia maailmanvallankumouksen alkamista, mutta tämä innostus hiipui nopeasti ehkä *Arbetetia* lukuun ottamatta. Kansanvaltuuskunnan ulkopoliittinen toiminta sain myös arvostelua (vaikkakin laimeata) osakseen. Sen agitaatiotoimintaa ulkomailla pidettiin liian lepsuna ja pelättiin jatkuvasti valkoisten onnistuvan saamaan apua itselleen propagandansa ansiosta. Samalla haluttiin uskotella omille lukijoille ulkomaisen intervention olevan tuskin odotettavissa.

⁴¹⁶ *Kansan Lehti* 6.3. 1918, Suomalaisten porvarien vastavallankumouksellinen kiihotustyö Ruotsissa.

⁴¹⁷ Sosialidemokraatti 2.3. 1918, Koko maailmaa usutetaan vastaamme! Häikäilemätöntä kiihotusta Ruotsissa.

⁴¹⁸ *Työmies* 9.2. 1918, Porvaristo hapuilemassa apua ulkomailta. nimimerkki R-e.

8. Vastapropaganda valkoisia vastaan punaisessa lehdistössä

8.1. Kansanvaltuuskunnan viralliset linjaukset

Kansanvaltuuskunta pyrki hoitamaan tiedotustoimintaansa ja agitaatiota useilla tavoilla. Lehdistön käyttö oli tässä toiminnassa keskeistä. Sitä mukaa kun sotatilanne alkoi muodostua punaisten puolella huonommaksi, myös propagandan ja agitaation käyttö lisääntyi ja SKT linja muuttui tiukemmaksi. Tietojen levittäminen muuttui valheiden kylvämiseksi ja yhä enemmän todellisesta tilanteesta kaukana olevan propagandan levittämiseksi.⁴¹⁹

Huhtikuussa⁴²⁰ usko voittoon oli jo varmasti mennyt, mutta ei sitä saanut kirjoittaa julki, vaan piti ylläpitää joukkojen taistelutahtoa. Tiedonantajassa kerrattiin sodan syitä ja valettiin uskoa taistelun jatkumiseen. Porvariston valmisteleva ja sen lehtien järjestelmällisesti vaatima verinen luokkasota oli riehunut jo kaksi kuukautta. Porvaristolla oli kuitenkin vielä mahdollisuus välttää lopullinen tuho: *”Suomen porvarikokoomuksella olisi kuitenkin yksi keino luopua leppymättömästä luokkasodasta ja tarjota köyhälistölle rauhan kättä”*.⁴²¹ Maailmansota oli imperiaalismin kauhunaikaa: *”Suomenkin köyhälistö kitui kapitalismin raskaisiin kah-leisiin kytkettynä, orjuutettuna ja nälissään”*. *”Porvaristo varustautui antamaan surmaniskua köyhälistön joukkotoiminnalle”*. *”Suomen porvariston valkokaarti olisi jo kukistettu, ellei vieraiden maiden kapitalistit olisi sekaantuneet Suomen asioihin”*. *”Vapaustaistelussa kaatuneiden kunnan toverien muisto velvoittaa siihen [suureen historialliseen] taisteluun”*. *” On pelastettava Suomen työtätekevä luokka sorrarolaisuudesta, on lyötävä vihollinen ja rakennettava Uusi Suomi”*.⁴²²

Porvariston vastavallankumous pysyi yhä pystyssä lehden mukaan vain äärimmäisten keinojen avulla. *”- - punaisen rintaman tuolla puolen, valkoisen kaartin*

⁴¹⁹ Rinta-Tassi 1986, 305-310. Selvimmät tapaukset tästä olivat Tampereen tappioon ja saksalaisten maihinnousuun liittyvät vääristelyt. Myös paikallislehdet osallistuivat tähän vääristelyyn. Tampereen tappio yritettiin kaikin tavoin salata ja saksalaisten maihinnousu muuttaa valkoisten toiminnaksi. Tampereen tappiosta kehkeytyi Työn ja Kansan Äänen välille tiukka kiista siitä oliko kaupunki todella vallattu. Kansan Ääni 13.4. 1918, Tampereen tapahtumat. Työ-lehti provoseeraa. Katso uutisoinnista Tampereen ja saksalaisten maihinnousun tarkemmin Manninen 1962, 140-145.

⁴²⁰ Toki varsinaisia valheita punaisissa lehdissä leviteltiin koko sodan ajan. Helmikuun alku oli toinen villien juttujen kirjoitteluaika. Räikempänä esimerkkinä valheista lienee Työ-lehden uutinen Mannerheimin itsemurhasta Pohjanmaalla. Työ 5.2. 1918, Suomen sotänäyttämö. Lahtarien "ylikenraali" Mannerheim tehnyt itsemurhan.

⁴²¹ SKT 2.4. 1918, Porvariston leppymätön luokkasota.

⁴²² SKT 12.4. 1918, Työväen luokkataistelun voima.

*temmellysalueilla, raahataan voimakkaimmat työläistoverit väkipakolla taistelemaan omia aatetovereita vastaan. Sehän on historian hirveimpiä rikoksia”. ”Olkoonpa ratkaisu minkäläinen tahansa, niin köyhälistöarmeija tulee saamaan siveellisen voiton. Sitä ei voi tuleva puolueeton historiakirjoittaja kieltää”.*⁴²³ Työväenluokkaa ei siis koskaan voitu kokonaan nujertaa, vaikka kaikenlaisia keinoja käytettiin: *”Yksilöitä sortuu kapitalistisen järjestelmän riistovaunujen pyörissä, mutta köyhälistöluokka versoo voimakkaana”. ”Heidän [porvariston provokaattorien] parhaimpana valttinaan on saksalaiskauhun lietsominen”.*⁴²⁴ Punaisten taistelu oli siis puhdasta puolustautumista, kun taas valkoiset taistelivat vain käskystä. *” - - punaisella armeijalla ei ollut valikoimisen varaa. Sen täytyi ryhtyä taisteluun, pelastaakseen vähäväkiset varmasta kurjuuskuolemasta”. ” Yhä jatkavat sokeain laumat taistelua orjuuttajiensa hyväksi, ja meidän on pakko taistella heitä vastaan, emmehän voi pettää ihmisyyden asiaa, jonka puolesta olemme taisteluun lähteneet”.*⁴²⁵

Valkoisen armeijan uskoteltiin olevan hajaannuksen partaalla ja pian antautuvan. Selviä uhkauksiakin vastustajien pään menoksi esitettiin. *”Vain äärimmäisellä hurjuudella ja provokatsioonin avulla onnistui vihollinen saamaan paikallisia voittoja pohjoisella rintamalla”. ” Vielä tänäänkin kiertää Suomen Punaisen Kaartin elävä muuri Karjalasta Hämeen halki Satakuntaan”. ” Valkoväki saattaa piankin kyllästyä veritöihin ja kääntää pistimet mannerheimiläisherroja ja jääkäreitä vastaan. Siitä on jo selviä merkkejä”.*⁴²⁶ *”Köyhälistön viimeinen ponnistus voi käydä porvaristolle varsin vaaralliseksi, jos punaisen armeijan on olojen pakosta omaksuttava kaikki valkoisen armeijan taistelutavat”.*⁴²⁷ Muutenkin valkoisen armeijan kerrottiin lähes jatkuvasti olevan sekaannuksen partaalla ja taistelevan vain viinan ja esimiesten uhan voimalla.

Punakaartin ja kansanvaltuuskunnan suhteeseen kietoutuu kysymys väkivallasta. Kansanvaltuuskunta ymmärsi murhien vaikeuttavan vakavasti vallankumouksensa hyväksyntää erityisesti ulkomailla ja pyrkiin johdonmukaisesti esiintymään väkivallan vastaisena. Muutamia murhia tutkimaan asetettiin jopa komiteat. Kuitenkaan kansanvaltuuskunta ei mitenkään määrätietoisesti onnistunut

⁴²³ SKT 23.3. 1918, Kumpi armeija voittaa.

⁴²⁴ SKT 6.4. 1918, ”Tää on viimeinen taisto, rintamaamme yhtykää...”.

⁴²⁵ SKT 18.4. 1918, Kenen puolesta kukin sotii.

⁴²⁶ SKT 19.4. 1918, Suomen jättiläisen voimat. Taistelun kautta voittoon.

⁴²⁷ SKT 16.4. 1918, Luokkasodan jatkaminen. Julkaistu myös Kansan Ääni 20.4. 1918.

lopettamaan väkivaltaa. Sanomalehdistössä julkaissut vetoomukset lienevät kuitenkin ainakin jotenkin hillinneet terroria.⁴²⁸ Samaten terrorin vastustamisella pyrittiin osoittamaan vastapuolen julmuus ja oman puolen moraalinen paremmuus. Lehdistössä vastustajien raakuuksia kuvailtiin mielellään ja kirjoittelu varsin värikästä. Vastustaja pyrittiin kuvaamaan raakalaismaisena. Punaisella puolella oltiin erityisen närkästyneitä valkoisten tavasta pitää itseään parempina. Suurimmalta osaltaan kauhukirjoittelun tarinapohja kidutuksineen oli tuttua jo aiemmilta ajoilta.⁴²⁹

Tiedonantajassa kuriongelmaa käsiteltiin lähinnä maaliskuun lopulta lähtien. Tilanne rintamalla oli jo käynyt tukalaksi ja punakaartin taistelutahto oli varmasti lopahtanut suuresti sodan alun odotuksista. Vain joukkovoima ja yksimielisyys saattoivat lehden mukaan viedä voittoon. Yksilöiden omiin päätöksiin ei ollut aikaa: *”Yksilön on alistuttava yhteisjohdon alaiseksi”*.⁴³⁰ Samalla varoitettiin levittelemästä huhuja ja muutenkin keskustelemasta sota-asioista sivullisten kuullen. *”Nyt ei ole politikoimisen, vaan toiminnan aika”*. *”Huhut ja niiden sepittäminen hiiteen, suu suppuun sota-asioista, epätoivoinen ruikuttelu jääköön yksinomaan pelkureille ja raukoille”*. Lehti myös halusi uskotella Tampereen rintaman tappioiden (vaikka niitä ei nimeltä mitenkään vielä maaliskuussa mainittu) olevan vain lieviä ja tilapäisiä: *”Paikallisia tappioitakin voi aina sodassa sattua siellä täällä, mutta ne korvataan toisaalla joukkojen etenemisellä. Usein kääntyy vihollisen näennäinen voitto, sen tappioksi”*.⁴³¹ Johdon keskittäminen ja joukkopäätöksiin alistuminen olivat lehden mukaan taistelumenestyksen ehtoja. Määräysten arvioimiseen ja politikointiin ei ollut aikaa vaan määräyksiä tuli totella, vaikka ne saattoivat tuntua oudoiltakin. Kaikkien tärkein asia oli kuitenkin ennen kaikkea *”järkähtämättömään kurinalaisuuteen alistuminen”*.⁴³²

Notisbladetin viimeiseksi jääneessä Viipurissa julkaistussa numerossa on ylevä ja kosto vannova pääkirjoitus. Kirjoittajana lienee Turusta paennut Arbetetin päätoimittaja Axel Åhlström. Porvarit olivat nyt voiton huumassaan panneet pystyyn hirveitä murhia, *”blodiga slaktningar”*. Tampereen tapahtumia, jonka mukaisesti porvarit tahtovat hävittää koko työväenluokan, verrataan Pariisin kommuunin hävitykseen. Kirjoittaja uskoo nyt viimeistään viimeisienkin epäilijöiden tarttuvan

⁴²⁸ Rinta-Tassi 1986, 355-363. Paavoilainen 1966, 280-286. Upton 1981, 196-197.

⁴²⁹ Pasuri 1996, 23, 63-66.

⁴³⁰ SKT 26.3. 1918, Voimakas ote vihollisesta.

⁴³¹ SKT 27.3. 1918, Vapaustaistelun rautaiset hermot.

⁴³² SKT 5.4. 1918, Vallankumousarmeijan voima. nimimerkki R.L.

aseisiin ja taistelu elämästä alkaneen. ”*Tammerfors, det namnet är evigt ipristat den finländska arbetarresningens historia.*”. ” - - också ett blodigt vittnesbord om kontrarevolutionens hämdlust och raseri, om dess förtyjvlade raseri, som blottade vildjuret i all dess råhet”.⁴³³

Huhut ja vihollisen propaganda muodostivat etenkin maaliskuun lopulta lähtien vakavan haasteen kansanvaltuuskunnan tiedotuspuolelle. Useaan kertaan varoteltiin uskomasta vastustajan puheisiin ja olemaan itse puhumatta sota-asioista. Tiedonantajassa todettiin uutisten omien suureltakin tuntuvista voitoista olevan aina tosia. Syynä vihollisen suureen mieshukkaan oli ilmaan ampuminen (asevelvolliset eivät halunneet ampua tovereitaan), osumatarkkuuden puute (pelkureita joukoissa) ja juopottelu ja vääränlaiset luodit.⁴³⁴ Kenenkään suoraselkäisen vallankumouksellisen ei pitänyt uskoa lentolehtisiä ja valheita: ”*Helsingin katuja vetelehtivä herralauma levittää valheellisia juttuja muka vallankumouksellisten häviöstä ja valkokaartilaisten voitosta, joita voittoja ei todella ole tapahtunut.*” ”*Heidän [vastavallankumouksellisten] tarkoituksenaan on saada provoseeratuksi hajaannusta jättiläiskokoiseen vastustajaan, pelottavaan vallankumouksellisen köyhälistön sankkoihin riveihin.*” ”*Olemme vakuutettuja, ettei tuollainen kalvava myyräntyo voi horjuttaa köyhälistön oikeutetta vapaustaistelua.*”⁴³⁵

Kansanvaltuuskunnan ja sen vallankumouksellisen armeijan suhde ei ollut helppo. Armeija ei todellisuudessa ollut mikään jalo ja kirkasotsainen vallankumouksellinen valiojoukko. Väkivaltaa virallinen propagandakaan ei onnistunut lopettamaan. Punakaartin miehistön rekrytointi ei varmaankaan enää huhtikuun kaaoksessa ollut helppoa. Siksi kansanvaltuuskunta joutui lopulta antamaan periksi ja antoi järjestää yleisiä miehistönottoja. Nämä toimenpiteet olivat paitsi pahasti myöhässä myös äärimmäisen kiusallisia ja vaikeita selittää omille. Huhut ja kiertelevät jutut olivat myös ongelma viralliselle tiedotuskoneistolle. Lehdet yrittivät moneen otteeseen kieltää huhujen levittämisen ja vannoiivat itse edustavansa lopullista totuutta kaikissa jutuissaan.

⁴³³ FFN 20.4. 1918, Blod som ropar. nimimerkki A.Å.

⁴³⁴ SKT 19.3. 1918, Meidän ja vihollisten mieshukka. nimimerkki R. Julkaistu myös otsikolla ”Våra förlust och fiendes” Arbetet 21.3. 1918.

8.2. Väärällä puolella sotivia - huiputettuja tai asevelvollisuudella pakotettuja

Punaisessa lehdistössä haluttiin myös agitoida vastustajien leirissä olevia omalle puolelle. Erityisen paljon huomiota kiinnitettiin maanviljelijöihin, joiden nähtiin olevan tyystin väärällä puolella sodassa. Arbetetin mukaan sosiaalinen tietämättömyys piti maanviljelijät kapitalistin puolella. *"Detta inbördeskrig, som nu upprullas för våra blickar, är om något enspegel för kulturnivån i vårt land"*. Viime kädessä syyllisiä olivat Etelä-Suomen suurkapitalistit, jotka valheilla olivat houkutelleet talonpojat tapatettaviksi.⁴³⁶

Eteenpäin-lehdessä pientilallisten tilannetta pidettiin surkeana. Heidät oli petetty, sokaistu valheilla. *"Se todistaa varsin surullisella tavalla, kuinka alhaisella kehitystasolla meidän talonpoikaisväestömme pääosa vielä on"*.⁴³⁷

Hämeen Voiman mukaan sivistyneistölläkin olisi oma tehtävänsä sodassa. Se oli asettunut kapitaalipuolelle, mikä oli osaltaan sytyttänyt sodan. Sivistyneistön oli nyt asetettava tukemaan vallankumousta. Vain siten voitiin aseellinen taistelu lopettaa ja ratkaista asia "hengen aseina".⁴³⁸

Kansan Lehdessä haluttiin herätellä pikkuporvareita ja väliluokkalaisia. Näiden luokkien yhteiskunnallinen ymmärrys oli äärimmäisen suppeaa. Ne olivat yhteiskunnassa saman painostuksen alla kuin työväestö. Puolueettomana odottelusta tulisi lehden mukaan pitkä ja vihollisen voitto merkitsisi vain kaikkien alempien luokkien orjuutta.⁴³⁹ Kaikki yhteiskuntakerrokset eivät olleet tajunneet omaa asemaansa ja porvaristo oli käyttänyt tätä hyväkseen. *"Mutta siitä huolimatta on suuri osa pienviljelijöitä ja torppareita sillä uskolla varustettuja, että suurporvaristo on heidän ainoa tukensa"*.⁴⁴⁰ Myös torpparit olivat sääliä tavalla valkoisten uskottelujen mukana menneet väärälle puolelle. *"Maamme riistäjäluokka on aina pelotellut torppareita ja muita pieneläjiä sillä, että sosialistit heti vallan saatuaan tulisivat ryöstämään heidän kaiken omaisuutensa"*.⁴⁴¹

Sosialidemokraatti oli huolissaan virkamiehistä, jotka olivat aina eristäytyneet kansasta ja jotka nyt veljeilivät väärällä puolella. *"Heidän taloudellinen asemansa*

⁴³⁵ SKT 24.3. 1918, Myyräntö käynnissä.

⁴³⁶ Arbetet 9.2. 1918, Småfoket och inbördeskriget. nimimerkki G.M.

⁴³⁷ Eteenpäin 9.2. 1918, Pientilallisetko porvarien riveissä? Missä on järjettömyyden raja?

⁴³⁸ Hämeen Voima 14.3. 1918, Suomen sivistyneistölle. nimimerkki K.U.

⁴³⁹ Kansan Lehti 15.2. 1918, Pikkuporvareille ja väliluokkalaisille. Julkaistu myös Eteenpäin 19.2. 1918.

⁴⁴⁰ Kansan Lehti 28.2. 1918, Kehityksen kulku. nimimerkki R.O.J-nen.

*edellyttäisi heidän oloaan aivan toisella puolella taistelurintamaa kuin millä he nyt ovat".*⁴⁴²

Työ-lehdessäkin maanviljelijöitä syytettiin ahneiksi. He olivat menneet suurporvariston puolelle ja taistelivat luokkatovereitaan vastaan. *"Tätä ei voi tietenkään selittää muusta kuin typeryydestä, yhteiskunnallisen sivistyksen puutteesta johtuvaksi".*⁴⁴³ Ensimmäisen maailmansodan aika antoi talonpojalle "nylkemismahdollisuuksia" ja tämä itsekkyyks sai talonpojat porvariensa kanssa yhteiseen rintamaan. Talonpojisto joutui kuitenkin uhraamaan sodassa eniten - miehiä, hevosia, viljaa - ja mikäli valkoiset voittaisivat joutuisivat talonpojat maksamaan perustettavan armeijan kustannukset.⁴⁴⁴

Sivistyneistön lakkoilu oli Työmiehen mukaan vallankumouksen turhaa vastustamista. Sivistyneistön vastustus johtui oikean sivistyksen puutteesta, sillä kapitalistinen järjestelmä tulisi ennen pitkää nujertamaan myös sivistyneistön.⁴⁴⁵

Valkoisten määräämää asevelvollisuutta vastaa lehdissä hyökättiin tiukasti. Tiedonantajassahan tämän asevelvollisuuden katsottiin olevan yksi sodan syistäkin. Arbetet vertaili huhtikuussa annettua työvelvollisuutta asevelvollisuuteen. Jokaisen oli tehtävä työtä syödäkseen. Kadulla vetelehtijät saataisiin nyt hyödylliseen toimeen. Punaisten puolella ei kuitenkaan ketään pakotettu sotimaan kuten lehti tiukasti korosti.⁴⁴⁶

Kansan Lehden mukaan porvaristo pakotti vankejaan omia tovereitaan vastaan. *"Porvaristo mobilisoi kaikki 18 - 45-vuotiaat miehet sotaan, välittämättä vähääkään heidän poliittisista katsantokannoistaan".* Punaisten ei tarvinnut tähän turvautua. *"Eikä meidän omiinkaan hengenheimolaisimme nähden tähän asti ole ollut aihetta turvautua pakkokeinoihin, sillä meidän rivimme kasvavat päivä päivältä vapaaehtoisesti".*⁴⁴⁷

Sosialidemokraatin mukaan työvelvollisuuteen oli kaikkien helppoa alistua. Laki oli inhimillinen asevelvollisuuteen verrattuna. Toimenpide oli *"luvallinen ja oikeutettu olosuhteisiin nähden".*⁴⁴⁸

⁴⁴¹ Kansan Lehti 8.2. 1918 Vallankumousliike ja torppariväestö. nimimerkki Torppari.

⁴⁴² Sosialidemokraatti 22.2. 1918, Virkamiehet tavallisina rikollisina.

⁴⁴³ Työ 21.2. 1918, "Hulluilla herrat kyntävät". Julkaistu myös Kansan Ääni 2.3. 1918.

⁴⁴⁴ Työ 5.4. 1918, Talonpojan asema vastaisuudessa.

⁴⁴⁵ Työmies 5.2. 1918, Sivistyneistö vallankumousta vastustamassa.

⁴⁴⁶ Arbetet 9.4. 1918, Lagen om allmän arbetsplikt i värkställighet.

⁴⁴⁷ Kansan Lehti 28.2. 1918, Rikollista sotapolitiikkaa. nimimerkki R.

⁴⁴⁸ Sosialidemokraatti 4.4. 1918, Työvelvollisuus astunut voimaan.

Työ-lehden mukaan asevelvollisuudella ei ollut mitään oikeutta, sillä se ei ollut eduskunnan päättämä. *"Kaikkien näiden toimenpiteiden johdosta huomautetakaan, että niiden takana ei ole rahtuakaan edes sitä porvarienkaan 'laillisuutta', vaan ovat ne mitä törkeintä petkutusta"*.⁴⁴⁹ Tämä asevelvollisuus vain synnytti ihmisten mielissä kasvavaa tyytymättömyyttä. *"Sikäli kun olemme kuulleet rintaman takaa saapuneilta pakolaisilta, onkin siellä tyytymättömyys varsin yleistä muidenkin kuin sosialistien keskuudessa"*.⁴⁵⁰

Työmiehen mukaan vihollinen ei ollut valheiden ja petosten avulla riittävästi miehiä riveihin. Nyt oli ryhdytty pakko-ottoihin, joita pantiin toimeen nälkäpakotuksella ja tiukalla vartioinnilla. Työläisiä pakotettiin kidutuksen ja ampumisen uhalla sotimaan. Samalla lehti varoitteli tämän pakottamisen olevan vaarallista toimintaa. Lehti vihjaili rintaman eteläpuolellakin olevan paljon porvareita, ja tilanteen kärjistäminen saattaisi saada aikaan muutoksia heidän asemassaan.⁴⁵¹

Lehdissä haluttiin agiteerata niitä yhteiskuntaryhmiä, joiden arveltiin olevan vielä horjuvalla kannalla vallankumoukseen nähden. Lehdet varmasti toivoivat, että niitä olisi näin ollen levinnyt myös rintaman toiselle puolelle. Samalla tällä kirjoittelulla oli vahva propagandistinen tarkoitus. Sillä haluttiin osoittaa, että vastustajan todelliset voimat olivat vähäiset. Suurin osa vihollisen joukoista oli huiputtamalla mukaansaattua. Samaa tuki ajatusta tuki kirjoittelu vihollisen asevelvollisuuden kamaluudesta.

7.3. Valkoisten valheita ja kiihotusta

Valkoisten toimintaa vastaan hyökättiin lehtien palstoilla kiivaasti. Vihollisesta pyrittiin luomaan kuva raa'asta ja tunnottomasta joukosta, joka tahtoi tuhota koko maan työväestön. Erityisen kiivaasti lähes kaikki lehdet ottivat kantaa Mannerheimin ja Renvallin haastatteluun. Se sanottiin avaavan kaikkien puolueettomien silmät. Kansan Lehden mukaan nämä lausunnot olivat suoranaisia valheita ja nostattaisivat vastalausemyrskyjä. Taistelu punaisten vain terästyi näiden lausuntojen myötä.⁴⁵²

⁴⁴⁹ Työ 28.2. 1918, "Hallituksen" määräämä "asevelvollisuus". Törkeää petkutusta.

⁴⁵⁰ Työ 20.3. 1918, Asevelvollisuuden vastustaminen voittaa alaa.

⁴⁵¹ Työmies 24.2. 1918, Vastavallankumouksellisten asevelvollisuus. nimimerkki R-e.

⁴⁵² Kansan Lehti 14.3. 1918, Korkeat herrat ovat puhuneet I. Kansan Lehti 16.3. 1918, Korkeat herrat ovat puhuneet II. Kansan Lehti 19.3. 1918, Korkeat herrat ovat puhuneet III. Kaikissa nimimerkki J.L-la.

Muutenkin vihollisen katsottiin vain virallistaneen raakuudet ja olevan kauhean kostonhimon vallassa.⁴⁵³

Kauhukirjoittelu vihollisen raakuuksista seuraili Tiedonantajan linjaa. Tavallisia olivat koko sivun mittaiset kirjoittelut vihollisen toiminnasta usein otsikolla tietoja rintaman takaa. Usein kertomukset olivat pakolaisilta tai valkoisten lehdistä saatuja. Niissä vihollisen alueella vallitsi ankara kuri ja nälänhätä. Samalla vihollisen joukkojen usein kerrottiin olevan kapinan partaalla ja taistelevan enää vain alkoholin voimalla. Vihollisen raakuuksia olivat tihutyöt, kidutukset, murhat, pakottamiset ja häädöt. Vihollisen toiminta oli pahempaa kuin muut sodan ilmiöt. *"Mutta pahimpia kauhun viestejä kuin konsanaan rintamilta, saapuu porvarien rintamalinjojen takaa. Siellä on alettu oikea ihmisteurastus, kidutus ja vaino"*.⁴⁵⁴

Vihollisen propagandaa vastaan pyrittiin samoin kirjoittelemaan. Sosialidemokraattien isänmaallisuus oli Eteenpäin-lehden mukaan suurempaa kuin porvarien, vaikka nämä syyttelivätkin punaisia maankavaltajiksi. *"Tuollainen agitatsioni on häikäilettömyyden huippuun kohonnutta törkeyttä"*.⁴⁵⁵

Kansan Lehden mukaan vastustaja oli pinnistänyt kaikki voimansa. Käytössä olivat valheet, viekastelu, houkutukset ja lupaukset. Agitatsioni oli vaarallisin salakavala vihollinen: *"---sitä me saamme varoa kuin ruohikossa matelevaa myrkyllistä käärmettä"*.⁴⁵⁶ Vihollinen levitti ulkomailla valheita punakaartista. Vastustaja yritti estää "historiallisen välttämättömyyden tapahtumista". *"Porvariston asia sitävastoin nykyään on niin huono, että sen palvelukseen kelpaavat minkälaiset keinot tahansa."*⁴⁵⁷ Vallankumous historiallisena välttämättömyytenä oli tullut porvaristolle yllätyksenä. Nyt se oli turvautunut kaikenlaisiin mahdollisiin keinoihin. *"Provokatorinen vehkeily ulkomailla on porvariston äärimmäisen epätoivon luonteen omaisin ilmiö"*.⁴⁵⁸

Työ-lehden mukaan valkoisten propagandassa oli suuri ongelma. He uskottelivat omilleen taistelevansa venäläisiä vastaan ja tätä varten venäläisvihaa oli

⁴⁵³ Sosialidemokraatti 8.3. 1918, Lahtarien johtajain haastattelu. Sosialisti 12.3. 1918, Lahtarien johtajia haastateltu. Työmies 12.3. 1918, Raakalaisohjelma.

⁴⁵⁴ Eteenpäin 7.3. 1918, Kauhun viestejä.

⁴⁵⁵ Eteenpäin 26.2. 1918, Isänmaallisuuden nimessä työväestön murhaaminen.

⁴⁵⁶ Kansan Lehti 9.2. 1918, Taistelumme ja vastustajiemme petollisuus.

⁴⁵⁷ Kansan Lehti 22.2. 1918, Huono asia, huonot keinot.

⁴⁵⁸ Kansan Lehti 13.3. 1918, Heidän aikomuksensa. Hirsipuita oikeuden asemasta. nimimerkki R.

lietsottu jo vuoden ajan. Samaan aikaan vihollinen levitti kuitenkin tietoa taistelevansa vain rikollisia roskajoukkoja vastaan.⁴⁵⁹

Työmiehen mukaan vihollisen puolella harjoitettiin ihmisten pettämistä, joka nosti esiin alhaiset intohimot ja raakuudet. Jopa papit, "ammattivalehtelijat", olivat ryhtyneet samaan toimeen. *"Tämä ennenkuulumaton raakuus on tulos siitä sokeasta kiihotuksesta, jota harjoitettiin ennen luokkasodan puhkeamista porvarillisessa sanomalehdistössä sekä suojeluskuntaa perustavien agitaattorien puheissa". "Ei ole kieltämistä, etteikö punaisten joukoissa olisi tapahtunut tekoja, jotka ovat raaoiksi tuomittavat"*. Punaisten puolella ketään ei oltu kuitenkaan nähin tekoihin kehoitettu.⁴⁶⁰

8.4. Raakuuksia vastaan

Kansanvaltuuskunta pyrki toiminnassaan pitämään vallankumouksen "puhtaana". Kansanvaltuuskunta tuomitsi kaikki julmuudet. Se pyrki ainakin jotenkin tutkimaan punakaartin suorittamia murhiakin. Punaudessa lehdistössä pyrittiin samoin torjumaan yksityisiä julmuuksia. Tätä perusteltiin yleensä näin saavutettavalla moraalisisella voitolla.

Arbetetin mukaan koko porvarikaartin historia oli pelkkiä raakuuksia. Punakaarti oli paremmin kurinalainen. Vaikka punakaartinkin taholta oli sorruttu vääryyksiin oli suurin vastuu kuitenkin porvarikaartilla, jota ei pystytty pitämään järjestyksessä.⁴⁶¹ Lehti samaten tuomitsi ilmitulleen neljän valkoisen vangin murhan. Vaikka oli sota-aika ei silti saanut langeta porvarikaartin keinoihin.⁴⁶²

Eteenpäin-lehden mukaan vihollisen vihaaminen oli luokkasodassa aivan luonnollista. *"Sota on aina sotaa ja siihen lähdeittäessä pitää jokaisen jo edeltäpäin olla selvillä siitä, että siinä leikissä astuu elämän tilalle kuolema, ihmisen tilalle tiikeri, raakuuden tilalle katkerin viha, nautintojen asemasta saadaan hirveimpiä kärsimyksiä ja kodin tilalle tulee kinos asunnoksi"*. Sodassa voitiin kuitenkin olla enemmän tai vähemmän julmia. Punaisten voitto olisi lempeä, sillä punakaartin sotilailta oli julmuudet kielletty, toisin kuin valkoisilta, joita yllytettiin niihin.⁴⁶³

⁴⁵⁹ Työ 20.2. 1918, Keitä vastaan he taistelevat?

⁴⁶⁰ Työmies 3.4. 1918, Raakuuteen kiihotusta! nimimerkki Sakari.

⁴⁶¹ Arbetet 16.2. 1918, Det oförsvarligaste. nimimerkki A.Å.

⁴⁶² Arbetet 28.2. 1918, Ett förkastligt dåd.

⁴⁶³ Eteenpäin 23.2. 1918, Luokkasotaame rumimmat ilmiöt. Älkää kantako käärmettä povellamme!

Hämeen Voiman mukaan sodassa pienetkin asiat saattoivat ratkaista voiton. Punaisten joukoissa oli valitettavasti aineksia, joiden teot (takavarikot ja ryöväykset) olivat haitaksi. *"Tässä vallankumouksellisessa taistelussa, johon nyt olemme joutuneet, ei voiton ehtona ole ainoastaan vihollisen aseellisten joukkojen nujertaminen, vaan myös taistelun ulkopuolella olevan suuren pikkueläjäjoukon suosion ja myötätunnon saavuttaminen".*⁴⁶⁴

Kansan Lehden mukaan porvarit olivat suorittaneet hirveitä julmuuksia. *"Mutta myöskin punakaartin joukkoihin tulleet huonot ainekset ovat, kuten on kerrottu, siellä täällä tehneet itsensä syytäkseen samanlaisiin rikoksiin".* Sellaisten tekojen suorittavat oli tuomittava vankilaan. *"Kukaan joukoissamme ei saa häpäistä vallankumouksen lippua".* Siveellinen voitto oli välttämätön: *"---sillä pistimillä ja kuulilla ei loppukädessä sittenkään työväenluokan vapautta turvata".*⁴⁶⁵ *"Kansalais-sodan aikana porvariensa puolelta harjoitetut julmuudet asettavat herrasluokkamme sivistyksen sangen surkeaan valoon".* *"Joukko yhteiskunnan pohjamassaan kuuluvaa hulikaaniväkeäkin lienee rahan avulla ja houkutuksilla saatu liittymään valkokaartiin".* Myös punakaartit olivat paikoin syyllistyneet raakuuksiin. Näitä rikollisia oli rangaistava ankarasti. *"Kuri ja järjestys on punaisen armeijan keskuudessa pidettävä niin tiukkana, että se tepsii".*⁴⁶⁶

Sosialidemokraatin mukaan yksityinen kosto ei sopinut sosialistiseen ohjelmaan. Kostaminen vain vahingoitti vallankumousta.⁴⁶⁷ Noormarkussa oli surmattu 16 vankia kuljetusmatkalla. Lehden mukaan tapaus oli tutkittava mahdollisimman tarkkaan. *"Me puolestamme huomautamme, että totuus on saatava julki, ja jos rikos todetaan, on vallankumouksemme pestävä kaikella ankaruudella sen yli heitetystä häpeällisestä rikoksesta".*⁴⁶⁸ Vallankumoukseen vaikuttivat monet tekijät, myös heikkoudet kuuluivat sen luonteeseen. Suomessa kaikki eivät olleet kohonneet riittäväälle sosiaaliselle tasolle, siksi oli ilmennyt kostoja ja luokkavihaa. Vallankumous oli korotettava korkeammalle tasolle.⁴⁶⁹ Punaisten tuli osoittaa etteivät he olleet yhtä sivistymättömiä kuin viholliset. *"Emme saa jäädä toivottomaksi niiden verrattain harvojen hirmutöiden suhteen, mitä meikäläisten taholla on tehty".*⁴⁷⁰

⁴⁶⁴ Hämeen Voima 21.2. 1918, Vaaroja vallankumouksen tiellä.

⁴⁶⁵ Kansan Lehti 16.2. 1918, Julmuus on heikkouden ja häviön merkki. nimimerkki O.V.

⁴⁶⁶ Kansan Lehti 6.3. 1918, Sotaririkokset. nimimerkki Oka.

⁴⁶⁷ Sosialidemokraatti 9.2. 1918, Pois yksityinen kosto ja väkivalta. Työväestö ei saa antautua niihin.

⁴⁶⁸ Sosialidemokraatti 13.3. 1918, Kamala verityö.

⁴⁶⁹ Sosialidemokraatti 26.3. 1918, Vallankumouksen akilleskantapää. nimimerkki Filemon.

⁴⁷⁰ Sosialidemokraatti 28.3. 1918, Synnin palkka.

Sosialistin mukaan työväki ei taistellut valkoisten johtajia vaan järjestelmää vastaan. *"Vallankumousasian ajajat eivät kannata yksityisiä väkivallan tekoja. Vallankumous täytyy pitää puhtaana sellaisesta"*.⁴⁷¹

Työ-lehtikin halusi asettaa rikolliset oikeuteen. *"Mutta - ollaksemme tasapuolisia - meidän on myönnettävä, että myöskin punakaartilaisten puolelta on tehty joitakuuta samanluonteisia rikoksia"*. *"Nämä tällaiset ilmiöt tietenkin johtuvat siitä, että riveihin on tullut semmoisiakin aineksia, joilla on ollut liian paljon porvarillisia taipumuksia"*.⁴⁷²

8.5. Lopun alkua - toiveita rauhasta ja voitosta, sekä kurin ylläpidon yritystä

Kaikkien lehtien viimeisissä numeroissa on jo aistittavissa lopun olevan lähellä. Sen huomaa selvästi ensinnäkin rintamautuisten vähenemisessä tai niiden muuttumisessa epämääräisemmäksi. Samoin lehtien muukin uutisaineisto lähes häviää ja tilalle tulevat toimituksen tai lukijoiden usein varsin kaukana reaalista tilanteesta olevat erilaiset kirjoitukset.

Tämän luvun käsittelyjärjestys on kronologinen. Siinä siis käydään läpi lehtien viimeisiä numeroita siinä järjestyksessä, kun valkoisten eteneminen lopetti lehdet. Kansan Lehti lakkautettiin Tampereen valtauksen myötä ensimmäisenä punaisen Suomen lehdistä. Kansan Lehden viimeiset numerot ilmestyivät huhtikuun alussa piiritetyssä kaupungissa. Lehden numeroissa asukkaita kehoitetaan pysymään rauhallisena. Ympärillä pyöriviä huhuja ei pitänyt uskoa. Tilanne oli lehden mukaan vakava muttei toivoton. Samalla kerrottiin vihollisen majoitus- ja elintarviketilanteen olevan varsin tukala. Rautatielinja etelään oli samoin saatu auki ja vahvistuksia oli pian odotettavissa.⁴⁷³ Samalla rintamakarkuruus ja petturien pelko näyttää olleen lehdelle tärkeää viime hetken koittaessa. Lehdessä vedottiin kurin tiukentamiseen ja yhteisessä rivissä seisomiseen. Petturit oli ilmiannettava ja koetettava kestää vielä vähän aikaa. Lehti pyrki vetoamaan punakaartilaisiin, että nämä muistaisivat velvollisuutensa lapsien, äitien ja orpojen edessä.⁴⁷⁴ Samalla punakaartilaisia muistutettiin siitä, mikä antautujia odotti. Oli urheampaa kaatua taistelussa kuin

⁴⁷¹ Sosialisti 7.2. 1918, Porvareitten johtajien ampumiset.

⁴⁷² Työ 12.2. 1918, Sodan julmuuksia kartettava.

⁴⁷³ Kansan Lehti 27.3. 1918, Kaupungin väestölle.

⁴⁷⁴ Kansan Lehti 30.3. 1918, Vallankumoussoturit - varokaa! Älkää antako pettää itseänne. nimimerkki Vallankumoussoturi.

teloituskompanian edessä. *"Rukoiletko armoa? Tee se - se huvittaisi varmasti herroja! Tuomio tulee olemaan sama kuin toisillekin: teloitus"*.⁴⁷⁵

Sosialistin viimeisissä numeroissa pyrittiin selittelemään kaupunkiin levinneitä huhuja Tampereen tappiosta. Perääntyminen pohjoisella rintamalla oli provokatsionin, kavaluuden seurausta. Sillä ei ollut laajempaa merkitystä. Rintama oli nyt suora ja helpompi puolustaa. Punaisten sota oli nyt tullut lehden mukaan ensimmäisen vaiheen loppuun, josta alkaisi voitonmarssi.⁴⁷⁶ Vihollisen hyökkäys oli ollut vain viimeinen epätoivoinen hyökkäys, sillä porvarien itse luoma nälänhätä oli pian paisumassa nälkäkapinaksi.⁴⁷⁷ Huhujen levittely oli myöskin lehden mukaan kaikkein huonointa toimintaa vakavalla hetkellä. Punakaarti ei ollut menettänyt vielä mitään eikä ulkomaalaisiakaan ollut saapunut maahan.⁴⁷⁸ Sosialisti julkaisi 9.4. Valppaan tekemän rauhanehdotuksen. Lehdessä myös verrattiin tilanteen aiheuttamaa masennusta takatalveen. Samoin kuin uskon jo mentyä kevät aina voittaa talven, oli sotakin lehden mukaan vielä varsin mahdollista voittaa.⁴⁷⁹

Arbetetissa julkaistiin jo melko varhain ensimmäinen vetoamus rauhan saamisesta maahan. Sen oli lehdelle lähettänyt Edvin Wahlsteen. Toimituksen mukaan tämä rauhantoivomus oli porvarillinen, mutta se julkaistiin, sillä lehdessä tuli olla tilaa "eri näkemyksille".⁴⁸⁰ Rauhantoiveita esiteltiin tämänkin jälkeen ja niiden yhteydessä todettiin yleensä porvariston vain haluavan itsepintaisesti jatkaa aloittamaansa sotaa. Vallankumousta ei kuitenkaan voitu lehden mukaan edes ulkomaisin voimin lopettaa. Historian oli tuomitseva valkoiset paitsi sisällissodan syyttäjinä, myös Suomen kansan maailmansotaan ajajina.⁴⁸¹

Sosialidemokraatin hätä taistelun kääntymisestä huonommalle suunnalle heräsi jo maaliskuun lopulla. Sota oli saatava pian loppuun ja siksi tarvittiin lisää voimaa rintamalle. *"Mutta vaikka joukkomme etenevät ja vaikka oikeus ja totuus onkin puolellamme, tarvitaan lisää voimaa"*. Naistenkin oli tultava mukaan, ei rintamalle, mutta rohkaisemaan miehiä taisteluun.⁴⁸² Viimeiset numerot huhtikuun alussa ovat täynnä erilaisia vetoamuksia. Silmiinpistävän kauan lehdessä oli runsaasti

⁴⁷⁵ Kansan Lehti 31.3. 1918, Mikä meitä odottaa? Varsinkin petturin luettavaksi.

⁴⁷⁶ Sosialisti 30.3. 1918, Mitä on tapahtunut.

⁴⁷⁷ Sosialisti 2.4. 1918, Vastavallankumouksellisten epätoivoinen ponnistus. nimimerkki -a-a.

⁴⁷⁸ Sosialisti 5.4. 1918, Mitä nykyinen tilanne vaatii? nimimerkki K.U.

⁴⁷⁹ Sosialisti 9.4. 1918, Voiton ja tappion hetkellä.

⁴⁸⁰ Arbetet 21.3. 1918, En fredspost.

⁴⁸¹ Arbetet 9.4. 1918, Kriget. Nimimerkki A.Å.

⁴⁸² Sosialidemokraatti 23.3. 1918, Yhdestoista hetki lyö. Kaikki voimat kokoon! nimimerkki Pollur.

uutisia maailmansodasta. Toisaalta ne eivät olleet aivan uusia uutisia. Nähtävästi uutispulan ja tilanteen ongelmien vuoksi lehti piti täyttää näillä uutisilla.

Työmiehessäkin esiteltiin useista rauhanehdotuksia. Samalla niissäkin valiteltiin porvariston haluttomuutta rauhantekoon. Samalla lehdessä jo todettiin saksalaisten olevan tulossa. Siksi kannatti liikkua punakaartin merkki hihassa, jotta tulisi kohdelluksi sotilaana eikä sissinä.⁴⁸³ Viimeisimmät numerot ovat täynnä Irmari Rantamalan (=kirjailija Maiju Lassilan) tulevaisuuden uskoa pönkittäviä kirjoituksia.

Kansan Äänessä sodan pitkittyminen huolestutti jo maaliskuussa. Taistelu oli pian saatava loppuun, ei välttämättä voittoon. Sota pitkittyi kirjoittajan mukaan siksi, että sitä ei oltu aloitettu ajoissa. Vihollisen löisi viimeistään nälkä, mutta se ei olisi enää toivottava voitto. Joutilaista joukko-osastoista olisikin lehden mukaan koottava osasto, joka lähetettäisiin jollekin tärkeälle rintamaosalle antamaan ratkaiseva isku. *"Ainoa etu mikä vihollisella on, on se, että on laajalti pakenemisalaa"*.⁴⁸⁴

Hämeen Voiman varovaisen linjan mukaisesti lehdessä epäiltiin jo maaliskuun puolella miten sodassa tulisi lopulta käymään. *"Ennen aikaista on tietenkin mennä päättelemään, mihin tämä kumousliike päättyy"*. *"Meidän on sitä kuitenkin koetettava ymmärtää entisyyden pohjalta ja tulevaisuuden toiveiden valossa, vaikka emme voikaan hyväksyä monia sen yhteydessä esiintyviä ilmiöitä, ja vaikka usealle meistä näyttääkin siltä, että ne mahdolliset saavutukset, mitä tämän liikkeen avulla saavutetaan ovat liian kalliisti ostettuja"*.⁴⁸⁵ Rauhan toiveita esitettiin myös varhain. Syitä oli lehden mukaan molemmin puolin, vaikka suurin edesvastuu olikin porvariston. Kummankaan puolen täydellinen voitto ei ollut hyvä asia, sillä se saisi aikaan vain kosta ja vihaa. Työläisten voitto tuhoaisi kyllä porvariston muttei kapitalistista järjestelmää, porvariston voitto taas tuhoaisi työläiset, muttei toisi kuria ja järjestystä maahan.⁴⁸⁶

Työ-lehdessäkin julkaistiin Valppaan rauhanehdotus. Samalla todettiin työläisten kyllä olevan valmiita rauhaan, mutta porvaristo vain tahtoi jatkaa.⁴⁸⁷ Voitto ei tulisi olemaan kummallekaan puolelle helppo. Lehden mukaan porvariston oli turhaa juhlia väliaikaisia voittojaan. Porvariston voitto toisi maahan saksalaiset, hävittäisi riippumattomuuden, aiheuttaisi kosta ja ajaisi maan taantumukseen.

⁴⁸³ Työmies 10.4. 1918, Harkitseमतonta menettelyä.

⁴⁸⁴ Kansan Ääni 21.3. 1918, Sota onnelliseen loppuun! nimimerkki R.U.

⁴⁸⁵ Hämeen Voima 14.3. 1918, Muistopäivä.

⁴⁸⁶ Hämeen Voima 14.3. 1918, Rauha. Milloin ja miten se saavutetaan. nimimerkki H.L.

⁴⁸⁷ Työ 10.4. 1918, Rauhaa tarjottu mutta tulokset olleet turhat.

Kaikkien puolueettomana yhä pysyvien tuli ottaa nämä seikat huomioon.⁴⁸⁸ Lehden mukaan Tampereen hävitys oli aivan turhaa ja osoitti hyvin porvarien omituisen kunnia- ja oikeuskäsityksen. He vain halusivat koston vimmalli jatkaa sotaa.⁴⁸⁹

Eteenpäin-lehdessä korostettiin molemmilla puolilla sodan pitkittymisen aiheuttaneen pettymyksiä ja turhautumista. Valkoisten puolella kapinahenki eli jo erityisen vahvana. Punaisten asevelvollisuus (kutsuntajulistus ilmestyi jäljellä olleissa lehdissä huhtikuun lopulla) oli lehden mukaan vain seurausta valkoisten toiminnasta. Se oli toimenpide rauhan pikaiseen saavuttamiseen.⁴⁹⁰ 25.4. lähtien Eteenpäin oli lähes kahden viikon ajan ainoa maassa ilmestynyt työväenlehti. Kansanvaltuuskunnankin jo paettua Viipurista Kotkassa haluttiin pitää vielä uskoa yllä. Porvareilla oli kaksi vaihtoehtoa. Kunniallinen rauha oli parempi kuin liikaa uhrauksia vaativa täydellinen voitto, joka oli sitä paitsi pelkkää sotahulluutta. *"Meidän asiamme ratkaisu riippuu ennenkaikkea meistä itsestämme"*.⁴⁹¹ Lehden oli kuitenkin pian tunnustettava tosiasiat. Valkoiset eivät halunneet rauhaa, oli taisteltava katkeraan loppuun asti. Asema ei enää ollut kuitenkaan työväestön omilla käsissä. *"Valkoisen armeijan menettely määrännee kaiken sen mitä täällä läheisinä aikoina tapahtuu"*.⁴⁹² Toukokuun puolella ei ollut enää muuta tavoitetta kuin Kotkan pelastaminen hävitykseltä. Rauha voisi vieläkin lehden mukaan pelastaa maan koston. Jos mikään muu ei kuitenkaan ollut vain taisteltava "mielettömästi" loppuun asti ja estettävä kaiken tuhoutuminen.⁴⁹³ Viimeisessä numerossa toivottiin jostain löytyvän vielä jotain valoisaa tulevaisuudentoivoa. Vastarinnasta oli nyt viimein luovuttava. Taistelua ei kannattanut enää jatkaa. Punaiset olivat hävinneet.⁴⁹⁴

⁴⁸⁸ Työ 11.4. 1918, Tulevaisuuden näkökohtia.

⁴⁸⁹ Työ 13.4. 1918, Onko siinä järkeä!

⁴⁹⁰ Eteenpäin 18.4. 1918, Jatkuvan kansalaissodan pyörteissä. Julkaistu myös Työ 23.4. 1918.

⁴⁹¹ Eteenpäin 27.4. 1918, Porvaristo tien haarassa.

⁴⁹² Eteenpäin 30.4. 1918, Luokkasodan verinen loppunäytelmä. Se on alkanut. Samalla toimitus epäili tämän päivän numeron jo olevan viimeisen.

⁴⁹³ Eteenpäin 2.5. 1918, Kotkan ja lähiseudun pelastaminen luokkasodan tuholta. nimimerkki A.V.

9. Puolustustaistelun vai vallankumouksen lehdet?

Lehtien propagandassa ja suhteessa kansanvaltuuskuntaan oli lopulta kysymys tietynlaisesta kaksijakoisuudesta. Sodan syy oli se keskeinen keino, jolla oman puolen taistelun merkitystä pyrittiin selittämään yleisölle. Sota oli syttynyt joko spontaanisti olojen kurjuuden takia, jolloin se oli vallankumousta, tai sitten viimeisenä keinona porvarien hyökkäyksen alla, jolloin se oli puolustustaistelua. Myös nämä molemmat selitykset saattoivat esiintyä ilman ristiriitaa yhdessä. Tämä kummalliselta tuntuva ristiriita ei näyttänyt häiritsevän kirjoittelua, eikä sitä pyritty mitenkään tarkemmin selittelemään. Puolustustelupropagandalla oli oma sanastonsa. Tuossa sanastossa esiintyivät ainakin vapaus, riisto, kerjäläisyys, viimeinen mahdollisuus, taistelu elämästä, orjuus (ja siitä vapautuminen). Näillä kaikilla pyrittiin tietysti herättämään lukijoissa vahvoja mielikuvia sodan onnellisen lopputuloksen tuomasta ihanuudesta.

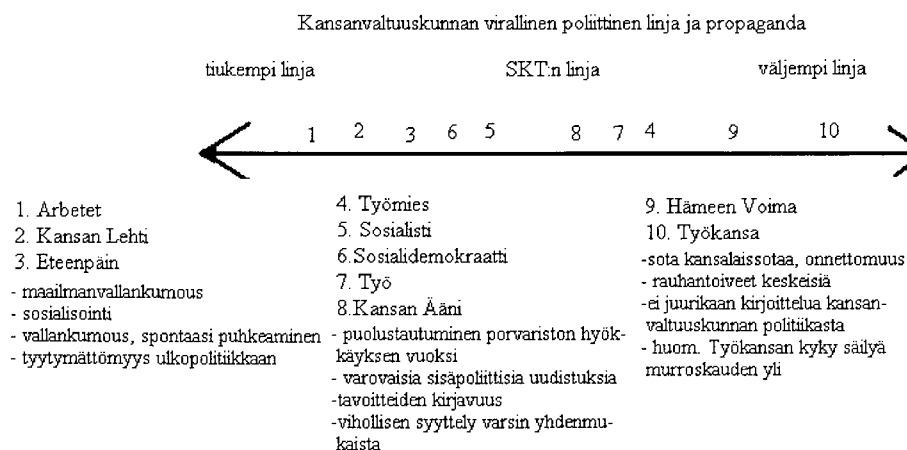
Niin tavoitteiden kuin sisäpolitiikan osalta kirjoittelu jäi jo paljon vähäisemmälle. Niissä esiintyi paikallisia näkemyseroja, mutta kokonaiskuvaltaan tämä kirjoittelu jäi varsin linjattomaksi. Se kertoo osaltaan niin yleisen tilanteen kuin toimitustyönkin ongelmista. Paperipula, päätoimittajan muut kiireet, uutispula, sensuuri ja punakaartien valvonta kaikki jättivät jälkiään lehtiin. Niiden journalistinen taso ei siten sodan aikana päässyt kohoamaan mitenkään huikkeen korkealle. Kaiken kaikkiaan tavoitteiden ja sisäpolitiikan vähyys kertoo sodan kuluessa lisääntyneestä epävarmuudesta ja kirjoittelun loppuminen maaliskuun aikana kertoo jo voitonuskon katoamisesta. Lehdet kuten koko kansanvaltuuskuntakin eivät halunneet lyödä lukkoon mitään suurempia suunnitelmia ennen kuin valta olisi maassa vakiintunut työväen käsiin.

Ulkopolitiikan osalta kirjoittelu keskittyi ensin Ruotsin toimien arvosteluun ja sitten saksalaisten tulon aiheuttamiin ongelmiin (katso Liite). Valkoisten sopimusta vastaan käyty kampanja näyttäytyy kiivaana. Se oli oiva vastapropagandan aihe ja lehtien yhtenäinen linja tukee Piilosen arviota kansanvaltuuskunnan osuudesta sen johtamisessa. Oma sopimus ja venäläisten "toverien" osuus sodassa jätettiin lähes huomiotta. Sota oli omaa kansallista sotaa suomalaisia riistäjiä vastaan. Tämän kanssa ristiriitaisesti toisaalta todettiin Suomessa käytävän sodan liittyvän kansainväliseen työväenliikkeeseen.

⁴⁹⁴ Eteenpäin 4.5. 1918, Vallankumouksen katastrofi. Se on nyt tapahtunut. nimimerkki A.V.

Lehdissä käytiin tietenkin kiivasta vastustajan vastaista kirjoittelua. Vihollisen todellinen määrä haluttiin osoittaa pieneksi. Suurin osa vastustajan joukoista oli sinne huijattuja tai pakotettuja ihmisiä, jotka tosiasiaassa olivat suurta kansaa. Tuo kansan enemmistöhan oli se, jonka puolesta punainen Suomi kävi vapaussotaansa. Vihollinen harjoitti ennenkuulumatonta terroria ja kauhuntekoja. Lehdistö tuomitsi kaikenlaisen yksityiden väkivallan. Osassa lehdistä tunnustettiin rehellisesti punaistenkin osallistuneen vääryyksiin. Nämä teot piti tutkia ja vastuulliset saattaa rangaistuksiin. Tosin punaisen puolen terroria pyrittiin selittämään joukkoihin joutuneen epämääräisen aineksen syyksi ja osin jopa porvarillisesta yhteiskuntajärjestyksestä johtuvaksi. Suurin vastuullinen tässäkin asiassa oli sodan aloittanut porvaristo. Kansanvaltuuskunnan viralliseen linjaan ei kuulunut rauhantoiveiden esittäminen, vaan viimeiseen asti esitettiin punaisen puolen taistelun vain tiivistyvän ja saavuttavan pian odotetun voiton. Punaisessa lehdistössä rauhantoiveita esiteltiin (tosin yhdessä taistelun jatkamista kehottavien agitaatiojuttujen kanssa) ja sodan jatkaminen sysättiin jälleen porvariston sotahulluuden niskaan. Viimeisenä ilmestymään jäänyt Eteenpäin jouti lopulta ainoana tunnustamaan tappion tulon ja antautumisen pakon.

Sosialidemokraattisten lehtien suhde SKT:n linjaan:

Lehtien keskinäinen linja suhteessa toisiinsa ja kansanvaltuuskuntaan vaihteli jonkin verran kuten edellä oleva asetelma osoittaa. Linjoissahan oli kyllä ollut jo eroja ennen sodan syttymistä (merkittävin oli varmaankin Arbeteti ja Sosialistin kiistely tammi-kuussa vallankumouksen tarpeellisuudesta). Mitenkään ratkeisesti lehtien linja ei toisistaan poikennut. Hämeen Voima tosin tuntui olevan varsin maltillisella linjalla, mutta sai kuitenkin ilmestyä sodan aikanakin. Se asettui vastustamaan julmuuksia, eikä pitänyt sotaa hyvänä keinona. Kuitenkaan se ei asettunut itse puoluetta vastaan, mikä salli lehden ilmestymisen jatkuvan. Itä-Suomen Työmies ja Työn Valta eivät paljoa linjaltaan poikenneet. Ne kuitenkin asettivat levottomuudet puoluejohdon eli tulevan vallankumouksen johdon tilille. Sama "neutraalisuus" vallakumouksen johtoa kohtaan mahdollisti myös Työkansan ilmestymisen. Lehtien linjaerojen vähäisyyttä voidaan selittää sensuurin ja muutenkin sotaolosuhteiden luoman tiedotuksellisen paineen myötä. Miten erot sitten ovat selitettävissä? Ne eivät tunnu mitenkään noudattavan lehden maantieteellistä asemaa (esimerkiksi suhteessa rintamalinjaan). Pikemminkin voi pienten linjaerojen katsoa johtuneen puhtaasti lehtien toimittajien henkilökohtaisista näkemyksistä. Kaikki kirjoituksethan eivät tosin olleet edes lehden toimittajien laatimia. Kuviota vielä osaltaan runsaastikin sekoittaa lehtien tapa lainailla kirjoituksia toisiinsa. Linjan/linjattomuuden epäselvyyden lopullisena syynä voinee pitää jo mainittuja toimituksellisia ongelmia. Punaiset lehdet mukaituivat melko yhteinäisesti vallankumouksen äänitorviksi, osin vapaaehtoisesti osin painostuksen vuoksi.

Lähteet

1. Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

Vapaussodan arkisto (VapSA)

Kansanvaltuuskunnan arkisto (SKV)

2. Alkuperäislähteenä käytetyt sanomalehdet

Arbetarnas Notisblad/Finlands Folkkommisariats Notisblad 1918

Arbetet 1917-1918

Eteenpäin 1917-1918

Hämeen Voima 1917-1918

Itä-Suomen Työmies 1918

Kansan Lehti 1917-1918

Kansan Ääni 1917-1918

Sosialidemokraatti 1917-1918

Sosialisti 1917-1918

Suomen Kansanvaltuuskunnan Tiedonantoja/Tiedonantaja 1918

Työ 1917-1918

Työkansa 1917-1918

Työmies 1917-1918

Työn Valta 1918

3. Kirjallisuus

- ARIMO Reino: Saksalaisten sotilaallinen toiminta Suomessa 1918. Jyväskylä 1991.
- BONDESTAM Anna: Arbetet, En tidning i Åbo på 1910-talet och människorna kring den. Hanko 1968
- BROWN J.A.C.: Techniques of persuasion. From propaganda to brainwashing. Great Britain 1963
- EKMAN-SALOKANGAS Ulla: Turun suomenkielinen sanomalehdistö 1880-1939. Sanomalehti ja maakunta. Tutkimuksia Turun sanomalehdistöstä ja Varsinais-Suomesta. Turku 1979
- ELLUL Jacques: Propaganda, the formation of men's attitudes. USA 1965
- GARTH Jowett S. & O'DONNELL Victoria: Propaganda and persuasion. USA 1992
- HEMÄNUS Pertti: Propaganda sanomalehdessä. Keuruu 1975
- HONKA-HALLILA Helena: Eteenpäin 1905-1988, Työväen ja pienviljelijäin äänenkannattajasta sosialidemokraattiseksi ykköslehdiksi. Turku 1995
- HÄMÄLÄINEN Pekka Kalevi: Luokka ja kieli vallankumouksen Suomessa. Hist.Tutk. 107. Forssa 1978
- ISOMÄKI Veikko: Hämeen Voima – Hämeen Kansa 1906-1956. 50 vuotta työväen sanomalehden julkaisutoimintaa Etelä-Hämeessä. Hämeenlinna 1956
- JACKALL Robert: Introduction. Teoksessa Propaganda (toim. Jackall). Great Britain 1995
- JOKELA Arto: Työläisen äänitorvi 1898-1920. Turun päivät, Turun lehdet (toim. Halonen Jukka). Turku 1998
- KAUTSKY Karl: Erfurtin ohjelma (suom. Kari J.K., ilmestynyt suomeksi 1899 ja 1907). Helsinki 1974
- KAUTSKY Karl (A): Yhteiskunnallinen vallankumous (suom. Väinö Tanner). Rauma 1906
- KAUTSKY Karl (B): Sosialidemokratia ja maatalouskysymys (suom. Kontu Arvi). Tampere 1906
- KAUTSKY Karl: Tie valtaan (suom. Elr.Aarnio). Helsinki 1909
- KUNNAS Maria-Liisa: Kansalaissodan kirjalliset rintamat eli kirjallista keskustelua vuonna 1918. SKS:n toimituksia 320. Vaasa 1976
- KUUSINEN Otto Ville: Suomen vallankumouksesta, itsekritiikkiä. Suomen vallankumous 1918. Helsinki 1973

- LAPPALAINEN A Jussi T.: Punakaartin sota 1. Helsinki 1981
- LAPPALAINEN B Jussi T.: Punakaartin sota 2. Helsinki 1981
- LETONMÄKI Lauri: Vallankumousoikeudet Suomessa 1918. Suomen luokkasota, historiaa ja muistelmia (toim.Halonen A.). Superior Wisconsin 1928
- MANNINEN Turo: Lehdistön uutishankinta vapaussodan aikana. pro-Gradu. Jyväskylän yliopiston historian laitos. Jyväskylä 1962
- MANNINEN Turo: Vapaussota, kansalaissota ja kapina. Taistelun luonne valkoisten sotapropagandassa vuonna 1918. Studia historica Jyväskyläensia 24. Jyväskylä 1982
- NYGÅRD Toivo: Poliittisten vastakohtaisuuksien jyrkentyminen sanomalehdistössä. Teoksessa Suomen Lehdistön Historia 2. Jyväskylä 1986
- OSUUSKUNTA SAIMAA R.L. Toimintakertomus 1901-1927. Viipuri 1928
- PAASIVIRTA Juhani: Suomi vuonna 1918. Porvoo 1957.
- PAAVOLAINEN Jaakko: Poliittiset väkivaltaisuuudet Suomessa 1918 I, Punainen terrori. Helsinki 1966
- PASURI Kaisa: Vuoden 1918 sotaan liittyvä kauhukirjoittelu sodan aikana ja sen jälkeen. Pro Gradu- tutkielma. Helsingin yliopiston historian laitos. Helsinki 1996
- PIILONEN Juhani: Rintamien selustassa. Itsenäistymisen vuodet 1917-1920. 2 taistelu vallasta. Helsinki 1993
- POHJANMAA Atte: Sanan säilä taistelun tiellä. Puolen vuosisadan (1895-1945) taival Työmiehen – Suomen Sosialidemokraatin palstoilta nähtynä. Helsinki 1948
- POLVINEN Tuomo: Venäjän vallankumous ja Suomi 1917-1920. I helmikuu 1917-toukokuu 1918. Porvoo 1967
- PRATKINS Anthony & ARONSON Elliot: Age of propaganda. The everyday use and abuse of persuasion. USA 1992
- PUOLIMATKA Tapio: Opetusta vai indoktrinaatiota? Valta ja manipulaatio opetuksessa. Tampere 1997
- RAITIO Jussi: Työväen sanomalehdet ja sanomalehtimiehet. Suomen sosialidemokraattinen sanomalehtimiesliitto 1907-1947. Lahti 1947
- RANTANEN Vilho Ilmari: Neljä vuosikymmentä sosialidemokraattisen lehden valistustyötä Satakunnassa. Pori 1946
- RINTA-TASSI Osmo: Kansanvaltuuskunta Punaisen Suomen hallituksena. Helsinki 1986

- SDP:N YLIMÄÄRÄINEN PUOLUEKOKOUS, Pöytäkirjaselostus
Sosialidemokratisen Puolueen kymmennestä ylimääräisestä puoluekokouksesta
Helsingissä 25.-27.11.1917. Turku 1925
- SIROLA Yrjö: Ulkoasian valtuutettuna vallankumoushallituksessa. Suomen
luokkasota, historiaa ja muistelmia (toim.Halonen A.). Superior Wisconsin 1928
- SOIKKANEN Hannu: Johan Edvard Salin. Tiennäyttäjät 2, työväenliikkeen
merkkimiehiä Ursinista Tanneriin(toim. Soikkanen Hannu). Rauma 1967
- SOIKKANEN Hannu: Luovutetun Karjalan työväenliikkeen historia. Helsinki 1970
- SOIKKANEN Hannu: Kohti kansan valtaa 1 , 1899-1937. Vaasa 1975
- SOSIALISTIN kirjapaino-osuuskunnan vuosi- ja tilikertomus tammikuun 1 p:stä –
helmikuun 27 p:ään. Turku 1919
- SLH 5: Suomen lehdistön historia 5, Hakuteos Aamulehti – Kotka Nyheter (toim.
Ekman-Salokangas Ulla, Aalto Eeva-Liisa, Salokangas Raimo). Jyväskylä 1988
- SLH 6: Suomen lehdistön historia 6, Hakuteos Kotokulma – Savon Lehti (toim.
Ekman-Salokangas Ulla, Aalto Eeva-Liisa, Salokangas Raimo). Jyväskylä 1988
- SLH 7: Suomen lehdistön historia 7, Hakuteos Savonlinna – Övermarks Tidning
(toim. Ekman-Salokangas Ulla, Aalto Eeva-Liisa, Salokangas Raimo). Jyväskylä
1988
- WILÉN Yrjö: Kansan Lehti 50-vuotias. Tampere 1949
- VIIPURIN TYÖVÄEN sanomalehti- ja kirjapaino-osuuskunta R.L. 25 vuotta. Viipuri
1930
- UPTON Anthony F.: Vallankumous Suomessa 1917-1918 II osa. Jyväskylä 1981

Liite

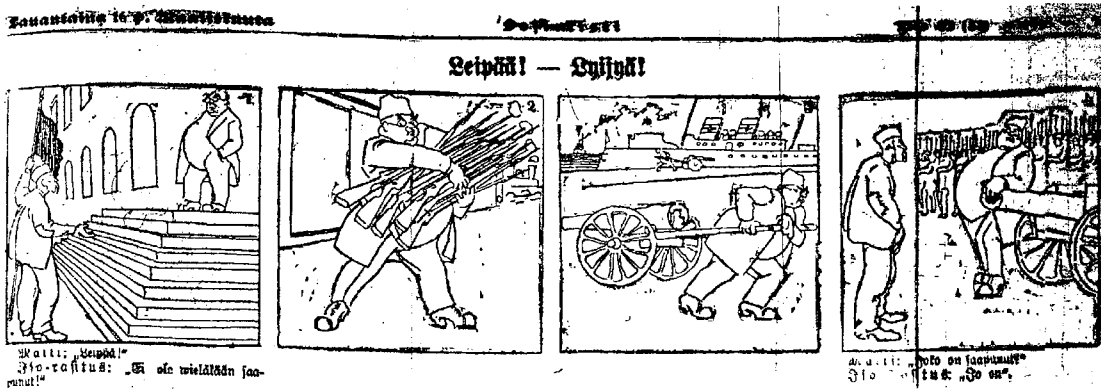
Vallankumouksen propagandaa tehtiin myös kuvien avulla:

Sosialisti 9.3. 1918

Salamurhaaja.

Sosialisti 16.3. 1918

Sosialisti 6.4. 1918

Arbetet 21.3. 1918

ARBETET

Två fördrag.

Överenskommelsen mellan Finlands och Rysslands socialistiska regeringar.

Gjennom det i ett tidigare nummer inlösta fördraget mellan Finlands och Rysslands socialistiska regeringar, vilket undertecknades den 1 mars, tillförsäkras Finland fullständig självständighet och frihet och därmed möjlighet till obehindrad utveckling till lycka och välstånd. Dessutom avstods åt vårt land

ett betydelsefullt lämningsområde i norr vid Ishavet — på kartan utmärkt med sneda streck — medan Ryssland i gengäld tillförsäkrades ett uträddt 3 kilometer långt och 1 kilometer brett område kring Ine Inet vid Finska viken, synligt på kartan något väster om Kronstadt. Detta område, som tillhör Finland betydligt mera, har däremot en viktig betydelse för utvecklandet av revolutionens centrum i Petersburg.

Överenskommelsen mellan Finlands största borgarsenat och Tysklands imperialistiska regering.

Gjennom det i senaste nummer i ett telegram refererade avtalet mellan Tysklands regering och Finlands största borgarsenat, undertecknat den 7 mars, kommer Finland att drivas åt den blodiga stjärnan, som kesar Wilhelm behågar låta stå ner på de tusen slöarnas land. Och under tiden ges åt de svenska kapitalisterna obehindrad rätt att låna pengar från oss på gallejen i den Åländska bgruppen.

Arbetet 21.3. 1918

ARBETET

Ålandsfrågans senaste skede
eller
„Vad hade min son på galejan att göra.“